

JULES VERNE

Madenin Esrarı

ROMAN

3. BASIM

Jules Verne

1828'de Fransa'da doğdu. Jules Verne, denizcilik geleneği olan bir ailenin çocuğu ve bu durum onun yakın hayatını derinden etkiledi. Küçük bir çocukken gemilerde tayfalık yapmak için evden kaçtı ama yakalanıp ailesine teslim edildi.

1847'de hukuk öğrenimi görmesi için Paris'e gitti. Ancak Paris'teyken tiyatroya ilgisi derinleşti. 1850'lerin sonlarında ilk oyunu yayıldı. Babası, hukuk öğrenimini bıraktığını duyduğunda aralarında büyük bir tartışma çıktı ve harcamaları için gönderilen para kesildi. Bu durum Jules Verne'i öykülerini satarak para kazanmaya zorladı.

Paris'in kütüphanelerinde jeoloji, mühendislik ve astronomi okunarak geçirilen uzun saatlerden sonra, Jules Verne ilk kitabı *Balonla Beş Hafta'yı* yayımladı. Bu romanı, *Dünya'nın Merkezine Seyahat*, *Dünya'dan Ay'a* ve *Denizler Altında 20 000 Fersah* gibi romanlar izledi.

Romanlarının büyük beğeni toplaması Jules Verne'i zengin bir adam yaptı. 1876'da büyük bir yat aldı ve Avrupa'nın çevresini yatıyla dolaştı.

1905'te Amiens'te öldü.

Jules Verne

Madenin Esrarı

Özgün Adı: *Les Indes noires*

İthaki Yayınları - 88

Edebiyat - 79

ISBN 978-975-6902-98-1

3. Baskı Nisan 2010, İstanbul

© Türkçe Çeviri: Kerem Eksen, 2001

© İthaki, 2001

Yayıcının yazılı izni olmaksızın herhangi bir alıntı yapılamaz.

Yayın Koordinatörü: Füsun Taş

Sanat Yönetmeni: Murat Özgül

Redaksiyon: Ebru Salmaner - Elif Gökteke

Sayfa Düzeni ve Baskıya Hazırlık: Yeşim Ercan Aydin

Kapak, İç Baskı: İdil Matbaacılık

Davutpaşa Cad. No: 123 Kat: 1

Topkapı-Istanbul Tel: (0212) 482 36 01

Sertifika No: 11410

İthaki™ Penguen Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti. 'nin yan kuruluşudur.

Mühürdar Cad. İlter Ertüzün Sok. 4/6 34710 Kadıköy İstanbul

Tel: (0216) 330 93 08 – 348 36 97 Faks: (0216) 449 98 34

ithaki@ithaki.com.tr – www.ithaki.com.tr – www.ilknokta.com

Jules Verne

MADENİN ESRARI

Çeviren
KEREM EKSEN

Jules Verne Kitaplığı'ndan yayımlanan kitaplarımız:

- 1- *Doktor Ox'un Deneyi* - Çeviren: Alev Özgüner**
- 2- *Madenin Esrarı* - Çeviren: Kerem Eksen**

Jules Verne Kitaplığı;
Jules Verne kitaplarını yıllar önce
Türkçeye kazandırmış olan
A. İhsan Tokgöz'e ithaf edilmiştir.

* A. İhsan Tokgöz: Türk yazar, yayıncı ve siyaset adamı. *Jules Verne*'in romanlarını Türkçe'ye ilk çeviren kişidir. 1890 yılında *Âlem Basımevi*'ni kurdu ve *Edebiyat-ı Cedide* akımının yayın organı olan *Servet-i Fünun Dergisi*'ni yayımlamaya başladı. *İkinci Meşrutiyet*'ten *Birinci Dünya Savaşı* sonlarına de-ğin *Yüksek Ticaret Mektebi*'nde coğrafya öğretmenliği yaptı. 1919'da Avrupa'ya giderek *Heyet-i Temsiliye*'nin amaç ve fikirlerini batı kamuoyuna duyurmaya çalıştı. *Lozan Barış Konferansı* sırasında da Türk Basın Bürosu'nun yöneticiliğini yaptı. 1931'de Ordu milletvekili olarak girdiği TBMM'de yasama görevini ölümüne de-ğin sürdürdü. Başlıca yapıtları: *Altı Hafta Nil'de Seyahat*, *Avrupa'da Ne Gördüm*, *Tuna'da Bir Hafta*, *Tirol Cephesinde Ateş Hattında*, *Matbuat Hatıralarım*.

1

İKİ ÇELİŞİK MEKTUP

---

*Bay J.R. Starr, mühendis,
30, Canongate.
Edinburg.”*

“Eğer Bay James Starr yarın Aberfoyle kömür ocaklarına, Dochart Çukuru’ndaki Yarow Kuyusu’na gelecek olursa, kendisine ilgisini çeken türden bir haber iletilecektir.

“Bay James Starr, gün boyunca, eski ustabaşı Simon Ford'un oğlu Harry Ford tarafından Callander Garı'nda beklenecektir.

“Bu daveti gizli tutması rica olunur.”

James Starr'ın 3 Aralık 18..’de ilk kurye ile aldığı mektup –üzerinde İskoçya'ya bağlı Stirling Kontluğu’ndaki Aberfoyle Postanesi'nin damgası vardı– böyledi.

Mesaj, mühendiste büyük merak uyandırdı. Bu mektubun bir aldatmaca içerebileceği aklına bile gelmedi. Yirmi yıl boyunca müdürlük –İngiliz kömür ocaklarında buna ‘viewer’

denirdi— yapmış olduğu Aberfoyle madenlerinin eski ustabaşlarından biri olan Simon Ford'u uzun zamandır tanıyordu.

James Starr, elli yaşında olmasına rağmen en fazla kırkında gösteren, sağlam yapılı bir adamdı. En seçkin üyelerinden biri olarak kabul edildiği, Edinburg'un köklü bir ailesine mensuptu. Çalışmaları, Birleşik Krallık'ın yanı sıra Cardiff, Newcastle ve İskoçya'nın güneyindeki kontlukların topraklarının altında yatan kömür katmanlarını yavaş yavaş tüketen saygın mühendisler birliğini onurlandırıyordu. Ama yine de, Starr adının genel bir takdifle karşılanması, özellikle Alloa madenlerine komşu olan ve Stirling Kontluğu'nun bir bölümünü kaplayan o gizemli Aberfoyle kömür ocakları sayesinde olmuştu. Onun neredeyse bütün hayatı burada geçmişti. James Starr ayrıca İskoç Antikacılar Derneği'nin bir üyesi olmuş ve bu kuruluşun başkanı seçilmişti. Kendisi aynı zamanda 'Royal Institution'in en faal üyelerinden biriydi ve *Edinburg Dergisi*'nde sık sık onun imzasını taşıyan dikkate değer makaleler yayımlanıyordu. Görülüyور ki James Starr, İngiltere'nin kalkınmasını sağlayan o yararlı bilginlerden biriydi. O, sadece fiziksel

açıdan değil, ahlaki açıdan da ‘Kuzey’in Atina’sı’ adını hak etmiş olan bu eski İskoçya başkentinde yüksek bir mevkiye sahipti.

İngilizlerin, sahip oldukları geniş kömür ocaklarının bütününe son derece anlamlı bir isim verdikleri bilinir. Bu ocakları ‘*Kara Hint Adaları*’ diye adlandırırlar ve belki de bu *Hind Adaları* Birleşik Krallık’ın şaşırtıcı zenginliğinin artmasında, *doğudaki Hint Adaları’ndan* daha büyük rol oynamışlardır. Gerçekten de bir sürü madenci, Britanya’nın yeraltındaki kömürü, o değerli yakıtı, sanayi yaşamının o vazgeçilmez öğesini çıkarmak için gece gündüz çalışır.

Olayın geçtiği dönemde, uzman kişilerin saptadığı kadarıyla kömür ocaklarının tükenme zamanı oldukça uzak görünüyordu ve kıs'a vadede bir kıtlık endişesi yoktu. Hâlâ her iki dünyanın kömür yataklarından fazlasıyla kömür çıkartılabiliyordu. Birçok farklı kullanıma açık olan fabrikalar, lokomotifler, lokomobiller, buhar makineleri, gaz fabrikaları vb. yakın zamanda mineral yakıt sıkıntısı çekecek gibi görünmüyordu. Ancak, son yıllarda talep öylesine artmıştı ki, bazı katmanlar en ince damarlarına kadar tükenmişti. Artık terk edil-

miş olan bu maden yatakları, kendi haline bırakılmış kuyuları ve ıssız galerileriyle yerin altını boş yere dolanıyor ve ağ gibi kaplıyordu.

Aberfoyle kömür ocaklarının durumu da tam olarak böyledi.

On yıl önce, son kömür vagonu, bu madendeki son kömürü çıkarmıştı. 'Dipteki' malzeme, galerilerin rayları üzerinde mekanik çekme işlemini gerçekleştiren makineler, yeraltı trenlerini oluşturan yük arabaları, yeraltı tramvayları, maden çıkışma kuyuları için hizmet veren kafesler, delme makinelerini harekete geçiren sıkıştırılmış havayı taşıyan borular, kısacası kömür ocaklarında kullanılan araç gereçlerin tümü, çukurların derinliklerinden çıkarılmış ve yerin yüzeyinde terk edilmişti. Tükenmiş haldeki ocak, yaşamsal organları sökülp çıkartılmış ve sadece iskeleti bırakılmış, inanılmaz boyutlara sahip bir devin cesedi gibiydi.

Bu malzemeden geriye bir tek Yarow Kuyusu yoluyla –ki çalışmaların kesilmesinden beri Dochart Çukuru'nun alt galerilerine ulaşma imkânı veren tek kuyu buydu– ocağın derinliklerine inilmesini sağlayan uzun ahşap merdivenler kalmıştı.

Dışarıda, bir zamanlar ‘gün ışığında’ yapılan çalışmalar için inşa edilmiş binalar, söz konusu çukurun kuyularının açılmış olduğu yeri gösteriyordu. Çukur, Aberfoyle ocaklarını oluşturan diğer çukurlar gibi tamamen terk edilmiş durumdaydı.

Madencilerin bunca yıl yaşadıkları maden-den son defa çıktıkları gün, hüzünlü bir gün olmuştu.

Mühendis James Starr, ocağın çalışkan ve cesur nüfusunu oluşturan o birkaç bin işçiyi toplamıştı. İşçiler, el arabasıyla kömür taşıyan işçiler, makinistler, toprağı boşaltan işçiler, galerilerde ahşap iskeleler kuranlar, yolları yapanlar, çıkan kömürü teslim alanlar, tartanlar, demirciler, doğramacılar, herkes, kadınlar, çocuklar, ihtiyarlar, yeraltı ve yerüstü işçileri, Dochart Çukuru’nun, bir zamanlar kömür ocağından çıkarılanlarla dolup taşan geniş bahçesinde toplanmışlardı.

Hayatın gerekleri nedeniyle sağa sola dağı-lacak olan bu iyi insanlar –ki uzun yıllar boyunca eski Aberfoyle Maden’inde babalarından devraldıkları madencilik mesleğini sürdürmüştelerdi– madene sonsuza dek veda etmeden önce mühendisin ayrılık konuşmasını

bekliyorlardı. Şirket onlara ikramiye olarak o senenin kârını dağıtmıştı. Doğrusu fazla bir miktar değildi bu, zira ocağın getirişi işletme harcamalarının pek üstüne çıkamamıştı; ancak bu ikramiye onların ya komşu ocaklıarda, ya kontluğun çiftliklerinde ya da fabrikalarda işe başlayana kadar bekleyecekleri süre için yeterliydi.

James Starr, altında uzun süre çıkartma kuyusunun güçlü buharlı makinelerinin çalıştığı geniş sundurmanın kapısında, ayakta duruyordu.

Dochart Çukuru'nun ustabaşısı yani o zamanlar elli beş yaşında olan Simon Ford ve birkaç başka yönetici, etrafını sarmıştı.

James Starr şapkasını çıkardı. Madenciler, şapkaları ellerinde, derin bir sessizlik içindeydiler.

Bu veda sahnesinin, görkemli denebilecek dokunaklı bir havası vardı.

“Dostlarım,” dedi mühendis, “ayrıılma vakti geldi çattı. Bunca yıldır bizi ortak bir çalışmada bir arada tutan Aberfoyle kömür ocakları artık tüketdi. Yapılan araştırmalarda yeni bir damar bulunamadı ve Dochart Çukuru'ndaki son kömür parçası da çıkarıldı!”

James Starr, sözlerini desteklemek için, madencilere bir vagonun dibinde duran bir kömür parçasını gösterdi.

“Bu kömür parçası, dostlarım, kömür ocağının damarlarında dolaşan kanın son damlasıdır adeta! Bunu da, tipki bundan yüz elli yıl önce Aberfoyle maden yatağından çıkarılan ilk kömür parçasını sakladığımız gibi saklayacağız. Bu iki kömür parçası arasında, çukurlarımızda, işçiler nesiller boyu çalıştı! Artık bitti! Mühendisinizin size yönelttiği bu sözler ve da sözleridir. Siz madenden geçindiniz; maden sizin ellerinizle boşaldı. Zor bir işti yaptığınız, ancak size kâr getirmediği de söylenemez. Şimdi büyük ailemiz parçalanacak ve gelecekteki günlerin, dağınık haldeki üyeleri bir araya getirmesi pek mümkün görünmüyor. Ancak şunu unutmayınız ki biz uzun bir süre birlikte yaşadık ve Aberfoyle madencileri arasında, yardımlaşmak bir ödevdir. Eski şefleriniz de bunu asla unutmayacak. Birlikte çalışanların, birbirlerine yabancı olmaları mümkün değildir. Size her zaman göz kulak olacagız ve dürüst birer insan olarak gittiğiniz her yerde, sizler hakkında olumlu referanslarımız peşinizden gelecek. Elveda dostlarım, Tanrı

sizinle olsun!"

James Starr bunları söylediğinden sonra, ocağın gözyaşları içindeki en yaşlı işçisine sıkıca sarıldı. Daha sonra çeşitli çukurların ustabaşları gelip mühendisin elini sıktılar. Bu arada madenciler bir yandan şapkalarını sallıyor, bir yandan da bağıriyorlardı:

"Elveda, James Starr, şefimiz ve dostumuz!"

Bu elvedalar, bütün bu iyi niyetli yüreklerde ölümsüz bir anı bıraktı. Ne yazık ki bu topluluğun geniş bahçeyi yavaş yavaş terk etmesi gerekiyordu. James Starr'ın etrafı boşaldı. Madencilerin ayakları, Dochart Çukuru'na giden yolların kara zeminini son kez hissetti ve o zamana kadar Aberfoyle kömür ocağını doldurmuş olan o gürültülü hareketliliğin ardından sessizlik geldi.

Bir adam, tek başına, James Starr'ın yanında kalmıştı.

Bu, ustabaşı Simon Ford'du. Yanında genç bir oğlan, birkaç yıldan beri yeraltı çalışmalarında görev alan on beş yaşındaki oğlu Harry duruyordu.

James Starr ve Simon Ford birbirlerini tanıyor ve sayıyorlardı.

“Elveda Simon,” dedi mühendis.

“Elveda Bay James,” diye cevap verdi ustabaşı, “ya da bırakın şunu ekleyeyim: Görüşmek üzere!”

“Evet, görüşmek üzere Simon!” dedi James Starı. “Biliyorsunuz sizi yeniden görmekten ve sizinle emektar Aberfoyle’umuzun geçmişinden konuşmaktan mutluluk duyacağım.”

“Biliyorum, Bay James.”

“Edinburg’daki evimin kapısı size açıktır.”

“Edinburg uzak!” diye cevap verdi ustabaşı başını sallayarak. “Evet, Dochart Çukuru’na uzak!”

“Uzak mı Simon? Nerede kalmayı düşünüyorsunuz?”

“Burada Bay James! Maden ocağını, eski sütannemizi sütü tükendiği için terk edecek değiliz. Karım, oğlum ve ben, ona sadık kalabilmek için bir düzen kuracağız.”

“Elveda o halde Simon,” diye cevap verdi mühendis. Sesi, tüm çabasına rağmen duygularını ele veriyordu.

“Hayır, tekrar ediyorum: Görüşmek üzere Bay James!” dedi ustabaşı. “Elveda demek yok! Simon Ford sözü, Aberfoyle sizi tekrar görecek.”

Mühendis, ustabaşının bu son hayalini yıkmak istemedi. Kocaman yaşlı gözleriyle kendisine bakan genç Harry'yi öptü. Son bir defa Simon Ford'un elini sıktı ve bir daha dönmemek üzere ocaktan ayrıldı.

İşte on yıl önce olanlar bunlardı; ancak ustabaşının kendisini bir gün yeniden görmeyi arzu ettiğini söylemiş olmasına rağmen, James Starr bir daha onun hakkında hiçbir şey duymamıştı.

Ve işte on yıl ayrıldıktan sonra, Simon Ford'dan, kendisini derhal eski Aberfoyle kömür ocağının yolunu tutmaya davet eden bu mektubu alıyordu.

İlgisini çeken türden bir haber... Ne olabilirdi ki bu? Dochart Çukuru, Yarow Kuyusu! Bu isimler kafasında geçmişten kalan bir sürü anayı canlandıryordu! Evet! İyi zamanlardı onlar, çalışma ve mücadele yılları. Mühendislik hayatının en iyi dönemiyydi.

James Starr mektubu yeniden okuyor, elinde eviri p çeviriyordu. Aslında, Simon Ford'un fazla dan bir satırık daha yazmamış olmasına üzülüyordu. Onun böyle kısacık bir şey yazmış olmasına kızıyordu.

Acaba eski ustabaşı işletilecek yeni bir da-

mar bulmuş olabilir miydi? Hayır!

James Starr, çalışmaların tamamen kesilmesinden önce Aberfoyle ocaklarının ne kadar büyük bir özenle araştırıldığını hatırlıyordu. Kendisi de son araştırmalara katılmış, geriye tek bir kömür parçası kalmayana dek yapılan çalışmalar sonunda tamamen tükenmiş durumdaki madende hiçbir yeni damar bulamamıştı. Hattâ normal koşullarda ocak zemininin altında yer alan katmanlara, örneğin Devoniyen Döneme ait kırmızı kumtaşı bölgesi-ne kadar inilmiş, ancak sonuç alınamamıştı. O zaman James Starr, içinde tek bir parça bile yakıt olmadığı inancıyla maden ocağını terk etmişti.

“Hayır,” diye tekrar edip duruyordu kendi kendine. “Hayır! Benim araştırmalarımda gözden kaçan bir şey nasıl olup da Simon Ford’unkilerde ortaya çıkıverir ki? Ancak, ihtiyar ustabaşı bu dünyada beni tek bir şeyin ilgilendirdiğini bilir. O da Dochart Çukuru’na gitmemi gerektiren ve gizli tutmam gereken bu davette saklı!...”

James Starr dönüp dolaşıp bu noktaya geliyordu.

Öte yandan mühendis, Simon Ford'u usta,

meslegen gerektirdiği sezgilere sahip biri olarak bilirdi. Onu, Aberfoyle'daki çalışmalar bırakıldığından beri görmemişti. İhtiyar ustabaşının ne durumda olduğunu dahi bilmiyordu. Onun ne işe mesgul olduğunu, hattâ karısı ve oğluyla nerede yaşadığını bilmiyordu. Tek bildiği, randevunun Yarow Kuyusu'nda buluşmak üzere verildiği ve Simon Ford'un oğlu Harry'nin ertesi gün boyunca kendisini Callander Gari'nda bekleyeceğiydi. Demek ki, mutlaka Dochart Çukuru'nun ziyaret edilmesi söz konusu olacaktı.

Saatler ilerledikçe coşkusunun arttığını hissededen James Starr, "Gideceğim, gideceğim!" dedi.

Bunun nedeni, bu değerli mühendisin, harlı ateş üzerindeki çaydanlık misali, beyni her daim kaynayan şu ateşli insanlar kategorisine dahil olmasıydı. O, içinde fikirlerin büyük kabarcıklar çıkararak kaynadığı çaydanlıklardan biriydi, hafif ateşte yavaş yavaş ısındığı çaydanlıklardan değil. O gün de, James Starr'ın fikirleri harlı ateşte pişiyordu.

Ancak o sırada hiç beklenmeyen bir olay meydana geldi. Bu, o kaynayan beynin bütün

buharını bir anda yoğunlaştıracak olan soğuk su damasıydı.

Akşam altıya doğru, James Starr'ın hizmetçisi, üçüncü kuryeyle gelen bir mektubu getirdi.

Mektubun konduğu büyükce zarfın üzerindeki yazının, tüyden kalem kullanmaya pek alışkin olmayan biri tarafından yazıldığı anlaşılıyordu.

James Starr zarfı yırttı. İçinden zamanla sararmış ve artık kullanılmayan bir defterden koparılmış gibi görünen bir kâğıt parçası çıktı.

Bu kâğıt parçasının üstünde, sadece şu cümle vardı:

“Simon Ford'un mektubu artık önemini yitirdiğinden, mühendis James Starr'ın rahatsız olmasına gerek yoktur.”

Ve imza yoktu.

2

YOLDA

James Starr'ın düşüncelerinin akışı, birincisiyle çelişen bu ikinci mektubu okuduğu anda birdenbire kesintiye uğradı.

“Ne demek oluyor bu?” diye sordu kendi kendine.

James Starr yarısı yırtılmış zarfı tekrar eline aldı. Bu zarfta da, diğerinde olduğu gibi Aberfoyle Postanesi'nin damgası vardı. Demek ki bu da Stirling Kontluğu'ndaki aynı yerden atılmıştı. Bunu yazan –hiç şüphe yoktu ki– ihtiyar madenci değildi. Ancak –gene şüphe yoktu ki– bu ikinci mektubu yazan kişi, ustabaşının sırrını biliyordu, zira resmi bir dille Yarow Kuyusu'na yapılan daveti geri alıyordu.

O halde bu ilk haberin artık önemsiz olduğunu doğru muydu? Birileri, James Starr'ın gerekli ya da gereksiz şekilde rahatsız olmasını engellemek mi istiyordu? Burada asıl söz konusu olan, Simon Ford'un projelerini engelle-

me yönünde bir kötü niyet değil miydi?

James Starr'ın uzun bir süre düşündükten sonra aklına gelen buydu. İki mektup arasındaki bu çelişki, içinde Dochart Çukuru'na gitmek yönünde daha canlı bir arzunun ulyanmasından başka bir işe yaramadı. Zaten bu olup bitenler bir aldatmacadan başka bir şey olmasa da, gidip bundan emin olmak daha iyi olacaktı. Ancak James Starr'a öyle geliyordu ki, birinci mektuba ikinciden daha büyük güven duymak gerekiirdi. Yani Simon Ford gibi bir adamın talebine inanmak, onunkiyle çelişen kaynağı belirsiz talebi de pek ciddiye almamak daha doğru olurdu.

“Aslında, benim kararımı etkilemeye çalışlıklarına göre,” dedi kendi kendine, “Simon Ford'un mesajı son derece önemli olmalı! Yarın kararlaştırılan saatte, söylenen randevuya gideceğim!”

James Starr, akşam olunca yolculuk hazırlıklarını yaptı. Yokluğunun birkaç gün uzama ihtimali olduğu için, 'Royal Institution'ın başkanı Sir W. Elphiston'a mektup yazarak, derneğin bir sonraki toplantısına katılamayacağını haber verdi. Aynı şekilde, onu o hafta mesgul edecek olan iki üç işten daha kurtuldu.

Hizmetçisine bir yolculuk çantası hazırlamasını söylediğinden sonra, belki de bu işin gerektirdiğinden daha büyük bir heyecanla yattı.

Ertesi gün saat beşte, James Starr yatağından atladı, vücutunu sıcak tutacak giysiler giydi –zira soğuk bir yağmur vardı dışarda– ve Forth Nehri'nin Stirling'e kadar olan kısmını üç saatte kat eden buharlı gemiye binmek üzere, Canongate'teki evinden ayrılp Granton-pier'in yolunu tuttu.

James Starr belki de ilk kez, Canongate'i geçerken, İskoçya'nın eski hükümdarlarının sarayı Holyrood'a bakmak için kafasını çevirmiyordu. Sarayın kapısında duran, yeşil kumaş etek, kareli İskoç ceketi ve uzun tüylü keçi postundan yapılmış kalça hizasındaki çanta- dan oluşan eski İskoç kıyafetlerini giymiş nöbetçileri fark etmedi. Mühendis, eski Kaledonya'nın bütün gerçek evlatları gibi Walter Scott hayranı olmasına rağmen, Waverley'nin kaldığı; terzisinin, dul Flockart'ın son derece çocuksu duygularla hayran olduğu o ünlü İskoç kuması kıyafeti ona getirdiği hana –hiçbir zaman kaçırmayıp bir süre seyrederdi– göz ucuyla bile bakmadı. Aynı şekilde, Montanyarların Prétendant zaferinden sonra, Flora

Mac Ivor'ı öldürme pahasına tüfeklerini boşalttıkları küçük meydanı da selamlamadı. Hapishanenin saat kulesi, yıkık dökük kadranını, sokağa doğru uzatmıştı: James Starr saate sadece buharlı geminin kalkış zamanını kaçırmadığına emin olmak için baktı. Ayrıca Neller-Bow'da, Mary Stuart'in gülümsemelerinin cazibesine kapılmayan tek erkek olan büyük reformcu John Knox'un evini de görmediğini söylemek gerekiyor. Bunun yerine, *L'Abbé* romanında ayrıntılı şekilde tasvir edilen o popüler yola, High-Street'e dönüp Edinburg'un üç tepeciğini birbirine bağlayan dev Bridgastreet köprüsüne doğru ilerledi.

James Starr, birkaç dakika içinde 'General Railway' Garı'ndaydı ve tren kendisini yarım saat kadar sonra Leith'in bir mil uzağında yer alan, Edinburg'un limanı güzel balıkçı kasabası Newhaven'da indirdi. Gelgit nedeniyle yükselen deniz, o sırada, kıyıdaki siyah ve çakılı kumsalın üstünü örtüyordu. İlk dalgalar, dalgakıran işlevi gören, zincirlerle tutturulmuş kazıkları ıslatıyordu. Sol tarafta, Forth Nehri'nde Edinburg ile Stirling arasında sefer yapan gemilerden biri Granton 'pier'ina¹ demirlemişti.

---

1) (Ing.): Rıhtım. – Y. N.

O sırada *Prince de Galles*'in bacası siyah du-man kusuyordu ve geminin kazanı boğuk boğuk gürültüyordu. Birkaç kez çalınan uyarı çanından sonra, geç kalan yolcular acele ederek koşmaya başladı. Tüccarlar, çiftçiler ve papazlardan –kısa pantolonları, boyunlarını çevreleyen ince beyaz şeritli, uzun redingotlarıyla hemen ayırdediliyorlardı– oluşan bir kalabalık vardı.

Gemiye son binen James Starr olmadı. Çevik bir hareketle, *Prince de Galles*'in güvertesi-ne atladı. Yağmurun şiddetine rağmen, yolcuların bir tanesi bile buharlı geminin salonuna sıçınmayı düşünmüyordu. Hepsi hareketsiz, İskoç battaniyelerine sarılmış halde duruyordu. Kimisi de zaman zaman şişelerindeki viski ya da cin ile hareketleniyor, kendi deyişle-riyle ‘içlerini giydiriyorlardı’. Son bir çan sesi duyuldu, halatlar çözüldü ve *Prince de Galles*, kendisini Kuzey Denizi'nin dalgalarından koruyan liman havuzundan çıkmak üzere harekete geçti.

Firth of Forth, kuzeyde Fife Kontluğu ile güneyde Linlithgow, Edinburg ve Haddington Kontluklarının kıyıları arasında kalan körfeze verilen isimdi. Bu körfez, Thames ya da Mér-

sey'nin derini sayılabilecek önemsiz bir nehir olan, Ben Lomond'un doğu yamaçlarından inip Kincardine Denizi'ne dökülen Forth'un oluşturduğu bir haliçıtı.

Her iki kiyida yer alan çeşitli istasyonlarda yolcu indirme zorunluluğu nedeniyle birçok dönüş yapılması mecburi olmasa, Granton-pier'dan körfezin ucuna kadar kısa bir geçiş söz konusu olurdu. Forth'un kıyılarda, verimli kırların ağaçları arasında kentler, kasabalar, kır evleri sıra sıra diziliyordu. James Starr, silindirler arasına atılmış geniş merdivenin altına sığınmış, yağmurun ince tarama çizgileriyle örttüğu bu manzarada bir şey görmeye çalışmaksızın duruyordu. O daha çok herhangi bir yolcunun ilgisini özel olarak çekip çekmediğini gözlemlemeye çalışıyordu. Belki de, ikinci mektubun o adı sanı belirsiz yazarı gemideydi. Bu esnada mühendis, hiçbir şüpheli bakış yakalamadı.

Prince de Galles, Granton-pier'i terk ettikten sonra, Güney Queensferry ile Kuzey Queensferry arasında kayıp giden dar bir boğaza yöneldi. Forth, boğazın ötesinde yüz tonluk gemilerin gidip gelebileceği bir tür göl oluştuyordu. Fondaki sisin arasındaki küçük açık-

lıklardan, Grampian Dağları'nın karlı zirveleri görünüyordu.

Kısa bir süre sonra, buharlı gemi Aberdour Kasabası'nı, XII. yüzyılda inşa edilmiş bir manastırın yıkıntılarıyla taçlanmış olan Colm Adası'nı, Barnbougle Şatosu'nun kalıntılarını, daha sonra da krallık naibi Murray'nin damadının öldürdüğü Donibristle'i ve surlarla çevrili Garvie Adacığını geride bıraktı. Queensferry Boğazı'ni geçti, bir zamanlar Stuart'ların, Cromwell'in annesinin de bağlı olduğu bir kolumnun yaşadığı Rosyth Şatosu'nu sola bırakınca, Birlik antlaşmasının maddelerinden biri uyarınca hâlâ surlarla çevrili olan Blacknesscastle'ı geçti ve Lord Elgin'in koşu alanının kirecinin getirtildiği küçük Charleton Limanının rıhtımı boyunca ilerledi. Niha-yet, *Prince de Galles*'in çanı Crombie-Point istasyonunu haber verdi.

O sırada hava çok kötüydü. Şiddetli bir rüzgarla kirbaçlanan yağmur, hortum gibi tozu dumana katıp geçen, uğuldayan boraların ortasında unufak oluyordu.

James Starr'ın biraz olsun kaygılanmadığı söylenemezdi. Harry Ford randevuya gelecek miydi? Bunu deneyimlerinden biliyordu: ma-

den ocaklarının derin dinginliğine alışkin olan madenciler, işçilerle ya da çiftçilerle karşılaştı- rıldığında, atmosferin bu büyük alt üst oluşla- rından pek hoşlanmazlardı. Callander'dan Dochart Çukuru'na ve Yarow Kuyusu'na, dört millik bir mesafe vardı. İhtiyar ustabaşının oğ- lunun geç kalmasına neden olabilecek etken- ler bunlardı. Bununla birlikte, mühendisin kafasını, asıl olarak, birinci mektupta verilen randevunun ikincisinde geri alınmış olduğu düşüncesi meşgul ediyordu. Doğruyu söyle- mak gerekirse onu en çok kaygılandıran şey buydu.

Her ne olursa olsun, tren Callander'a geldi- ginde Harry Ford'un orada olmaması duru- munda, James Starr Dochart Çukuru'na, hattâ gerekirse Aberfoyle Kasabası'na kadar tek ba- şına gitmeye karar vermişti. Orada mutlaka Simon Ford hakkında bilgi alabilirdi ve ihtiyar ustabaşının yaşadığı yeri öğrenebilirdi.

Bu arada *Prince de Galles*, çark kanadının kuvvetiyle büyük dalgalar oluşturuyordu. Nehrin iki kenarında, ne Crombie Kasaba- si'ndan, ne Torryburn'den, ne Torry-ho- use'dan, ne Newmills'den, ne Carridenho- use'dan, ne Kirkgrange'den, ne de sağ tarafta-

ki Salt-Pans'tan bir şey görünüyordu. Küçük Bowness Limanı, Clyde Kanalı'nın ağızındaki Grangemouth Limanı nemli sisin içinde kayboluyordu. Culross, eski kasaba ve Cîteaux Manastırı kalıntıları, Kinkardine ve buharlı geminin yanaştığı yapım şantiyeleri, Ayrth-Castle ve XIII. yüzyıldan kalma kulesi, Clackmannan ve Robert Bruce tarafından inşa edilmiş olan şatosu, yağmurun eğik çizgilerinin arkasında kaybolmuştu.

Prince de Galles birkaç yolcu indirmek için Alloa İskelesi'nde durdu. James Starr, on yıl aradan sonra her zaman çok sayıda insanı besleyen önemli maden ocaklarının işletme merkezi olan bu küçük şehrin yakınından geçerken, yüreğinin burkulduğunu hissetti. Hayalgücü onu, madencilerin kazmalarının büyük kâr getirmek üzere kazmayı sürdürdüğü bu yeraltına götürdü. Aberfoyle madenlerine neredeyse bitişik olan Alloa madenleri, kontluğu zengin etmeye devam ediyordu, oysa bunca yıl içinde tüketilmiş olan komşu damarlarda tek bir işçi bile yoktu!

Buharlı gemi Alloa'yı terk ettikten sonra, Forth'un on dokuz millik bir parkur boyunca yaptığı sayısız dönemeçten geçti. Gemi, her

iki kıyıda dizilmiş olan büyük ağaçların arasında süratle yol alıyordu. Bir an için, ağaçların arasındaki bir açıklıktan, XII. yüzyıldan kalma Cambuskenneth Manastırı göründü. Daha sonra, Forth'un üzerindeki iki köprü nedeniyle yüksek direkli gemilerin geçemediği bir yerde, Stirling Şatosu ve aynı adı taşıyan krallık kasabası görüldü.

Prince de Galles kıyıya yanaşır yanaşmaz, mühendis, çevik bir hamleyle rihtıma atladı. Beş dakika sonra Stirling Garı'ndaydı. Bir saat sonra, Teith'in sol kıyısında yer alan büyük Callander Kasabası'nda trenden indi.

Orada, garın önünde bekleyen bir genç adam, mühendise doğru yürümeye başladı.

Bu, Simon Ford'un oğlu Harry idi.

3

BİRLEŞİK KRALLIĞIN YERALTI

Bu hikayenin daha iyi anlaşılması için, kömür ocağının kökeni hakkında birkaç söz söylemek uygun olacaktır.

Jeolojik çağlarda, henüz oluşum aşamasındaki yerküreyi, su buharıyla dolu ve büyük oranda karbonik asit içeren ince bir atmosfer çevreliyordu. Bu su buharı yavaş yavaş yoğunlaşarak bir tufan halini aldı ve milyarlarca Seltz suyu şişesinden boşalılmışçasına yağmaya başladı. Bu, koyu kıvamlı, pek sağlam sızılmayan, ani ya da yavaş dönüşümlere açık, hem güneşin sıcakıyla, hem de iç kütlesinin ısısıyla yarı-akışkan halde kalan bir zemine sel gibi yagan karbonik asit yüklü bir sıvıydı. İçteki sıcaklık henüz kürenin merkezine hapsedilmemişti. Fazla kalın olmayan ve tamamen sertleşmemiş durumdaki yer kabuğu, bu sıcaklığın yarıklardan taşmasına olanak veriyordu. Bu da, belki de Venüs ya da Merkür gibi,

merkezdeki yıldıza daha yakın küçük gezenlerde olduğu gibi şaşılacak düzeyde bir bitki örtüsünün oluşmasına yol açtı.

Böylece henüz katılaşmamış olan kıtaların yüzeyleri dev ormanlarla kaplandı; bitkisel alemin gelişimi için son derece uygun olan karbonik asit bol miktarda mevcuttu. Ayrıca bitkiler ağaç şeklinde gelişiyordu. Hiç otsu bitki yoktu. Her yerde müthiş büyüklükte, çiçeksiz, meyvesiz, hepsi birbirinin aynı, hiçbir varlığın beslenmesi için yeterli olmayan ağaçlar vardı. Dünya, henüz hayvanlar aleminin ortaya çıkması için hazır değildi.

Bu tufan öncesi ormanlarının bileşenleri söyleydi. Damarlı çiçeksiz bitkiler sınıfı hâkim durumdaydı. *Calamite*'ler¹, ağaç biçiminde atkuyrukları, pulluağaçlar, yirmi beş-otuz metre yüksekliğinde, tabanı bir metre genişliğindeki dev kibritotu türleri, egreltiotları, kalıntıları Saint-Etienne madenlerinde bulunmuş olan dev boytlarda mühürlüağaçlar, kısacası benzerlerine ancak yaşanabilir dünya üzerindeki en basit türler arasında rastlayabileceğimiz tüm dev bitkiler... İşte o dönemin

---

1) Karbonifer Dönem'de yaşamış olan fosil bir bitki. *Calamites* cinsinin üyeleri ve Karbonifer Dönemi öbür ağaçsı bitkileri, bugün enerji kaynağı olarak kullanılan kömürü oluşturmuştur. – Y. N.

ormanlarını oluşturan, düşük çeşitliliğe sahip türlerde, müthiş gelişim gösteren bitkiler bunlardı.

Bu ağaçların kökleri o zamanlar tatlı sularla deniz sularının karışımından oluşan devasa boyutlarda, derin bir tür denizkulağına¹ iyice gömülümiş durumdaydı. Bunlar, henüz bir hayatın sürdürülmesi için uygun olmayan atmosferden yavaş yavaş sızdırıldıları karbonu açgözlülükle emiyor ve kürenin iç kısımlarında taş kömürü şeklinde saklıyorlardı.

Gerçekte bu dönem, depremlerin, yer yüzeyinin henüz belirsiz durumdaki çizgilerini ani bir şekilde değiştiren iç devrimlerden ve içpüskürük hareketlerinden kaynaklanan yer sarsıntılarının dönemi idi. Bir yerde dağ haline dönüşüveren şistiklikler; bir başka yerde okyanusların ve denizlerin doldurması gereken büyük çukurlar... Ve böylece, koca ormanlar, graniti andıran kayaların ilkel zemininden oluşan sağlam bir dayanak noktası bulana ya da üst üste birikip dirençli bir bütün oluşturana kadar, hareketli katmanlar boyunca yer kabuğuna gömülüyordu.

Sonuçta jeolojik yapı, yeryüzünün iç ki-

---

1) Denizden dar ve basık bir kıyı kordonuyla, ada setleriyle ya da mercan resifleriyle ayrılmış kıyı gölü. – Y. N.

sımlarında şu düzene göre oluşmuştu: Birincil topraklardan oluşan, üstünde toprak yığması zeminin bulunduğu ilkel zemin, daha sonra taş kömürü damarlarının en alt katmanının işgal ettiği ikincil topraklar, daha sonra üçüncü topraklar ve en üstte de eski ve yeni alüvyonların toprağı.

Bu dönemde, henüz hiçbir yatağın tutmadığı ve yoğunluklarıyla yeryüzünün tüm noktalarına yayılan sular, yeni oluşmuş kayalarдан, şistleri, kumtaşlarını, kalkerleri oluştura-
cak parçalar koparıyordu. Bu sular, turbalı ormanların üzerinden geçiyor ve taşkömürü zemininin üzerinde oluşacak olan zeminin bilesenlerini bırakıyordu. Zamanla –milyon-
larca yıl şeklinde ifade edilen süreler söz konusuydu– bu zeminler katılıyor, üst üste diziliyor ve gömük ormanlardan oluşan kütleyi, çakıl ve taş kirintilerinin kendi kendine çimentolaşması sonucu meydana gelen kaya-
lar, şist, yoğun ya da ufalanabilir kumtaşı, iri-
kum ve çakıldan oluşan kalın bir tabakayla örtüyordu.

Farklı derinliklerde bulunan bitkisel mad-
denin birliği bu dev çukurlarda neler olu-
yordu? Tam bir kimyasal işlem, bir tür damıt-

ma gerçekleşiyordu. Bu bitkilerin içerdiği bütün karbon bir araya geliyor ve bir yandan çok büyük bir basıncın, diğer yandan da o zamanlar bu katmanlara çok yakın olan yeraltı sıcaklığının etkisiyle taşkömürü oluşuyordu.

Böylece, bu yavaş fakat engellenemez tepkime yoluyla, bir alem bir diğerinin yerini alıyordu. Bitkisel olan, madensel olana dönüşüyordu. İlk günlerin faal besisuyuyla bitkisel hayat yaşamış olan bütün bu bitkiler taşlaşıyordu. Bu dev ot ambarında saklanan tam olarak bozulmamış bazı maddeler, daha büyük hızla mineralleşen ve kendilerini hesaplamaz bir güce sahip bir su cederesi gibi sıkıştıran başka maddelerde iz bırakıiyorlardı. Aynı zamanda, suyun getirdiği böcek kabukları, denizyıldızı gibi bitkimsi hayvanlar, polip öbekleri, helezonlular, hattâ balıklar ve kertenkeleler, henüz yumuşak durumdaki taşkömürü üzerinde kendi izlerini belirgin bir şekilde ve 'hayranlık uyandıracak bir ustalıkla' bırakıiyorlardı.

Basınç, kömür damarlarının oluşumunda önemli rol oynuyor gibi görünüyor. Gerçekten de, sanayide kullanılan kömür çeşitlerindeki farklılıklar, basınç derecelerine göre

oluşmuştur. Bu nedenle, içinde taşkömürü bulunan zeminin en alt katmanlarında, neredeyse hiç uçucu madde içermeyen, en büyük karbon miktarına sahip antrasit¹ vardır. Daha yukarıdaki katmanlarda ise, son derece düşük karbon miktarına sahip linyit ve fosilleşmiş ağaçlar bulunur. Bu iki katman arasında, maruz kaldıkları basınc derecesine göre, grafit ile yağlı ve kuru kömür damarlarına rastlanır. Hattâ turba bataklıklarını içeren katmanın tamamen başkalaşımı ugramamış olmasının, yeterli basıncın oluşmamasından kaynaklandığı dahi söylenebilir.

Öyleyse, yeryüzünün herhangi bir yerinde bulunan taşkömürü katmanlarının oluşumu şöyle açıklanabilir: Jeolojik dönemin büyük ormanlarının yer kabوغuna gömülmesi, daha sonra da geçen zaman sonucu, basıncın, sıcaklığın ve karbonik asidin etkisiyle bitkilerin mineralleşmesi.

Bununla birlikte, daima eli açık olan doğa, birkaç bin yıllık tüketimi karşılayabilecek miktarda ormanı toprağa gömmemiştir. Kömür günün birinde bitecektir, kesindir bu. Eğer yeni bir yakıt, kömürün yerini almazsa,

---

1) En çok başkalaşımı ugramış sert kömür türü. – Y. N.

dünya üzerindeki bütün makineler zorunlu olarak duracaktır. Yakın ya da uzak bir gelecekte, Grönland'da, Baffin Denizi civarlarında yer alan üzeri sonsuz bir buz katmanıyla örtülü ve işletilmesi hemen hemen olanaksız kömür madenleri bir kenara bırakılırsa, dünya üzerinde hiç kömür madeni kalmayacak. Bu kaçınılmaz yazgıdır. Halihazırda müthiş zenginliğe sahip olan Amerika'daki kömür havzaları, Salt Lake City, Oregon ve Kaliforniya'daki madenler, günün birinde yetersiz kalacaktır. Bu durum, Breton Burnu ve Saint-Laurent'daki kömür madenleri, Allegeny, Pennsylvania, Virginia, Illinois, Indiana, Missouri kömür yatakları için de söz konusudur. Her ne kadar Kuzey Amerika'nın kömür damları, dünyadaki bütün diğer kömür yataklarının toplamından daha büyük olsa da, yüz yıla kalmadan, sanayinin milyonlarca ağızlı canavarı yeryüzündeki son kömür parçasını da yutacaktır.

Anlaşılan o ki, kıtlık kendini eski dünyada çabuk hissettirecektir. Habeşistan'da, Natal'de, Zambezi'de, Mozambik'te, Madagaskar'da birçok mineral yakıt katmanı vardır, ancak bunların düzenli şekilde işletilmesi

dünyanın en zor işidir. Birmanya'da, Çin'de, Vietnam'da, Japonya'da, Orta Asya'da yer alan katmanlar ise kısa zamanda tükenecektir. Hiç şüphe yok ki İngilizler, Avustralya'nın yeralında gömülü zengin kömür ürünlerini, Birleşik Krallık'taki kömür bitmeden önce boşaltacaktır. Bu dönemde, daha şimdiden son damarlara kadar inilmiş olan Avrupa kömür madenleri terk edilmiş olacaktır.

Şu rakamlara bakıp ilk yatakların keşfedilmesinden bu yana tüketilen kömür miktarını anlamak mümkündür. Rusya, Saksonya ve Bavyera'daki kömür havzaları altı yüz bin hektar genişliğindedir; İspanya'dakiler elli bin; Bohemya ve Avusturya'dakiler yüz elli bin. Kırk fersah uzunluğa, üç fersah da genişliğe sahip Belçika havzaları da, aynı şekilde, Liège, Namur, Mons ve Charleroi kentlerinin altında yatan yüz elli bin hektarı kapsamaktadır. Fransa'da, Loire ile Rhône arasında yer alan havzada Rive-de-Gier, Saint-Étienne, Givors, Épinac, Blanzy ve le Creuzot ocakları –Gard, Alais ve La Grande-Combe işletmeleri– Aubin'deki Aveyron işletmeleri –Carmaux, Bassac, Graissessac madenleri– ve kuzeydeki Anzin, Valenciennes, Lens, Béthune ma-

denleri yaklaşık üç yüz bin hektarı kaplar.

Kömür bakımından en zengin ülke, hiç tartışmasız Birleşik Krallık'tır. Bu ülke, neredeyse hiç mineral yakıta sahip olmayan İrlanda bir kenara bırakılacak olursa, müthiş zenginlikte –ancak tüm zenginlikler gibi tükenmeye mahküm– kömür yataklarına sahiptir. Bu çeşitli havzalar arasında en önemlisi olan ve Northumberland Kontluğu'nun yeraltını kaplayan Newcastle havzasından yılda otuz milyon ton, yani İngiliz tüketiminin yaklaşık üçte birinden ve Fransız üretiminin iki katından fazla miktarda kömür çıkarılır. Cardiff, Swansea ve Newport'ta madenci nüfusunun yoğunlaşığı Galler havzası, aynı adı taşıyan bu nadide kömürden yılda on milyon ton verrir. Merkez kesimlerde York, Lancaster, Derby, Stafford Kontluklarının daha düşük üretime sahip olmakla birlikte kayda değer bir gelir getiren havzaları işletilir. Nihayet, İşkoçya'nın Edinburg ile Glasgow kentleri arasında yer alan ve iki denizin derinlemesine oyduğu kesiminde, Birleşik Krallık'ın en büyük kömür yataklarından biri bulunmaktadır. Bu havzaların toplamı bir milyon altı yüz bin hektardan fazladır ve buralardan yılda

yaklaşık yüz milyon ton kara yakıt çıkartılır.

Ama ne yazar! Sanayinin ve ticaretin gerektirdiği tüketim öyle artacak ki, bu zenginlikler tükenenecek. Üçüncü binyıl sona ermeden, Avrupa'daki madencinin elleri, doğru bir benzetme kullanacak olursak, eski zamanların güneş ısısının saklandığı bu ambarları boşaltacaktır.

Zaten tam da bu hikayenin geçtiği dönemde, İskoçya havzasının en önemli kömür madenlerinden bir tanesi aşırı süratli bir işletmeyle tüketilmiş durumdaydı. Mühendis James Starr'in uzun zamandır yönettiği Aberfoyle kömür ocağı, Edinburg ile Glasgow arasında yer alan ortalama on ila on iki mil genişliğindeki bir bölgede bulunuyordu.

Ancak bu madenlerin on yıl önce terk edilmesi gerekmisti. Bin beş yüz, hattâ iki bin ayak derinlere kadar yapılan araştırmalara rağmen yeni damarlar bulunamamıştı ve James Starr emekliye ayrıldığında, en ince damarın bile tamamen tüketilene kadar işletildiğinden emindi.

Bu durumda İngiliz yeraltının derinliğinde yeni bir kömür havzasının keşfinin kayda değer bir olay olacağı belliydi. Acaba Si-

mon Ford'un sözünü ettiği haber, bu tür bir olayla mı ilgiliydi? James Starr'ın kendi kendine sorduğu ve umut ettiği şey buydu.

Kıscası, acaba o zengin Kara Hint Adaları'nın fethedilmeyi bekleyen bir başka kösesi miydi söz konusu olan? Öyle olduğuna inanmak istiyordu.

İkinci mektup bir an için bu konudaki düşüncelerini yolundan saptırmıştı, ancak şimdi bunu önemsenmediği yoktu. Zaten ihtiyar ustabasının oğlu orada, randevu için söylenen yerde kendisini bekliyordu. Dolayısıyla, o yazarı belirsiz mektubun hiçbir değeri yoktu artık.

Mühendis ayagını perona bastığı anda, genç adam ona doğru ilerledi.

"Sen Harry Ford musun?" diye canlılıkla sordu James Starr.

"Evet, Bay Starr."

"Seni neredeyse tanıyamayacaktım delikanlı! Ah! On yılda koca adam olmuşsun."

"Ben sizi tanıdım," diye cevap verdi şapkasını elinde tutan genç madenci. "Siz değişmemişsiniz efendim. Siz Dochart Çukuru'na veda ettiğimiz gün bana sarılmışınız! Böyle şeyler unutulmuyor!"

“Şapkanı tak Harry,” dedi mühendis. “Bar-
daktan boşanırcasına yağmur yağıyor ve say-
gının sonunun gribə varmasına hiç gerek
yok.”

“Şuraya sığınmak ister misiniz Bay Starr?”
diye sordu Harry Ford.

“Hayır Harry. Zaman geçiyor. Yağmur
bütün gün yağacak ve benim acelem var.
Gidelim.”

“Emredersiniz,” diye cevap verdi genç
adam.

“Söyle bana Harry, baban iyi mi?”

“Çok iyi, Bay Starr.”

“Ya annen?”

“Annem de iyi.”

“Bana Yarow Kuyusu’nda randevu vermek
için mektup yazan baban mıydı?”

“Hayır, bendim.”

“O halde Simon Ford bu randevuyu iptal
etmek için ikinci bir mektup mu yazdı?” diye
sordu mühendis.

“Hayır, Bay Starr,” diye cevapladi genç
madenci.

“Pekala!” dedi James Starr. O yazılı belir-
siz mektuptan daha fazla bahsetmedi.

Daha sonra devam etti:

“Peki bana ihtiyar Simon’ın ne istedigini söyleyebilir misin?” diye sordu genç adama.

“Bay Starr, babam bunu söyleme işini bizat kendi üstlenmek istiyor.”

“Ama sen biliyorsun değil mi?”

“Biliyorum.”

“Pekala Harry, sana daha fazlasını sormayacağım. Yola koyulalım o halde, zira Simon Ford’la bir an önce konuşmak istiyorum. Bu arada, nerede yaşıyor o?”

“Madende.”

“Nasıl! Dochart Çukuru’nda mı?”

“Evet Bay Starr,” diye cevap verdi Harry Ford.

“Ne yani? Ailen, çalışmalar durdurulduğundan beri eski madeni terk etmedi mi?”

“Bir gün bile terk etmedi Bay Starr. Babamı tanırsınız. Orada doğdu, orada ölmek istiyor!”

“Bunu anlıyorum, Harry... Bunu anlıyorum! Doğduğu kömür ocağı! Orayı terk etmek istememiştir! Peki orada rahatınız yerinde mi?”

“Evet Bay Starr,” diye cevap verdi genç madenci, “zira birbirimizi çok seviyoruz ve çok az şeye ihtiyacımız var.”

“Güzel, Harry,” dedi mühendis. “Yola koyulalım!”

Ve James Starr, genç adamın peşi sıra, Cal-lander sokaklarında ilerledi.

On dakika sonra şehri terk etmişlerdi.

4

DOCHART ÇUKURU

Harry Ford yirmi beş yaşında, güclü, boylu poslu, iri bir gençti. Ciddi yüz ifadesi, genellikle düşünceli hali, çocukluğundan beri maden ocağındaki arkadaşları arasında fark edilmesine yol açmıştı. Düzgün yüz çizgileri, derin ve duru gözleri, sarıdan çok kestane rengi denebilecek oldukça sert saçları, kişiliğinin doğal çekiciliği, onu tam bir Lowlander, yani ovadaki İskoçyalıların iyi bir örneği yapıyordu. Küçük yaşlardan beri kömür ocağında çalıştığı için hem büyük tecrübe kazanmış sağlam bir işçi, hem de, cesur ve iyi huylu bireydi. Babasının rehberliği ve kendi içgüdülerinin teşvikiyle çalışmış, genç yaşta kendini eğitmiş ve cehaleti yok etmek için her şeyi yapan ve bu sayede çok az cahile sahip olan bir ülkede, ancak çırak olunabilecek yaşta o önemli biri olmayı başarmıştı. Bu da onun en önemli özelliklerinden biriydi. Yeniyetmelik

döneminin ilk birkaç yılında Harry Ford'un elinden kazma düşmemiş olsa da, genç madenci ocak hiyerarşisinde yükselmek için yeterli bilgiyi edinmekte gecikmemiştir ve eğer maden terk edilmemiş olsaydı, babasını ustabaşı olarak takip edeceği muhakkaktı.

James Starr iyi bir yürüyüşçüydü, ancak buna rağmen rehberi adımlarını yavaşlatmasa onu takip etmekte zorlanacaktı.

O sırada yağmurun şiddeti azalmıştı. Büyüyük damlalar yere ulaşamadan unufak oluyordu. Daha çok serin bir esintiyle hareketlenen, havada oradan oraya koşturulan nemli esintiler söz konusuydu.

Harry Ford ve James Starr –genç adam mühendisin hafif olan bavulunu taşıyor- bir mil kadar nehrin sol kıyısını takip ettiler. Dolambaçlı plajı geçtikten sonra, ışıldayan büyük ağaçlar altında kaybolan bir yola girdiler. Aralıklı şekilde dizilmiş çiftliklerin etrafında, alabildiğine geniş otlaklar uzanıyordu. Birkaç sürü, aşağı İskoçya'nın bu her zaman yeşil çayırlıklarını üzerinden sakin sakin geçip giidiyordu. Bunlar boynuzsuz inekler ya da çobanların aşklarını konu edinen şiirlerdeki koyunlara benzeyen ipek yünlü küçük koyun-

lardı. Ağaç kovuklarına sığındıklarından olacak, etrafta hiçbir çoban görünmüyordu; ama ‘colley’ adı verilen, Birleşik Krallık’ın bu bölgесine özgү ve uyanıklığıyla ünlü köpekler sürünen etrafında dolanıyordu.

Yarow Kuyusu Callander’dan yaklaşık dört mil uzaktaydı. James Starr yürüken büyülenmekten kendini alamıyordu. Aberfoyle’dan çıkan son kömür parçaları Glasgow demiryoluundaki vagonlara boşaltıldığından beri buraları görmemişti. Şimdi tarım hayatı, her zaman daha gürültülü, daha hareketli olan sanayi hayatının yerini alıyordu. Ayrıca tarla işlerinin en büyük farkı, insanların kışları işsiz kalmalarıydı. Oysa eskiden, madenciler, altta olduğu gibi üstte de buraları her mevsim canlandıryordu. Büyük kömür arabaları gece gündüz gelip gidiyordu. Şimdi çürümüş traverslerine gömülümiş olan raylar, vagonların ağırlığıyla gıcırdıyordu. Artık, taş ve toprak yol, yavaş yavaş eski işletme tramvaylarının yerini alıyordu. James Starr, bir çölden geçiormuş hissine kapılıyordu.

Bu yüzden mühendis, etrafına üzgün gözlerle bakıyordu. Ara ara soluklanmak için duruyordu. Dinliyordu. Artık makineler, etrafı,

uzaklardan gelen ıslıkları ve aralıksız gürültülerıyla doldurmuyordu. Ufukta sanayicinin görmekten hoşlandığı, o büyük bulutlara karışan kara buharlardan eser yoktu. Ne kömür yatağının kendisiyle beslendikten sonra dummanlar kusan silindir ya da prizma biçimli yüksek bacalar, ne de beyaz buharını üfleyebilmek uğruna ciğerlerini yoran boşaltma boruları vardı artık. Bir zamanlar kömür tozuyla kirlenen yer temiz görünüyordu; James Starr'ın gözleri hiç alışkin değildi bu duruma.

Mühendis durduğu zaman Harry Ford da duruyordu. Genç madenci, ses çıkarmadan bekliyordu. Yol arkadaşının aklından neler geçtiğini hissediyor ve kendisi de –tüm hayatı bu yerin altında geçmiş bir maden çocuğu olarak– bu hissi derinden paylaşıyordu.

“Evet Harry, bütün bunlar değişti artık,” dedi James Starr. “Ocağın hazinelarının gүnün birinde tükenmesi gerekiyordu! O zamanları özlüyor olmalısın!”

“Özлюйorum Bay Starr,” diye cevap verdi Harry. “İş zordu, ancak bütün mücadeleler gibi önemliydi.”

“Hiç şüphesiz, evlat! Her an süren mücadele, göçük tehlikesi, yangınlar, su baskınları,

yıldırım gibi şiddetli grizu patlamaları! Bu tehlikelerden korunmak gerekiyordu! Ne güzel söyledin! Bir mücadeleydi bu, bu nedenle de heyecan verici bir hayatı!”

“Alloa'daki madenciler Aberfoyle'dakilerden daha rahattı Bay Starr!”

“Evet Harry,” diye cevaplardı mühendis.

“Aslında,” diye haykırdı genç adam, “bütün yerkürenin sadece kömürden ibaret olmasına ne üzücü! Daha birkaç milyon yıllık kömür olurdu böylece!”

“Tabii ki Harry, ama şunu da itiraf etmeli ki, doğa yerküremizi esas olarak ateşin tüketemediği kumtaşı, kalker ve granitten yaparak ne kadar öngörülü olduğunu göstermiştir!”

“Aksi takdirde insanların yerkürelerini yakacağını mı söylemek istiyorsunuz Bay Starr?”

“Evet! Tamamını,” diye yanıtladı mühendis. “Dünya son parçasına kadar lokomotiflerin kazanlarında, lokomobillerde, buharlı gemilerde, gaz fabrikalarında yakılacak ve tabii ki günün birinde böylece bitiverecekti.”

“Bunun için kaygılanmaya gerek yok, Bay Starr. Ancak kömür ocakları da mutlaka istatistiklerin belirttiğinden daha büyük hızla tükenenecek!”

“Bu olacak Harry. Bence İngiltere kendi yakinını başka ulusların altınıyla değişimde tokuş ederek belki de büyük hata yapıyor!”

“Kesinlikle,” dedi Harry.

“Eminim ki,” diye ekledi mühendis, “ne suna de elektrik son sözünü söyledi. Günün birinde bu iki gücü daha yoğun biçimde kullanacağız. Ama ne yazار! Taş kömürünün kullanımımı çok kolay ve sanayinin çeşitli ihtiyaçlarına kolayca karşılık veriyor! Ne yazık ki insanlar onu istedikleri gibi üretemiyor! Dışardaki ormanlar ısının ve suyun sayesinde hiç durmadan yeniden büyüyor olsa da, içerdeki ormanlar yeniden üretilemiyor ve yeryüzü asla onların yeniden oluşmaları için gereken koşullara dönemeyecek!”

James Starr ve rehberi, konuşurken hızlı adımlarla yürümeye koyulmuşlardı. Callander'dan çıktıktan bir saat sonra, Dochart Çukuru'na varmışlardı.

İlgisiz bir insan bile, terk edilmiş madenin üzünlü görünümü karşısında duygulanırıdı. Bir zamanlar gayet canlı olan bir şeyin iskeleti gibiydi burası.

Birkaç ciliz ağacın çevrelediği geniş bir alanda, yer hâlâ mineral yakıtın kara tozu al-

tında kayboluyordu, ancak ne bir yanık kömür parçası, ne bir taş kömürü külçesi, ne de bir başka kömür parçası görünüyordu. Her şey uzun zaman önce yeraltından çıkartılmış ve tüketilmişti.

Alçak bir tepenin üzerinde, güneş ve yağmurun yavaş yavaş kemirdiği dev bir yapı kafesi karaltısı görünüyordu. Bu yapının tepeinde geniş bir dişli tekerlek ya da bir eritme çarkı vardı. Daha aşağıda, üzerlerinde bir zamanlar kafesleri yerin yüzeyine taşıyan halatların sarılı olduğu büyük kasnaklar yer alıyordu.

Alt katta, bir zamanlar çelik ve bakır aksamları parıldayan makinelerin bulunduğu harap oda görülmüyordu. Rutubetten kırılmış ve yeşermiş kırışların ortasında, yerde birkaç duvar parçası yatıyordu. Boşaltma pompalarının kolunun bağlı bulunduğu çarkların kalıntıları, kırılmış ya da paslanmış yastıklar, dişleri dökülmüş küçük tekerlekler, tepetaklak olmuş teraziler, seyyar köprü dayanaklarına monte edilmiş ve büyük sürüngen fosilleri gibi duran birkaç basamak, hâlâ iki üç sallanan kazığın üzerinde duran kırık bir traversin taşıdığı raylar, boş bir vagonun ağırlığına bile da-

yanamayacak haldeki tramvaylar... Dochart Çukuru'nun üzünlü görüntüsü böyledi.

Kuyuların tarazlanmış taşlardan oluşan bilezikleri, kalın yosun tabakaları altında kaybolduyordu. Bir yerde bir kafesin kalıntıları, bir başka yerde kömürün cinsine ve büyülüğüne göre ayrıldıktan sonra biriktirildiği bir deponun yıkıntıları görülmüyordu. Nihayet, zincir parçalarının sarktıgı fiçı kalıntıları, dev tezgah parçaları, içi dışına çıkmış bir kazanın sacları, bükülmüş pistonlar, pompalama kuyularının ağzına doğru sarkan uzun sarkaçlar, rüzgarда sallanan merdivenler, ayakları titreyen köprüler, çatlaklı duvarlar, tuğlaları kırılmış, sürgü kolu silindir halkalarla desteklenmiş toplara benzeyen bacaların altındaki yarı yıkık çatılar, bunların hepsinden, ne eski bir taş şatonun, ne de surları yıkılmış bir kalenin verebileceği o güçlü terk edilmişlik, sefalet ve üzüntü hissi doğuyordu.

“Bu çok üzücü!” dedi James Starr sessiz kalan genç adama bakarak.

İkisi beraber, Yarow Kuyusu'nun üzerini örten ve merdivenleriyle hâlâ çukurun alt gallerisine inilebilen sundurmanın altına girdiler.

Mühendis ağızdan aşağı doğru eğildi.

Eskiden buradan vantilatörlerin üflediği güçlü hava gelirdi. Şimdi ise sessiz bir uçurum vardı sadece. Bu ağızın, sönmüş bir volkan ağızına benzediği söylenebilirdi.

James Starr ve Harry ilk sahanlığa adım atılar.

İşletme zamanında, Aberfoyle kömür ocaklarının bazı kuyularında ulaşımı sağlayan, ustalıkla yapılmış ve mükemmel biçimde tasarlanmış makineler çalışıyordu: Ahşap raylar üzerinde çalışan otomatik paraşütlü kafesler, 'engine-men' adı verilen ve basit bir salının hareketiyle madencilerin tehlikeye atılmadan inmesini ve yorulmadan çıkışını sağlayan, sallanan merdivenler.

Ancak bu mükemmel araçlar, çalışmaların durdurulmasından beri oradan kaldırılmıştı. Yarow Kuyusu'nda sadece elli ayak genişliğinde sahanlıklarla ayrılmış uzun bir merdiven kalmıştı. Art arda bitişirilmiş otuz merdiven, alt galerinin tabanına, bin beş yüz ayak aşağıya inilmesini sağlıyordu. Bu, Dochart Çukuru'nun dibiyle yerin yüzeyi arasındaki tek bağlantıydı. Havalandırma ise Yarow Kuyusu yoluyla yapılıyor; kuyunun galerileri, ağızı bir üst seviyeye açılan bir başka kuyuya

bağlanıyordu. Sıcak hava da doğal olarak bu ters çevrilmiş sifondan çıkıyordu.

“Seni takip ediyorum evlat,” dedi mühendis genç adama önden gitmesini işaret ederek.

“Emrinizdeyim Bay Starr.”

“Lamban var mı?”

“Evet. Ama keşke o bir zamanlar kullandığımız güvenlik lambası olsaydı.”

“Olsun,” diye yanıtladı James Starr, “artık grizu patlamalarından korkmamıza gerek yok!”

Harry'nin yanında sadece bir yağ lambası vardı. Fitili yaktı. Kömürü tamamen boşaltılmış haldeki ocakta, hidrojen protokarbonat kaçagi olması mümkün değildi. O yüzden herhangi bir patlamadan endişe edilmesi yersiz olduğu gibi, alevlerle hava arasına gazın ateş almasını engelleyecek o metal örtüyü koymaya da gerek yoktu. O zamanlar son derece mükemmel hale getirilmiş olan davy lambasının burada kullanılması lüzumsuz olacaktı. Ancak tehlike kalmadıysa, bu, artık tehlike nedeninin, bu nedenle birlikte de bir zamanlar Dochart Çukuru'nun zenginliğini sağlayan yakıtın ortadan kalkmış olmasından kaynaklanıyordu.

Harry, en üst merdivenin ilk birkaç basamğını indi. James Starr onu takip etti. Kısa bir süre sonra ikisi de kendilerini sadece lambanın ışığının bozduğu koyu karanlıkta buldular. Genç adam, yol arkadaşını daha iyi aydınlatabilmek için lambayı başının üzerinde tutuyordu.

Mühendis ve rehberi, bu her zamanki ölüçülü madenci adımlarıyla birkaç düzine basamak indiler. Basamaklar hâlâ iyi durumdaydı.

James Starr, yetersiz ışığın görmesini sağladığı kadarıyla da olsa, kısmen çürümüş ahşap kaplamanın örtüğü duvarlara ilgiyle bakıyordu.

On beşinci sahanlığa, yani yarı yola geldiklerinde bir süreliğine durdular.

“Tahmin edersin ki sendeki bacaklar bende yok oğlum,” dedi mühendis uzun uzun soluyarak, “ama gene de idare ediyorum!”

“Güçünüz yerinde Bay Starr,” diye yanıtla-
di Harry, “madende yaşamış olmanın farkı bu tabii.”

“Haklısin Harry. Gene de bir zamanlar, yir-
mi yaşındayken, bir solukta iniverirdim bura-
yı. Haydi bakalım, yola koyulalım!”

Ancak tam sahanlığı terk edecekleri sırada,

kuyunun derinlerinden, uzaklardan gelen bir ses duyuldu. Ses, yavaş yavaş büyüyen bir dalgı gibi geliyor, giderek daha belirgin bir hal alıyordu.

“Hey! Kim var orada?” diye sordu mühendis Harry’yi durdurarak.

“Bilemiyorum,” diye yanıtladı genç madenci.

“İhtiyar baban olmasın?”

“O mu Bay Starr? Hayır.”

“Bir komşu o halde...”

“Çukurun dibinde komşumuz yok,” diye yanıtladı Harry. “Yalnızız. Tamamen yalnızız.”

“Pekala! Bırakalım geçsin şu davetsiz misafir,” dedi James Starr. “İnenlerin çıkanlara yol vermesi gereklidir.”

Birlikte beklediler.

Ses o sırada dev bir üflemeli çalgnın ağzından çıktıormuşçasına büyük bir gürlemeyle çinliyordu ve bir süre sonra genç madencinin kulaklarına bir İskoç şarkısının sözleri net olarak geldi.

“Göller şarkısı!” diye haykırdı Harry. “Ah! Eğer bu şarkı Jack Ryan’dan başkasının ağızından çıktıysa, gerçekten çok şaşıracağım.”

“Peki böyle güzel şarkı söyleyen bu Jack

Ryan kim?" diye sordu James Starr.

"Ocaktan eski bir arkadaş" diye yanıtladı Harry.

Daha sonra sahanlığın üzerinden eğilerek: "Hey! Jack!" diye seslendi.

"Sen misin Harry?" diye cevap geldi aşağıdan. "Bekle, geliyorum."

Ve şarkıl en güzel yerinden devam etti.

Bir süre sonra, yirmi beş yaşında, iri yapılı, mutlu yüzlü, gözlerinin içi gülen, ağızı kulaklarında, sapsarı saçlı bir oğlan, lambasının yaydığı bir ışık konisinin altında belirdi ve on beşinci merdivenin sahanlığına adımını attı.

İlk hareketi, Harry'nin uzattığı eli sıkıca sıkmak oldu.

"Sana rastladığımı çok memnunum!" diye haykırdı. "Aziz Mungo beni korusun! Bugün yukarıya çıktığını bilseydim, Yarow Kuyusu'na inmekten kurtulurdum."

"Bay James Starr," dedi o zaman Harry lambasını karanlıkta kalan mühendise doğru çevirerek.

"Bay Starr!" diye yanıtladı Jack Ryan. "Ah! Sayın mühendis, sizi tanıyamayacaktım. Çukurdan ayrıldığımdan beri gözlerim karanlıkta görme alışkanlığını kaybetti."

“Ben de şimdi sürekli şarkı söyleyen bir küçük çocuk hatırlıyorum. Üzerinden on yıl geçmiş evlat! Hiç şüphe yok ki sendin o!”

“Bendim Bay Starr, ve meslek değiştirdiğim halde huyumu değiştirmedim gördüğünüz gibi. Hah! Gülmek ve şarkı söylemek, bana öyle geliyor ki, ağlayıp sizlannmaktan iyidir.”

“Kesinlikle Jack Ryan.”

“Peki madenden ayrıldığından beri ne yapıyorsun?”

“Buraya dört mil uzaklıktaki Renfrew Kontluğu’nda bulunan Irvine yakınlarındaki Melrose Çiftliği’nde çalışıyorum. Ah! Tabii ki Aberfoyle kömür ocakları gibi değil! Kazma, benim elime belden ve üvendireden daha çok yakışıyordu. Hem sonra, emektar cukurda, şarkınızı size geri gönderen, sesi iyi yansitan köşeler, şen yankılar vardı, oysa yukarıda... Herhalde ihtiyar Simon’ı ziyaret edekeksiniz Bay Starr?”

“Evet Jack,” diye yanıtladı mühendis.

“O zaman sizi daha fazla tutmayayım...”

“Söyle bana Jack,” diye sordu Harry, “bugün kulübeye niçin geldin?”

“Seni görmek ve Irvine Klancı’nın şenliğine

davet etmek istiyordum dostum. Biliyorsun ya, ben oraların ‘piper’¹⁾iyim. Şarkı söyleyip dans edeceğiz!”

“Sağol Jack, ama bu mümkün değil.”

“Mümkün değil mi?”

“Evet, Bay Starr’ın ziyareti biraz uzayabilir ve onu Callander’a geri götürmem gerekiyor.”

“Ama Harry! Irvine Klanı şenliğine daha sekiz gün var. O zamana kadar Bay Starr’ın ziyareti herhalde bitmiş olur ve hiçbir şey seni kulübede tutamaz!”

“Tabii ki Harry,” diye yanıtladı James Starr. “Arkadaşın Jack’in yaptığı daveti değerlendirmen gerek!”

“Eh, pekala, kabul ediyorum Jack,” dedi Harry. “Sekiz gün sonra Irvine şenliğinde buluşuruz.”

“Sekiz gün sonra, anlaştık,” diye yanıtladı Jack Ryan. “Elveda Harry! Emrinizdeyim Bay Starr! Sizi tekrar gördüğümে çok memnunum! Arkadaşlara haberlerinizi iletirim. Sizi kimse unutmadı sayın mühendis.”

“Ben de kimseyi unutmadım,” dedi James Starr.

“Her şey için teşekkürler efendim,” diye

---

1) İskoçya'da gayda çalanlara verilen ad.

yanıtladı Jack Ryan.

“Hoşçakal Jack!” dedi Harry, arkadaşının elini son kez sıkarken.

Ve Jack Ryan, şarkısına kaldığı yerden devam etmeye başladı. Az sonra kuyunun üst kısımlarında, lambasının hafifçe aydınladığı yerlerde kayboldu.

James Starr ve Harry, on beş dakika sonra son merdiveni inip çukurun son katının tabanına adım atmıştı.

Yarow Kuyusu'nun dibindeki yuvarlak küçük alana madendeki son kömür damarının işletilmesinde kullanılmış olan çeşitli galeriler bağlıyordu. Kimileri dik duran iri direklerle payandalanmış, kimileri de kalın bir taş katmanıyla desteklenmiş haldeki galeriler, şist ve kumtaşısı kütelerinin içine gömülüyordu. İşletmenin boşalttığı damarlar toprak yığınları ile doldurulmuştu. Yapay sütunlar civardaki taş ocaklarından getirilmiş olan taşlardan yapılmıştı ve şu anda yeri, yani bir zamanlar doğrudan damarın üzerinde bulunan üçüncü ve dördüncü zaman katmanlarını destekliyordu. Bir zamanlar kah bir madencinin lambasıyla, kah madenlerdeki kullanımı son zamanlarda yaygınlaşmış olan elektrik ışığıyla

aydınlanan bu galeriler şimdi kapkaraklıtı. Karanlık tüneller, artık ne raylar üzerinde yürüyen vagonların gicirtüleriyle, ne aniden kapanan hava kapılarının gürültüsüyle, ne işçilerin sesleriyle, ne atların ve katırların kişnemeleriyle, ne işçilerin kazma darbeleriyle, ne de kütleyi patlatan çarpma gümbürtüleriy-le çinliyordu.

“Biraz dinlenmek ister misiniz Bay Starr?” diye sordu genç adam.

“Hayır oğlum,” diye yanıtladı mühendis, “çünkü ihtiyar Simon’ın kulübesine ulaşmak için sabırsızlanıyorum.”

“O halde beni takip edin Bay Starr. Size rehberlik edeceğim ve bu arada, eminim ki bu karanlık galeriler labirentinde yolunuzu kolayca bulacaksınız.”

“Elbette! Çukurun planı hâlâ kafamda.”

Harry, arkasında mühendisle beraber, etrafı daha iyi aydınlatmak için lambasını kaldırarak, katedrale benzeyen yüksek bir galeriye daldı. İkisinin de ayakları, işletme döneminde rayları destekleyen ahşap traverslere çarpıyordu.

Ancak henüz elli adım atmışlardı ki kocaman bir taş James Starr’ın ayaklarının dibine

düşüverdi.

“Dikkat edin Bay Starr!” diye haykırdı Harry, mühendisi kolundan kavrayarak.

“Bir taş, Harry! Ah! Bu eski tonozlar artık yeteri kadar sağlam değil, hem...”

“Bay Starr,” diye yanıtladı Harry Ford, “bana öyle geliyor ki bu taşı... bu taşı birileri attı!”

“Birileri mi attı?” diye haykırdı James Starr.
“Ne demek istiyorsun evlat?”

“Hiç, hiç... Bay Starr,” diye yanıtladı Harry kaçamak bir tavırla, ciddi bakışlarıyla bu kalın duvarları delip geçmek istiyormuş gibi görünüyordu. “Yolumuza devam edelim. Kolumna girin rica ederim ve yanlış bir adım atmaktan korkmayın.”

“Geliyorum Harry!”

Harry, arka tarafa bakıp lambasının ışığını galerinin derinliklerine yöneltti ve birlikte ilerlemeye başladılar.

“Yakında varıyor muyuz?” diye sordu mühendis.

“En fazla on dakikaya kadar.”

“İyi.”

“Yalnız,” diye mırıldandı Harry, “bu oldukça tuhaf. Başına ilk kez böyle bir şey geliyor.

Tam biz oradan geçerken o taşın düşeceği tuttu!"

"Harry, bu sadece bir tesadüftü!"

"Bir tesadüf... diye yanıtladı genç adam başını sallayarak. Evet... Bir tesadüf..."

Harry durmuş, dinliyordu.

"Ne oldu Harry?" diye sordu mühendis.

"Arkamızdan birinin yürüdüğünü sandım," diye yanıtladı genç madenci kulagini daha da büyük bir dikkatle vererek.

Sonra:

"Hayır! Yanılmış olmaliyim," dedi.
"Kolumna girin Bay Starr. Beni bir baston gibi kullanabilirsiniz..."

"Sağlam bir baston Harry," diye yanıtladı mühendis. "Senin gibi cesur bir oğlandan daha iyisi mi olur?"

Birlikte karanlık koridor boyunca sessizce yürümeyi sürdürdüler.

Harry sık sık arkasını dönüp uzak bir ses ya da bir ışık yakalamaya çalışıyordu.

Ancak arkasında ve önünde, sessizlik ve karanlıktan başka bir şey yoktu.

5

FORD AİLESİ

On dakika sonra, James Starr ile Harry ni-hayet ana galeriden çıkyorlardı.

Genç madenci ile yol arkadaşı bir açıklığın –tabii eğer bu kelime geniş ve karanlık bir oyuğu anlatmak için kullanılabilirse– dibine gelmişlerdi. Ancak bu oyuk gün ışığından tamamen mahrum değildi. Üst katlarda açılmış ve şimdi terk edilmiş olan bir kuyunun ağızından biraz ışık geliyordu. Dochart Çukuru'nda hava akımı bu kuyu yoluyla sağlanıyordu. İçerdeki sıcak hava, yoğunluğu daha düşük olduğu için Yarow Kuyusu'na doğru yöneliyordu.

Böylece, kalın şist tonozunu aşabilen bir miktar hava ve aydınlik, o açıklığa kadar girebiliyordu.

Simon Ford, ailesi ile beraber on yıldır burada, eskiden Dochart Çukuru'ndaki mekanik çekme işlemlerini gerçekleştirmeye yarayan

güçlü makinelerin çalıştığı yerde, şist kütlesi
sinde oyulmuş bu yeraltı evinde yaşıyordu.

İhtiyar ustabaşının oturduğu –ve bilerek ‘kulübe’ adını verdiği– bu ev böyle bir yerdi. Simon Ford uzun süren çalışma hayatı boyunca edindiği maddi birikimi sayesinde, krallığın herhangi bir yerinde, açık havada, ağaçların ortasında yaşayabilirdi; ancak o ve kendisiyle aynı düşüncelere, aynı zevklere sahip ailesi, mutlu mesut yaşadıkları ocağı terk etmemeyi tercih etmişlerdi. Evet! İskoçya’nın yüzeyinin bin beş yüz ayak altında bulunan bu kulübeyi seviyorlardı. Başka avantajlar bir yana, burada hazine görevlilerinin, vergi toplamakla yükümlü ‘stentmater’ların ev sakinlerinin yakasına yapışması derdi de yoktu!

Dochart Çukuru’nun eski ustabaşısı Simon Ford, şimdi altmış beş yaşındaydı ve gücü kuvveti yerindeydi. İri yarı, gürbüz, uzun boylu Ford, Kuzey İskoçya ordularına birçok iyi adam veren bu kantonun en dikkat çekici ‘sawney’lerinden¹⁾ biriydi.

Simon Ford köklü bir madenci ailesinden geliyordu ve soyağacı, İskoçya’daki kömür damarlarının işletilmeye başlandığı ilk dönemde-

---

1) İskoçyalı.

re kadar uzanıyordu.

Yunanlıların ve Romalıların kömür kullanıp kullanmadıklarını, Çinlilerin Hıristiyanlık öncesi dönemde kömür madenlerinden faydalanıp faydalananmadıklarını arkeolojik bulgular ışığında araştırmadan, yanıcı mineralin, adını [Fr. houille] XII. yüzyılda Belçika'da yaşamış olan nalbant Houillos'dan alıp almadığını tartışmadan, Büyük Britanya havzalarının düzenli olarak işletilen ilk madenler olduğu söylenebilir. Daha XI. yüzyılda, Fatih William, Newcastle havzasının ürünlerini silah arkadaşlarıyla arasında paylaştıryordu. XIII. yüzyılda III. Henry tarafından 'deniz kömürü' için işletme lisansı veriliyordu. Nihayet aynı yüzyılın sonlarına doğru İskoçya ve Galler'deki havzalardan bahsedilmeye başlandı.

İşte bu dönemde Simon Ford'un ataları, babadan oğula bir daha çıkmamacasına Kaledonya'nın yeraltına girmişlerdi. Bunlar sadece basit işçilerdi. Değerli yakıtın çıkarılmasında birer forsa gibi çalışıiyorlardı. O dönemde kömür madenlerinde çalışanların, tipki tuzla işçileri gibi köle oldukları düşünülmekteydi. Gerçekten de XVIII. yüzyılda bu düşünce İskoçya'da o derece yerleşik haldeydi ki, Préten-

dant Savaşı sırasında Newcastle'daki yirmi bin madencinin –sahip olmadıklarına inandıkları– özgürlüğü ele geçirmek için ayaklanmalarından korkulmuştu.

Her ne olursa olsun, Simon Ford, İskoçyalı madencilerin oluşturduğu bu büyük ailenin üyesi olmaktan gurur duyuyordu. Atalarının kazma, küskü, madenci kazması ve çapa kullandıgı yerlerde kol işçiliği yapmıştı. Otuz yaşında, Aberfoyle kömür ocaklarının en önemli kısmı olan Dochart Çukuru'nda ustabaşı olmuştu. Mesleğini büyük bir tutkuyla seviyordu. Uzun yıllar boyunca görevini büyük bir çabayla yerine getirdi. Tek üzüntüsü, katmanın inceldigini görmesi ve damarın tükeneceği zamanın ne kadar yakın olduğunu tahmin edebilmesiydi.

İşte o zaman, Simon Ford kendini, Aberfoyle'un yeraltında birbirlerine bağlanan çukurlarda yeni damarlar aramaya adamıştı. İşletmenin son dönemlerinde birkaç damar bulma mutluluğuna da erişmişti. Madenci içgüdüleri çok işine yarıyordu ve James Starr onun bu özelliğini takdir ediyordu. Onun, tipki bir hidroskopun yerin altındaki su kaynaklarını bulması gibi, ocağın derinliklerindeki damar-

ları bulabildiği söyleniyordu.

Ancak bir gün geldi, ocakta hiç yanıcı maddenin kalmadığı söylendi. Sondajlar hiçbir sonuç vermedi. Kömür damarının tamamen tükendiği kesinleşti. İşletme durduruldu. Madenciler gitti.

Buna inanmalı mıydı? Bu durum, birçokları için büyük bir umutsuzluğa yol açmıştı. İnsanın esasında acısını sevdigini bilenler buna şaşırımayacaklardır. Simon Ford, hiç şüphesiz, bu durumdan en çok etkilenen kişi olmuştu. O, varoluşu madenin varoluşundan ayrı düşünenlemeyeen madenci tipine tam olarak uyyordu. Doğduğundan beri madende oturuyordu ve çalışmalar bırakıldığından orada kalmak isted. Böylece kaldı. Oğlu Harry, yeralındaki evin ihtiyaçlarının karşılanmasından sorumluydu; ancak kendisi, on yaşıdan beri, yerin yüzeyine on defadan fazla çıkmamıştı.

“Yukarı çıkmak mı? Nedenmiş o?” diye tekrar ediyor ve o karanlık yurdunu terk etmiyordu.

Öte yandan, ihtar ustabası bu son derece sağlıklı ortamda, sürekli olarak ortalama bir sıcaklıkta yaşadığı için, ne yaz sıcaklarından, ne de kış soğuklarından etkileniyordu. Ailesi

de iyiydi. Daha fazla ne isteyebilirdi ki?

Aslında içten içe çok üzülüyordu. Büyük emekle işletilen o çukurda, eski zamanların canlılığını, hareketini, hayatını özlüyordu. Bu arada kafasını bir sabit fikir işgal etmişti:

“Hayır! Hayır! Ocak tükenmedi!” diye tekrar edip duruyordu.

Simon Ford'un karşısına çıkıp da eski Aberfoyle'un canlanıvereceğinden şüphe duyduğunu söyleyen biri başını derde sokardı! Ustabaşı, madene geçmişteki parlak günlerini geri getirecek olan yeni bir katmanın bulunaçağı umudunu hiçbir zaman yitirmemişti. Evet! Eğer gerekirse, gönüllü olarak madenci kazmasını eline alır ve hâlâ güçlü olan o ihtiyyat kollarıyla kayalara var gücüyle saldırabilirdi. Bu nedenle kah yalnız başına, kah oğluyla beraber karanlık galerilerde dolaşıyor, gözlemler yapıyor, araştırıyor, her akşam yorgun argın, ancak umudunu yitirmemiş halde külübeye dönüyor.

Simon Ford'un değerli yoldaşı, iri ve güçlü 'goodwife', İskoç deyişine göre 'iyi eş' Madge idi. O da, tipki kocası gibi Dochart Çukuru'nu terk etmek istememişti. Bu konuda karısı da Simon Ford'un bütün umutlarını ve üzüntüle-

rini paylaşıyordu. Onu cesaretlendiriyor, teşvik ediyor, onunla ciddi ciddi konuşuyor, böylece ihtiyar ustabaşının kalbini ısıtıyordu.

“Aberfoyle sadece uykuya daldı Simon,” diyordu ona. “Haklı olan sensin. Bu sadece bir dinlenme, ölüm değil!”

Madge da dış dünyadan vazgeçmeyi bilmış ve karanlık kulübede üç kişilik bir mutluluk-la yetinmişti.

İşte James Starr böyle bir yere geldi.

Mühendis bekleniyordu. Simon Ford, kapısının önünde, Harry'nin fenerinin ışığı sayesinde eskī ‘viewer’ının gelişini gördü ve ona doğru ilerledi.

“Hoşgeldiniz Bay James!” diye bağırdı şistin tonozlarında yankılanan bir sesle. “İhtiyar ustabaşının kulübesine hoşgeldiniz! Yerin bin beş yüz ayak dibine batmış olsa da, Ford ailesinin evinin misafirperver olmadığı söylenemez!”

“Nasilsınız sevgili Simon?” diye sordu James Starr ev sahibinin elini sıkarak.

“Çok iyiim Bay Starr. Burada, her türlü hava değişikliğinden uzakta başka nasıl olunabilir ki? Yaz boyunca Newhaven ya da Porto-Bello’nun¹ havasını soluyan lord eşleri,

---

1) Edinburg yakınlarındaki sayfiyeler.

Aberfoyle ocaklarında birkaç ay geçirseler daha iyi ederler! Eski başkentin rutubetli sokaklarındaki gibi nezle kapma riskleri de yoktur hem."

"Bunun aksini iddia edecek kişi ben değilim," diye yanıtladı James Starr ustabaşını es-kisi gibi bulmuş olmanın mutluluğuyla! "Gerçekten, neden Canongate'teki evim yerine sizinkinin yanında bir kulübe yapmadığımı söyorum kendi kendime!"

"Emrinizdeyim Bay Starr. Sizinle arasında sadece ortak bir duvar olmasından özellikle gurur duyacak eski madencilerinizden birini tanıyorum."

"Peki ya Madge?..." diye sordu mühendis.

"Sevgili karım benden iyi, tabii bu mümkünse!" diye yanıtladı Simon Ford. "Ve sizi sofrasında ağrlayacağı için çok memnun. Sanıyorum sizi yeniden konuk etmek için her zamankinden daha iyi yemekler yapacak."

"Göreceğiz Simon, göreceğiz!" dedi mühendis. Bu uzun yürüyüşten sonra iyi bir yemek yiyeceği haberine kayıtsız kalamazdı.

"Aç misiniz Bay Starr?"

"Kesinlikle açım. Yolculuk istahimi açtı. Korkunç bir hava vardı gelirken."

“Ah! Yukarıda yağmur yağıyor demek!” diye yanıtladı Simon Ford acıyarak.

“Evet Simon. Forth'un suları bugün bir denizinki gibi hareketli!”

“Gördüğünüz gibi Bay James, burada hiçbir zaman yağmur yağmaz. Ama size, buranın benim kadar iyi bildığınız üstünlüklerini anlatacak değilim! İşte kulübeye geldiniz. Aslolan budur ve, tekrar ediyorum, hoşgeldiniz!”

Simon Ford, Harry'nin peşi sıra James Starr'ı barınağa soktu. Mühendis kendisini, bir tanesi tavandaki renkli kırışlere asılı olmak üzere birçok lambayla aydınlatılan geniş bir salonun ortasında buldu.

Üstünde canlı renklere bezenmiş bir örtü olan masa, kendileri için, eski deriyle kaplı dört sandalye ayrılmış olan davetlileri bekliyordu.

“Merhaba Madge,” dedi mühendis.

“Merhaba Bay James,” diye yanıtladı konugunu karşılamak üzere ayağa kalkan iyi niyetli İskoç kadın.

“Sizi tekrar gördüğümé memnunum Madge.”

“Haklısınız Bay James, çünkü insanlar, her zaman iyi davranışları insanları yeniden gör-

mekten mutluluk duyar."

"Çorba bekliyor karıçığım," dedi o sırada Simon Ford, "ne çorbayı, ne de Bay James'i bekletmemek gerekir. Konuğumuz bir madenci gibi aç ve oğlumuzun kulübede bizi hiçbir şeyden mahrum bırakmadığını görecek! Bu arada Harry," diye ekledi ihtiyar ustabaşı ogluna dönerek, "Jack Ryan seni görmeye geldi."

"Biliyorum baba! Ona Yarow Kuyusu'nda rastladık."

"İyi ve neşeli bir arkadaş o," dedi Simon Ford. "Bana öyle geliyor ki yukarıda da sevdiyor kendini! Damarlarında gerçek madenci kanı yoktu demek ki. Masaya Bay James. Bol-kepçe yiylim, zira akşam yemeği çok geç saatlere kalabilir."

Tam mühendis ve ev sahipleri yerlerini alacaklarken:

"Bir dakika Simon," dedi James Starr. "Benim bu yemeği afiyetle yememi istiyor musunuz?"

"Bu bizim için en büyük onur olacaktır Bay James," diye yanıtladı Simon Ford.

"O halde bunun için kafamı kurcalayan hiçbir şeyin olmaması gerekiyor. Ancak be-

nim size yöneltecek iki sorum var.”

“Sorun Bay James.”

“Mektubunuz beni ilgilendirecek türde bir haberden bahsediyor.”

“Gerçekten de yakından ilgilendirecek.”

“Peki ya sizi?”

“Sizi de, beni de Bay James. Ancak size bunu yemekten hemen sonra ve yerinde anlatmak istiyorum. Yoksa bana inanmak istemeceksiniz.”

“Simon,” diye devam etti mühendis, “iyi bakın bana... buraya... gözlerimin içine... İlginç bir haber mi? Evet... Pekala!... Size daha fazlasını sormayacağım,” diye ekledi, umduğu cevabı ihtiyar ustabaşının gözlerinde okumuş gibi.

“Ya ikinci soru?” diye sordu ustabaşı.

“Bana bunu kimin yazmış olabileceğini biliyor musunuz?” diye yanıtladı mühendis aldığı yazarı belirsiz mektubu göstererek.

Simon Ford mektubu aldı, büyük bir dikkatle okudu.

Sonra ogluna göstererek:

“Bu yazıyı tanıyor musun?” dedi.

“Hayır, baba,” diye yanıtladı Harry.

“Peki bu mektup Aberfoyle Postanesi’nin

damgasını mı taşıyordu?” diye sordu Simon Ford mühendise.

“Evet, aynı sizinki gibi,” diye yanıtladı James Starr.

“Bu konuda ne düşünüyorsun Harry?” dedi Simon Ford, bakışları bir an için kararmıştı.

“Birilerinin, herhangi bir nedenle James Starr’ın verdığınız randevuya gelmesini engellemek istedığını düşünüyorum baba.”

“Kim ama?” diye haykırdı ihtiyar madenci. “Kim benim düşüncemin gizli köşelerine bu kadar evvelden girebildi?”

Ve Simon Ford'u daldığı derin düşüncelerden çekip çıkarılan Madge'in sesi oldu.

“Oturalım Bay Starr” dedi kadın. “Çorba soğuyacak. Simdilik bu mektubu düşünmeye lim!”

Ve ihtiyar kadının daveti üzerine herkes masadaki yerini aldı –James Starr, onu onurlandırmak için Madge'in karşısına– babayla oğul da karşılıklı olarak oturdular.

Güzel bir İskoç yemeği yediler. Önce, nefis bir et suyunun içinde etlerin yüzüğü bir çorba olan ‘hotchpotch’tan içtiler. İhtiyar Simon'in söylediğine göre, hayat arkadaşı, hotchpotch hazırlama sanatında rakipsizdi.

Aynı durum, pırasayla pişirilen bir tür horoz yahnisi olan ve övgüyü hak eden 'cockley-eky' için de geçerliydi.

Yemeklerin hepsi, Edinburg fabrikalarının en iyi bira ficilarından doldurulmuş nefis bir İngiliz birası eşliğinde yeniyordu.

Ana yemek ise, et ve arpa unundan yapılmış ulusal puding türü olan 'haggis' idi. Şair Burns'e en güzel şiirlerinden birini yazması için ilham vermiş olan bu dikkat çekici yemek, dünyanın güzel şeyleri arasına konmaya layıktı: Bir rüya gibi geçti.

Madge konuğundan samimi övgüler aldı.

Yemek, peynir ve 'cakes' adı verilen ince-likle hazırlanmış yulaflı pastalardan oluşan tatlı ile yirmi beş yıllık –yani tam Harry'nin yaşındaki– nefis bir taneli frenk rakısı olan 'usquebaugh'la sona erdi.

Bu ziyafet bir saat kadar sürdü. James Starr ve Simon Ford, sadece iyi bir yemek yemekle kalmadılar, aynı zamanda çok güzel sohbet ettiler – özellikle de eski Aberfoyle maden ocağı üzerine.

Harry ise daha çok sessiz kaldı. İki defa sofrayı; hattâ evi terk etti. Hiç şüphesiz o taş kazasından beri biraz endişeleniyordu ve .

kulübenin etrafını gözetlemek istiyordu. O yazarı belirsiz mektup da kayısını giderecek gibi değildi.

Harry'nin dışarı çıktıgı anlardan birinde mühendis, Simon Ford ve Madge'a şöylededi:

“Çok iyi bir oğlunuz var dostlarım!”

“Evet Bay James, iyi ve bize çok bağlı,” diye yanıtladı içtenlikle ihtiyar ustabaşı.

“Sizinle kulübede yaşamaktan memnun mu?”

“Bizi bırakıp gitmek istemiyor.”

“Bu arada, onu evlendirmeyi düşünüyor musunuz?”

“Harry'yi evlendirmek mi!” diye haykırdı Simon Ford. “Kiminle? Eğlenceleri, dansı seven, kendi klanını bizim kömür ocağımıza tercih eden yukarıdaki kızlardan biriyle mi? Harry bunu istemez!”

“Simon,” diye yanıtladı Madge, “gene de Harry'mizin hiç evlenmemesini istemiyorsundur herhalde!”

“Hiçbir şey istemiyorum,” diye cevap verdi ihtiyar madenci, “ama bunun acelesi yok. Ona birini bulup bulamayacağımız ne..”

Tam bu sırada Harry içeri girdi, Simon Ford sustu.

Madge masadan kalkınca diğerleri de onu takip etti ve bir süreliğine kulübenin kapısında oturdular.

“Evet Simon,” dedi mühendis, “sizi dinliyorum!”

“Bay James,” diye yanıldırı Simón Ford, “kulaklarınıza değil, bacaklarınıza ihtiyacım var. İyi dinlendiniz mi?”

“Dinlendim ve karnım doydu, Simón. İstediğiniz yere kadar size eşlik etmeye准备。”

“Harry,” dedi Simón Ford oğluna dönerek, “güvenlik lambalarımızı yak.”

“Güvenlik lambalarını mı alıyorsunuz?” diye haykırdı James Starr, “bir hayli şaşırdım buna, çünkü içindeki kömür tamamen boşaltılmış olan bir çukurda, grizu patlamalarından kaygılanmaya gerek yok.”

“Evet Bay James, tedbir olarak!”

“Bana bir madenci giysisi giydirmeyi de teklif etmeyecek misin sevgili Simón?”

“Henüz değil Bay James! Henüz değil!” diye yanıldırı, gözleri derin göz çukurlarının içinde şaşılacak şekilde parlayan ihtiyar ustası.

Harry kulübeye girdikten hemen sonra

elinde üç güvenlik lambasıyla çıktı.

Oğlan, bu lambaların birini mühendise, diğerini babasına verdi, üçüncüsünü de sağ elinde uzun bir baston olduğundan sol eline astı.

“Gidelim!” dedi Simon Ford, kulübenin kapısına dayanmış sağlam bir kazmayı alırken.

“Gidelim!” diye yanıtladı mühendis. “Hoşçakal Madge!”

“Tanrı sizinle olsun!” diye yanıtladı İskoçyalı kadın.

“İyi bir akşam yemeği, karıcığım, anlıyorsun ya,” diye seslendi Simon Ford. “Döndüğümüzde aç olacağız ve açlığımızı onurlandıracağız.”

6

AÇIKLANAMAYAN BİRKAÇ OLAY

İskoçya'nın yüksek ve alçak topraklarında hangi batıl inançların hakim olduğu bilinir. Bazı klanlarda, tımar sahiplerinin kesenekçileri, geceleri bir araya geldiklerinde kuzey mitolojisinden alınma hikayeleri anlatmayı çok severler. Ülkedeki eğitim ne kadar geniş ve özgür biçimde yaygınlaşmış olsa da, eski Kaledonya'nın toprağından geliyormuş gibi görünen bu efsaneleri birer uydurmaca haline getirememiştir. Burası hâlâ ruhların ve hortlakların, cinlerin ve perilerin ülkesidir. Burada, ancak para yoluyla baştan savılabilen kötü niyetli cinler, ileriyi görme yeteneğiyle gelecekteki ölümleri bilen Kuzey İskoçyalı 'Seer', kolları tüylü genç bir kız görünümünde ortaya çıkan ve aileleri tehdit eden talihsizlikleri haber veren 'May Moullach', uğursuz olayları bildiren 'Branchie', evdeki eşyanın teslim edildiği 'Brawnies', Katrine Gölü'nün vahşi boğazla-

rında görünen 'Urisk' ve daha niceleri görünür.

Tabii ki, İskoçya kömür ocaklarındaki insanlar da efsane ve masal paylarını bu mitoloji repertuarından almak zorundaydılar. Yüksek Topraklar'ın dağları birçok iyi ya da kötü hayatı varlıkla dolu olduğuna göre, karanlık ocaklar da en derin noktalarına kadar bunlara dolup taşıyor olmalıydı. Eğer bir maden ci- ni değilse, kim fırtına gecelerinde havzayı titretiyor, kim henüz işletilmeye açılmamış damarlarda izler bırakıyor, kim grizuyu ateşleyerek korkunç patlamalara neden oluyordu? Bu, en azından batıl inanç sahibi İskoçyalılar arasında yaygın olan düşünceydi. Gerçekten de, tamamen fiziksel olaylar söz konusu olduğunda, madencilerin birçoğu fantastik olaylara inanıyordu ve onların bu yanıklarını giderme çabası, zaman kaybından başka bir şey değildi. Saflık, özgürce gelişebilmek için bu uçurumlardan daha iyi bir yer bulabilir miydi ki?

Ancak Aberfoyle ocakları, efsaneler ülkesinde işletildikleri için, doğal olarak her türlü doğaüstü olaya elverişli olmak durumundaydı.

İşte bu yüzden orada da efsaneler gırla gi- diyordu. Zaten o zamana kadar açıklanamayan bazı olayların, toplumsal safığa yeni mal-

zemeler sağlamaktan başka işe yaramadığını söylemek gerekiyor.

Dochart Çukuru'nun batıl inanç düşkünlerinin başında, Harry'nin arkadaşı Jack Ryan geliyordu. O, doğaüstünen en büyük yandasıydı. O, bütün bu fantastik hikayeleri, kiş gecelerinde kendisine büyük başarı sağlayan şarkılara dönüştürüyordu.

Ancak safliğini sergileyen tek kişi Jack Ryan değildi. Arkadaşları da Aberfoyle çukurlarının hayaletlerle dolu olduğunu, orada da tipki Yüksek Topraklar'da olduğu gibi birtakım kavranılamaz varlıkların sık sık belirdiğini açıkça iddia ediyorlardı. Onları duyanlar, esas bunun böyle olmamasının olağandışı olacağını düşünürdü. Aslında gulyabanilerin, cinlerin, perilerin ve başka fantastik dram oyuncularının fink atması için karanlık ve derin bir kömür ocağından daha uygun bir yer olabilir miydi? Dekor hazırdı, neden doğaüstü şahsiyetler de gelip rollerini oynamasıındı?

Jack Ryan ve Aberfoyle kömür ocaklarındaki arkadaşları böyle düşünüyorlardı. Farklı çukurların, damalar arasında yerleşmiş uzun yeraltı galerileriyle birbirlerine bağlandıklarını söylemişтик. Bu nedenle Stirling Kontluğu'nun

altında, tünellerle oyulmuş, mağaralarla delik deşik edilmiş, kuyularla açılmış, dev bir karınca yuvasını andıran bir tür yeraltı gömütü, bir yeraltı labirenti vardı.

Bu nedenle çeşitli bölgelerdeki madenciler, kah çalışmalarının başına giderken, kah işlerinden dönerken sık sık karşılaşıyorlardı. Böylece sürekli olarak sohbet etme ve kaynağını kömür ocağından alan hikayelerin bir çukurdan diğerine yayılmasını sağlamaya imkanı doğuyordu. Bu sayede anlatılanlar ağızdan ağıza dolaşıyor, keyfi şekilde büyütülerek müthiş bir süratle başkalarına aktarılıyordu.

Bu arada, daha iyi eğitilmiş ve diğerlerinden daha olumlu mizaca sahip iki adam, bu giışata hep direnmişti. Onlar, cinlerin, gulyabانilerin ya da perilerin hayatlarına burunlarını soktuklarını kesinlikle kabul etmiyorlardı.

Bunlar Simon Ford ile oğluydu; söylenenler gibi olmadığını da Dochart Çukuru'nun terk edilmesinden sonra bu karanlık yeraltı mezarında oturmaya devam ederek gösterdiler. Belki Madge'da, Yüksek Topraklar'daki bütün Iskoçyalı kadınlarla olduğu gibi doğaüstüne belli bir eğilim vardı. Ancak o, bu hayalet hikayelerini kendi kendine anlatmakla yetiniyordu.

Bunu da bilinçli olarak yapıyordu, zira eski gelenekleri kaybetmek istemiyordu.

Simon ve Harry Ford, arkadaşları kadar saf olsalardı da ocağı ne cinlere, ne de perilere terk ederlerdi. Yeni bir damar bulma umudu, bütün o fantastik cinler ordusuna meydan okumalarına yol açıyordu. Saf değildiler ve sadece bir konuda inançlıydılar: Aberfoyle Kömür Madeninin tamamen tükendiğini kabul edemiyorlardı. Simon Ford ve oğlunun, bu konuda ‘kömürcü inancına’, yani o hiçbir şeyin sarsamayacağı Tanrı inancına sahip olduklarını söylemek haksızlık olmaz.

İşte bu nedenle on yıldan beri, bir gün bile aksatmadan, kararlı bir şekilde, o sarsılmaz inanca sahip baba ve oğul, kazmalarını, bastonlarını ve lambalarını alıp etrafı kollayarak, kayaları sert darbelerle yoklayıp dinleyerek birlikte yürüyorlardı.

Araştırmalar ilkel arazilerin granitine kadar yürütülmeliği sürece, Simon ve Harry Ford, o anda yararsız görünen bu araştırmmanın gelecekte yararlı olabileceği ve yeniden ele alınması gerektiği konusunda hemfikirdiler. Büttün hayatlarını Aberfoyle Kömür Ocağını eski zenginliğine kavuşturmayarak çalışarak geçire-

ceklerdi. Eğer baba başaracakları saatten önce yorgun düşerse, oğul işi tek başına sürdürdücekti.

Ocağın bu iki tutkulu bekçisi, orayı aynı zamanda koruma amacıyla da dolaşıyorlardı. Dolma toprakların ve tonozların sağlamlığından emin olmak istiyorlardı. Endişelenenek herhangi bir yer göçmesi olup olmadığına ve çukurun herhangi bir kısmının acilen kullanıma kapanmasının gerekip gerekmeyebine bakıyorlardı. Yukarı kısımlardaki sulardan sizinti izlerini inceliyor, onların yataklarını değiştiriyor, kanal içine alarak çırkef kuyularına akmalarını sağlıyorlardı. Kisacası onlar, zamanında, artık dumana dönüşüp kaybolmuş olan nice zenginliğin çıkarıldığı bu çorak ülkenin gönüllü muhafizleri ve koruyucuları olmuşlardı!

Bu gezilerin birkaçında yaşadığı ve bir türlü açıklayamadığı bazı olaylar, Harry'yi çok etkilemişti.

Dar bir yolda ilerlerken, birçok sefer toprakla örtülü mağara duvarlarına vurulan güçlü kazma darbelerini andıran sesler duyduğunu hissetti.

Ne doğaüstü, ne de doğal olaylardan kor-

kan Harry, bu gizemli çalışmanın sebebini keşfetmek için adımlarını sıklaştırmıştı.

Tünel bomboştu. Genç madencinin duvarlarda dolaştırdığı fenerinin ışığında, hiçbir yeni keser veya kazma izi görünmüyordu. Harry bunun üzerine, kendi kendine bunun bir akustik yanılısaması, tuhaf bir yankının oyunu olup olmadığını sormaya başladı.

Bir başka zaman, şüpheli bir girintiye doğru aniden canlı bir ışık tuttuğunda, bir gölgelenin geçip gittiğini sanmıştı. İleri doğru atılmıştı... Hiçbir şey yoktu... Üstelik bir insanın ondan kaçmak için kullanabileceği hiçbir çıkış yoluna da rastlamadı.

Bir aydan beri tam iki defa, Harry, çukurun batı kesimini ziyaret ederken, uzaktan sanki bir madenci bir dinamit lokumu patlatmış gibi gürültüler duydu.

Son seferinde, titizlikle yapılan araştırmalarдан sonra, bir direğin mayına yıkılmış olduğunu gördü.

Harry, fenerinin ışığında, mayının zarar verdiği duvarı dikkatle inceledi. Duvar basit bir taş yığınından değil, bu derinlige kadar kömür damarının katıyla inmiş olan bir şist yüzeyinden oluşuyordu. Acaba yeni bir damar

bulmak için mi mayın patlatılmıştı? Ocağın sadece bu kısmında bir çökmenin oluşması mı amaçlanmıştı? Harry kendi kendine bu soruyu sordu. Bu durumdan babasına bahsettiğinde, ne ihtiyar ustabaşı ne de kendisi tatmin edici bir cevap bulabildiler.

“Bu çok tuhaf,” diye sürekli olarak tekrarlıyordu Harry. “Bilmediğimiz birinin madende bulunması imkansız görünüyor, ama gene de bundan kuşkulamamak elde değil. Acaba bizim dışımızda birileri, işletilebilecek bir damarın olup olmadığını mı bulmaya çalışıyor? Yoksa Aberfoyle kömür ocaklarından geriye kalanları mı ortadan kaldırmak istiyor? Ama hangi amaçla? Hayatım pahasına da olsa bunu bulacağım!”

Harry Ford'un mühendise Dochart Çukuru'nun labirentlerinde rehberlik yaptığı günden on beş gün önce, genç madenci araştırmalarının sonucuna ulaşmak üzere olduğunu görmüştü.

Elinde güçlü bir fenerle ocağın güney-batı ucunu dolaşıyordu.

Birden, birkaç yüz ayak önünde, duvarı yanlamasına kesen dik bir bacanın dibinde, bir ışığın söküverdiğini gördü. Aceleyle bu

şüpheli ışığa doğru ilerledi...

Araştırma faydasızdı. Harry fiziksel olaylara doğaüstü açıklamalar yapmadığı için, çukurun içinde bir yabancının dolaştığına kesin kanaat getirdi. Ancak her yeri arayıp tarayıp, galeriyi en ince girintilerine kadar incelediyse de, çabaları boşça çıktı ve herhangi bir kesin bilgiye ulaşamadı.

O zaman Harry, bu gizemi açığa çıkarmak için tesadüfleri beklemeye başladı. Hâlâ uzaklarda, havadaki elektrik sonucu oluşan kılavicimlar gibi bir noktadan diğerine uçusan ışıltıların belirdiğini görüyordu; ancak bu ışıltılar yıldırım hızıyla belirip ortadan kaybolduğu için nedenlerini bulmak mümkün olmuyordu.

Eğer Jack Ryan ve ocaktaki diğer batılı inanç meraklıları, bu tuhaf ışıltıları görmüş olsalardı, hiç şüphesiz “Hayalet var!” diye çığık atmaktan geri kalmazlardı!

Ancak Harry bunu aklına bile getirmiyordu. İhtiyar Simon da... İkisi bir araya gelip de tamamen fiziksel bir nedene dayandığı belli olan bu olaylar üzerine konuştularında:

“Oğlum,” diye yanlıtıyordu ihtiyar ustabaşı, “bekleyelim! Bütün bunlar bir gün

açıklığa kavuşacak!"

Ama gene de, o zamana kadar ne Harry'nin ne de babasının asla bir şiddet olayına maruz kalmadığını belirtmek gerekiyor.

Eğer o gün James Starr'ın ayaklarına düşen taş, kötü niyetli biri tarafından fırlatılmışsa, bu, bu türdeki ilk suç eylemiydi.

James Starr kendisine sorulduğunda, bu taşın galerinin tonozundan koptuğu düşüncesinde olduğunu söyledi. Ancak Harry böylesine basit bir açıklamayı kabul etmedi. Ona göre taş düşmemiş, atılmıştı. Eğer garip şekilde sekmediyse, taşın böyle bir yol izlemesi için yabancı bir itki tarafından harekete geçirilmiş olması gerekiyordu.

Bu nedenle Harry, bu olayın, kendisine ve babasına, hattâ mühendise karşı doğrudan bir saldırısı teşebbüsü olduğunu düşünüyordu. Olan bitenler düşünüldüğünde, belki de buna inanmakta haklı olduğu kabul edebilir.

SIMON FORD'UN BİR DENEYİMİ

James Starr ve iki yol arkadaşı kulübeyi terk ettiğinde, salondaki ahşap saat öğleni çalıyordu.

Havalandırma kuyusundan giren ışık, etrafı belli belirsiz aydınlatıyordu. Bu yüzden Harry'nin lambasına gerek kalmayabilirdi. Ancak lamba iş görmekte gecikmedi, zira ihtiyar ustabaşı, mühendisi Dochart Çukuru'nun ucuna götürüyordu.

Ana galeride iki mil boyunca ilerledikten sonra, üç kaşif –bir keşif gezisinin söz konusu olduğu görülecek– dar bir tünelin ağzına geldiler. Tonzu beyazımsı bir köpükle kaplı bir pekiştirme kerestesine dayanan bir kubbealtı gibiydi burası. Bin beş yüz ayak yukarıdaki Forth'un akış hattını üç aşağı beş yukarı takip ediyordu.

James Starr'ın Dochart Çukuru'nun labirentlerini eskisi kadar iyi bilmediğini düşünen Simon Ford, ona genel planla ilgili bilgileri,

izledikleri yolun coğrafyasıyla karşılaşılmalı olarak hatırlatıyordu.

Bu yüzden, James Starr ve Simon Ford konuşarak yürüyordular.

Harry önde yolu aydınlatıyordu. Karanlık girintilere aniden parlak fenerini tutarak şüpheli bir gölge bulmaya çalışıyordu.

“Daha uzağa gidecek miyiz dostum Simon?” diye sordu mühendis.

“Yarım mil kadar daha Bay James! Eskiden olsa bu yolu yük arabasında, mekanik çekme tramvaylarında yapardık! Ama o zamanlar geçmişte kaldı!”

“Yani son damarın ucuna doğru mu ilerliyoruz?” diye sordu James Starr.

“Evet! Gördüğüm kadariyla madeni hâlâ iyi tanıyorsunuz.”

“Eh Simon,” diye yanıtladı mühendis, “bildiğim kadariyla daha da uzağa gitmek zor olacaktır.”

“Gerçekten de öyle Bay James. Kazmalarımızın madendeki son kömür parçasını kopardığı yer orası! Sanki bugün gibi hatırlıyorum! Bu son kazma darbesini ben vurdum ve göğsümde kayadakinden daha büyük şiddetle çönlendi! Etrafımızda kumtaşısı ve sıstten başka

bir şey kalmamıştı ve vagon çıkartma kuyusuna doğru ilerlerken, sanki bir cenaze alayında yürüyormuşçasına hüzünle takip ettim onu! Onunla beraber madenin ruhu da gidiyormuş gibi geliyordu bana!"

Ihtiyar ustabaşının bu sözleri söyleişindeki ciddilik, benzer duyguları paylaşan mühendisi çok etkiledi. Bunlar, bozulmuş gemisini terk eden denizcinin, atalarının evinin yıkıldığını gören tımar sahibinin duygularydı adeta!

James Starr, Simon Ford'un elini sıkmişti. Bu kez de ihtiyar adam mühendisin elini tuttu, kuvvetlice sıkarak:

"O gün hepimiz yanılmışız," dedi. "Hayır! Eski kömür ocağı ölmemişti! Burası madencilerin terk edeceği bir ceset değildi ve Bay James, ben onun kalbinin hâlâ attığını söyleme cüretini göstereceğim!"

"Konuşun Simon! Yeni bir damar mı keşfettiniz?" diye haykırdı kendine hâkim olamayan mühendis. "Bunu biliyordum! Mektubunuz başka bir anlama geliyor olamazdı! Bana iletilecek bir haber, üstelik de Dochart Çukuru'nda! Beni bir kömür katmanının keşfinden başka ne ilgilendirebilirdi ki?"

"Bay James," diye yanıtladı Simon Ford,

“sizden başka birine haber vermek istemedim...”

“Ve çok iyi yaptınız Simon! Ama söyleyin bana, nasıl, hangi araştırmalar sonucunda emin oldunuz bundan?”

“Dinleyin beni Bay James,” diye cevap verdi Simon Ford. “Bulduğum şey bir damar değil...”

“Ne öyleyse?”

“Sadece bu damarın var olduğuna dair somut bir kanıt.”

“Peki bu kanıt ne?”

“Sizce, eğer burada onu üretecek kömür olmasa, yerin derinliklerinden grizu çıkabilir mi?”

“Hayır tabii ki!” diye yanıtladı mühendis. “Kömür olmazsa grizu da olmaz! Neden olmadan sonuç da olmaz...”

“Ateş olmadan duman çıkmayacağı gibi!”

“Peki, siz bir kez daha hidrojen protokarbonatın varlığını mı tespit ettiniz?”

“İhtiyar bir madencinin gözünden kaçmaz böyle şeyler,” diye yanıtladı Simon Ford. “Burada eski düşmanımızı, grizuyu buldum!”

“Ya bu başka bir gazsa?” dedi James Starr. “Grizu neredeyse kokusuzdur. Rengi de yok-

tur! Varlığını ancak patlamayla belli eder!”

“Bay James,” diye yanıtladı Simon Ford, “bütün gereksiz uzatmalarımı bağışlayıp ne yaptığımı... ve nasıl yaptığımı... kendi tarzında anlatmama izin verir misiniz?”

James Starr, ihtiyar ustabaşını tanıyordu ve en iyisinin onu bu konuda serbest bırakmak olduğunu biliyordu.

“Bay James,” diye devam etti Simon Ford, “Harry ve ben on yıldan beri bir gün bile ocağa eski zenginliğini kazandırma hayalimizden vazgeçmedik, bir gün bile! Eğer başka damalar varsa, biz onları bulmaya kararlıydık. Hangi yöntemi kullanmalıyız? Sondalama mı? Bu bizim için mümkün değildi, ancak bizde madenci içgüdüsü vardı ve genellikle akıl yerine içgüdüleri kullanarak hedefe daha hızlı ulaşılır. En azından benim fikrim bu.”

“Ben de aksini iddia etmeyeceğim,” diye yanıtladı mühendis.

“Bakın Harry ocağın batısına yaptığı gezi lerde ne gözlemledi: Birkaç kez, en uçtaki galerilerin şist ve toprak yığınlarında, aniden sönüveren parıltılar belirdi. Bu kıvılcımlar nasıl ortaya çıkıyordu? Bunun nedenini bulamadım ve hâlâ da bilmiyorum. Ancak sonuç olarak,

bu kıvılcımlar, hiç şüphesiz grizudan kaynaklanıyordu ve benim için grizu demek, kömür damarı demekti.”

“Bu kıvılcımlar hiçbir patlamaya yol açmıyor muydu?” diye sordu mühendis heyecanla.

“Bazı küçük kısmi patlamalara yol açıyorum,” diye yanıtladı Simon Ford. “Grizunun varlığını meydana çıkarmak istedigimde bennim de yol açıklarına benzer patlamalara. Değerli dahimiz Humphry Davy güvenlik lambasını icat etmeden evvel, madenlerdeki patlamaların nasıl önüne geçildiğini hatırlıyor musunuz?”

“Evet,” diye yanıtladı James Starr. “Tövbekar’ı mı kastediyorsunuz? Ama ben onu işini yaparken hiç görmedim.”

“Tabii ki Bay James, her ne kadar elli beş yaşında olsanız da, bunu görmüş olmak için çok gençsiniz. Ama ben, sizden on yıl fazla yaşadığım için, ocaktaki son tövbekarın nasıl çalıştığını gördüm. Ona bu isim verilmişti, cünkü büyük bir rahip elbisesi giyiyordu. Gerçek adı ‘fireman’ idi, yani ateş adamı... O dönemde, az miktardaki zararlı gazın galerilerin yüksek kısımlarında birikmesini engellemek için onları küçük patlamalarla imha etmekten baş-

ka bir yol yoktu. Bu nedenle tövbekar, yüzünde maske, başında kalın kukuletası, bütün vücutu aba kumasından bir giysiyle sarmalananmış halde, yerde sürüne sürüne ilerlerdi. Havanın saf halde olduğu alt katmanları solur ve sağ eliyle, bir meşaleyi kafasının üzerinde tutarak, dolaştırırdı. Havadaki grizu, patlayıcı bir karışım oluşturacak şekilde yayıldığı zamanlarda, ölümcül olmayan bir patlama meydana geliyor ve bu işlemin sık sık yinelenmesi sayesinde, felaketler engellenebiliyordu. Bazı zamanlar, tövbekar, bir grizu patlaması sonucu iş başında ölüyordu. Onun yerini bir başkası alıyordu. Davy'nin lambası bütün kömür ocaklarında kullanılmaya başlanana kadar bu böyle sürüp gitti. Ancak bu işlemi biliyordum ve grizunun, böylece de Dochart Çukuru'ndaki yeni kömür damarının varlığını bu şekilde buldum."

Ihtiyar ustabaşının anlattığı her şey tamamıyla doğruydu. Bir zamanlar kömür ocaklılarında, galerilerin havasını temizlemek için bu işlem uygulanıyordu.

Renksiz, hemen hemen kokusuz ve pek az aydınlatma gücüne sahip olan grizu, ya da diğer adıyla hidrojen protokarbonat veya batak-

lik gazı, solunum için son derece elverişsizdir. Tıpkı aydınlanma gazıyla dolu bir havagazı deposunun ortasında yaşanamayacağı gibi, madenci de bu zararlı gazla dolu bir ortamda yaşayamaz. Ayrıca, gene havagazında, yani hidrojen bikarbonatta olduğu gibi, grizu da içine yüzde sekiz, hattâ kimi zaman da yüzde beş oranında hava girince patlayıcı bir karışma dönüşür. Bu karışım herhangi bir neden-den dolayı alevlenirse, korkunç felaketlere yol açan patlamalar meydana gelir.

Davy'nin aleti, lambaların alevini metal örtülü bir tüpün içinde yalıtarak gazın içerisinde yanmasını sağlar, böylece alevlenmenin dışarı yayılmasına asla izin vermez. Bu güvenlik lambası çeşitli şekillerde geliştirilmiştir. Kırılması halinde söner. Yasaklara rağmen işçi onu açmak isterse, gene söner. O halde neden patlamalar meydana gelmektedir? Çünkü hiçbir şey piposunu yakmak isteyen bir işçinin ihti-yatsızlığını ya da bir aracın kivilcima yol açabilecek darbesini engelleyemez.

Bütün kömür ocaklarında grizu yoktur. Bu gazın çekmadığı ocaklarda, normal lambanın kullanılmasına izin verilir. Anzin madenlerindeki Thiers Çukuru bunlardan biridir. Ancak

işletilen damardaki kömür yağlı olduğunda, belli bir miktarda uçucu madde içerir ve büyük miktarda grizu açığa çıkabilir. Grizu patlamasına doğrudan maruz kalmayan madençiler, alevlenmeden sonra oluşan zararlı gazla, dolayısıyla karbonik asitle dolu galerilerde aniden zehirlenip bogularak ölmeye riskiyle karşı karşıyadırlar. Güvenlik lambası, böyle korkunç patlamaları ve sonuçlarını önlemek üzere tasarlanmıştır.

Simon Ford, yürüdükleri sırada, mühendise, amacına ulaşmak için ne yaptığını, grizu sızıntısının çukurun uç galerisinin batı kısmında olduğundan nasıl emin olduğunu, şist yapraklarının toprak yüzeyine çıkmasıyla küçük ölçüde ancak sürekli biçimde sızan gazın doğası hakkında hiçbir kuşkuya yer bırakmayan kısmi patlamaları veya alevlenmeleri nasıl meydana getirdiğini anlattı.

Kulübeden ayrıldıktan bir saat sonra, James Starr ve iki yol arkadaşı dört millik bir mesafe kat etmişlerdi. Arzunun ve umudun ateşlediği mühendis, bu yolu uzunluğuna almadan yürümüştü. Sadece, ihtiyar ustasının kendisine anlattıklarını düşünüyor, dostunun iddiasını desteklemek için sıraladığı ka-

nıtları kafasında tartıyordu. O, hidrojen protokarbonat içeren bu kesintisiz sızıntıının yeni bir kömür katmanının varlığını kesin olarak gösterdiğine inanıyordu. Eğer söz konusu olan sadece gazla dolu bir cep olsaydı, kısa zamanda tamamen boşalırdı ve bu olay artık gerçekleşmezdi. Ama durum hiç de böyle degildi. Simon Ford'un söylediğlerine bakılırsa, hidrojen sürekli olarak sızıyordu ve buradan yola çıkarak önemli bir damarın var olduğu sonucuna varılabilirdi. Sonuç olarak, Dochart Çukuru'nun zenginlikleri tamamen tükenmiş olmayıabilirdi. Bununla birlikte, acaba pek fazla verim getirmeyecek bir katman mı, yoksa geniş bir kömür yatağını kaplayan bir damar mı söz konusuydu? Esas soru buydu.

Babasının ve mühendisin önünden giden Harry durmuştu.

“İşte geldik!” diye haykırdı İhtiyar madenci. “Nihayet, Tanrı'nın yardımıyla, Bay James, buradasınız ve her şeyi öğreneceğiz...”

İhtiyar ustabaşının kalın sesi hafifçe titriyordu.

“Sevgili dostum Simon,” dedi mühendis, “sakin olun! Ben de sizin kadar heyecanlıyım, ancak zaman kaybetmemeliyiz!”

Burada, çukurun uç galerisi genişleyerek bir çeşit karanlık mağara oluşturuyordu. Duvarın bu kısmında hiçbir kuyu kazılmamıştı ve yerin derinliklerinde açılmış olan galerinin, Stirling Kontluğu'nun yüzeyiyle doğrudan hiçbir bağlantı yoktu.

İçinde büyük bir ilgi uyanan James Starr, bulunduğu yeri ciddi bakışlarla inceliyordu.

Bu mağaranın bitişindeki duvarda, hâlâ son kazma darbelerinin izleri ve işaretmenin son dönemlerinde, kayaların patlatılması için kullanılmış olan dinamit lokumlarının açtığı delikler görünyordu. Bu şistli madde son derece sertti ve çalışmaların sona ermiş olduğu bu çıkmazı toprakla doldurmaya gerek görülmemişti. Sonuç olarak burada, şistler ve üçüncü zaman katmanlarının kumtaşları arasında kömür damarı sona ermişti. Burada, tam olarak bu kısımda, Dochart Çukuru'nda ki son kömür parçası çıkarılmıştı.

“Burada Bay James,” dedi Simon Ford “kazmasını kaldırarak, işte burada fayı¹ delip geçeceğiz, zira, bu duvarın arkasında, az ya da çok derin bir yererde, varolduğunu öne sürdüğüm yeni damar bulunuyor.”

---

1) Som duvarın damar bulunmayan bölümü, genellikle kumtaşı ve şisten oluşur.

“Peki grizunun varlığını tespit ettiğiniz yer bu kayaların yüzeyi mi?”

“Tam burası Bay James,” diye yanıtladı Simon Ford, “üstelik yaprakların toprak yüzeyindeki kısmına lambamı yaklaştırarak bile yakabiliyordum. Harry de benim gibi yaptı.”

“Hangi yükseklikte?” diye sordu James Starr.

“Zeminin on ayak üstünde” diye yanıtladı Harry.

James Starr bir kayanın üzerine oturmuştu. Mağaranın havasını soluduktan sonra, sanki bu pek iddialı sözlerinden şüphe ediyormuşçasına iki madenciyi izliyor gibiydi.

Mesele şuydu ki, hidrojen protokarbonat tamamen kokusuz değildi ve mühendis, o son derece hassas burnunun patlayıcı gazın varlığını haber vermemesine şaşıryordu. Her halükarda, etraftaki havaya bu gazdan karışmış olsaydı bile, ancak çok küçük bir mikardan söz edilebilirdi. O halde bir patlamadan endişelenmeye gerek yoktu ve ihtiyar madencinin daha önce yaptığı gibi bir deney yapmak için güvenlik lambasını açmak tehlikeli degildi.

Dolayısıyla o an James Starr’ı endişelendiren şey, havaya fazla gaz karışmış olması de-

gil, yeterli miktarda –hattâ belki de hiç– gaz olmamasıydı.

“Yanılmış olmasınlar?” diye mırıldandı.
“Hayır! Bunlar işlerini bilen insanlar! Ama bununla beraber...”

Bu yüzden biraz kaygıyla, Simon Ford'un sözünü ettiği olayın kendi önünde de gerçekleşmesini bekliyordu. Ancak tam o anda, gözlemlediği şeyin, yani o belirgin grizu kokusunun yokluğunun, Harry tarafından da fark edildiğini gördü. Zira genç madenci, soğuk bir sesle şöyle dedi:

“Baba, bana öyle geliyor ki artık şist yapraklarında gaz kaçagi yok!”

“Artık yok mu?” diye haykırdı ihtiyar madenci.

Ve Simon Ford, dudaklarını sımsıkı kaptıktan sonra burnundan birçok defa derin derin soluk alıp verdi:

“Lambanı ver Harry!” dedi.

Simon Ford lambayı heyecandan titreyen eline aldı. Fitili çevreleyen metal örtüyü çıkardı, alev açık havada yandı.

Beklendiği gibi, hiçbir patlama olmadı; ancak, daha da kötüsü, düşük miktardaki grizunun varlığını gösteren o hafif çizirdama da ol-

madı.

Simon Ford, Harry'nin elindeki bastonu aldı ve lambayı ucuna takıp daha yukarıdaki hava katmanlarına, gazın, özgül ağırlığı nedeniyle az miktarda da olsa birikmiş olması gereken kısma kaldırıldı.

Lambanın dik ve beyaz alevi, hiç hidrojen protokarbonat belirtisi göstermedi.

“Duvara!” dedi mühendis.

“Evet!” diye yanıtladı Simon Ford, lambayı daha önceki gün oğluyla beraber gaz kaçagi tespit ettikleri kısma götürerek.

Ihtiyar madencinin kolları titriyordu. Bir yandan da lambayı şist yapraklarındaki çatlakların hizasında dolaştırıyordu.

“Sen devam et Harry” dedi.

Harry bastonu aldı ve lambayı yaprakların ikiye ayrılır gibi göründüğü çeşitli noktalara yaklaştırdı. Ancak kafasını sallıyordu, zira kulagina grizu kaçagina özgü o hafif çitirdama gelmiyordu.

Alevlenme gerçekleşmedi. Dolayısıyla duvar boyunca hiçbir gaz molekülünün sismediği açıktı.

“Hiçbir şey yok!” diye haykırdı Simon Ford, yumruğunu hayal kırıklığından çok kız-

gınlık ifadesiyle sıkarken.

O sırada Harry bir çığlık attı.

“Neyin var?” diye sordu James Starr.

“Şistteki çatlakları tıkamışlar!”

“Gerçekten mi?” diye sordu ihtiyar madenci.

“Bak baba!”

Harry yanılmıyordu. Çatlakların arasındaki dolgular lambanın ışığında net olarak fark edilebiliyordu. Daha yeni sürülmüş, kireçten yapılmış bir tür balçık, duvarda bir kömür tozu katmanının altına doğru dürüst gizlenmemiş olan uzun, beyazımsı bir iz halinde görülmüyordu.

“O!” diye haykırdı Harry. “Bu ondan başkası olamaz!”

“O!” diye tekrarladı James Starr.

“Evet!” diye yanıtladı genç adam. “Madenimizi sık sık ziyaret eden, yüz defa peşinden gidip de erişemediğim, şimdi kesinleştiği üzere babamın verdiği randevuya gelmenizi engellemek isteyen, ve nihayet Bay Starr, Yarow Kuyusu'ndaki galeride bize o taşı atan o gizemli varlık! Ah! Artık hiç kuşku yok! Bütün bunlarda bir insanın parmağı var!”

Harry öyle bir enerjiyle konuşmuştu ki,

onun bu inancı aynı anda ve bütünüyle mühendisin ruhuna da geçti. İhtiyar ustabaşına gelince, onu ikna etmeye gerek yoktu. Zaten inkar edilemeyecek bir durumla karşı karşıyaydilar: Bir önceki gün gazın serbestçe sızdiği çatlaklar sıvanmıştı.

“Kazmanı al Harry,” diye bağırdı Simon Ford. “Omuzlarına çıkış oğlum! Seni taşıyabilecek kadar sağlamım hâlâ!”

Harry anlamıştı. Babası duvara dayandı. Harry, kazması sıvanın yeteri kadar görülebilen kısmına erişebilecek şekilde omuzlarına çıktı. Daha sonra, giderek şiddetlenen darbelerle şistli kayanın sıvayla örtülü kısmını sıyırıldı.

O anda tipki şampanyanın şişeden çıkarırken çıkardığı sese benzer hafif bir çitirdama oldu. İngiliz kömür ocaklarında ‘puff’ diye bilinen sesti bu.

O zaman Harry lambayı aldı ve çatlağa yaklaştırdı.

Hafif bir patlama duyuldu ve kırmızı, etrafı hafif mavimsi küçük bir alev, tipki havadaki elektrik sonucu oluşan kırılcımlar gibi, duvarın üzerinde uçuştu.

Harry o anda yere atladı ve ihtiyar ustabaşı

heyecanını tutamayarak mühendisin elini yakalayıp haykırdı:

“Yaşasın! Yaşasın! Yaşasın! Bay James! Grizu yanıyor! O zaman damar burada demektir!”

BİR DİNAMİT PATLAMASI

Ustabaşının anlattığı deney başarıya ulaşmıştı. Bilindiği gibi hidrojen protokarbonat ancak kömür madenlerinde oluşur. Bu yüzden, o değerli yakıttan meydana gelen bir damarın varlığı şüphe götürmezdi. Acaba havza'nın büyülüğu ve kalitesi neydi? Bunlar daha sonra anlaşılacaktı.

Mühendisin gözlemlediği olaydanvardığı sonuçlar bunlardı ve Simon Ford'un daha önce çıkarttığı sonuçlara tıpatıp uyuyordu.

“Evet,” dedi kendi kendine James Starr, “bu duvarın arkasında daha önceki araştırmalarımız sırasında erişemediğimiz bir kömür katmanı uzanıyor! Bu, insanı sınırlendiriyor, çünkü on yıldır terk edilmiş halde olan madenin araç gereçlerini tekrar kurmak gerekecek! Olsun! Tükenmiş olduğu sanılan damarı yeniden bulduk ve bu kez onu sonuna kadar işleteceğiz!”

“Eee Bay James,” diye sordu Simon Ford, “keşfimiz hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizi rahatsız etmekte haksız mıymışım? Dochart Çukuru’na yaptığınız bu son ziyaretten dolayı pişman misiniz?”

“Hayır, hayır eski dostum!” diye yanıtladı James Starr. “Zaman kaybetmedik, ancak klubeye hemen dönmezsek kaybedeceğiz. Yarın buraya tekrar geleceğiz. Bu duvarı dınamitle havaya uçuracağız. Yeni damarın yüzeye çıkmasını sağlayacağız ve bir dizi araştırmadan sonra, eğer katman büyük boyutlardaysa, eski hissedarları son derece memun edecek şekilde bir Yeni Aberfoyle Şirketi kuracağım! Üç aya kalmadan, yeni damardan ilk kömür vagonları çekilmeli!”

“Çok güzel konuştunuz!” diye haykırdı Simon Ford. “O zaman eski kömür ocağı tipki yeniden evlenen bir dul gibi gençleşecek. Eski günlerin hareketliliği, kazma darbeleri, üvendire darbeleri, mayın patlamaları, vagonların işlemesi, atların kişnemesi, arabaların gıcırtısıyla yeniden başlayacak! Bunların hepsini yeniden göreceğim! Umarım, Bay James, beni ustabaşı görevimi sürdürmek için fazla yaşı bulmuyorsunuzdur.”

“Hayır sevgili Simon, kesinlikle hayır! Siz benden de genç kalmışsınız eski dostum!”

“Aziz Mungo bizi korusun! Tekrar bizim ‘viewer’ımız olacaksınız! Yeni işletme uzun yıllar boyu sürsün ve Tanrı bana sonunu görmeden ölme mutluluğunu bahsedsin!”

Ihtiyar madencinin mutluluktan içi içine sığmıyordu. James Starr, onun bu mutluluğunu paylaşıyordu, ancak ikisi adına coşmayı Simon Ford'a bırakmıştı.

Sadece Harry düşünceli görünüyordu. Yeni damarın keşfi sırasında meydana gelen tuhaf, açıklanamaz olaylar kafasında bir bir yeniden canlanıyordu. Gelecek konusunda endişelenmekten kendini alamıyordu.

Bir saat sonra, James Starr ve iki yol arkadaşı kulübeye dönmüşlerdi.

Mühendis büyük bir iştahla yemeğini yedi, ihtiyar ustabaşının yaptığı tüm planları başıyla onayladı ve eğer ertesi günün bir an önce gelmesi için duyduğu o engellenemez isteği olmasaydı, kulübenin bu mutlak sükûnetinden daha iyi bir yerde uyuyamazdı.

Ertesi gün, besleyici bir kahvaltıdan sonra, James Starr, Simon Ford, Harry ve Madge önceki gün kat edilen yola koyuldular. Hepsi

tam teçhizatlı birer madenci gibi gidiyordu oraya. Yanlarında, çeşitli gereçlerin yanı sıra, son duvarı havaya uçurmaya yarayacak olan dinamit lokumlarını götürüyorlardı. Harry, güçlü bir fenerle on iki saat boyunca yanabilen bir güvenlik lambası almıştı. Bunlar keşif için gerekli duraklamalar –tabii keşif mümkün hale gelirse– dahil olmak üzere gidiş ve geliş yolculuğunu yapmak için gerekenden fazlaydı.

“İş başına!” diye haykırdı Simon, yol arkadaşlarıyla beraber galerinin ucuna geldiğinde.

Ve eli, kuvvetle çektiği ağır bir küsküyü kavradı.

“Bir dakika,” dedi James Starr. “Herhangi bir değişikliğin olup olmadığını ve grizunun hâlâ duvarın yaprakları arasından sızıp sizmädığını görelim.”

“Haklısınız Bay Starr,” diye yanıtladı Harry. “Dün tıkalı olan yer bugün tekrar tıkanmış olabilir!”

Madge, bir kayanın üzerine oturmuş, kazı işini ve delinmesi gereken duvarı dikkatle izliyordu.

Her şeyin bıraktıkları gibi olduğunu görürler. Yapraklardaki çatlaklarda hiçbir degi-

şıklık yoktu. Hidrojen protokarbonat çatlaklar arasından sızyordu, ancak eser miktardaydı. Bunun nedeni, bir önceki günden beri yayılacak serbest bir geçit bulmuş olmasiydı. Gene de bu sızıntı o kadar zayıftı ki, içerisindeki havayla patlayıcı bir karışım oluşturmuyordu. Bu demek oluyordu ki, James Starr ve arkadaşları güvenli biçimde ilerleyebileceklerdi. Zaten bu hava, Dochart Çukuru'nun üst katmanlarına erişerek yavaş yavaş temizlenecek ve atmosferde kaybolan grizu, hiçbir patlama-ya yol açamayacaktı.

“İş başına o halde!” diye tekrarladı Simon Ford.

Ve kısa bir süre sonra, büyük kuvvetle kulandığı küskü sayesinde, kaya, parçalara ayrılmakta gecikmedi.

Bu fay, kömür damarlarının toprak yüzeyine çıktıığı yerde sık sık rastlandığı gibi, esas olarak kumtaşısı ile şist arasında sıkışmış, çakıl ve taş kırıntılarının çimentolaşmasından meydana gelen kütleden oluşuyordu.

James Starr, aletin kırdığı parçaları topluyor ve bunları kömürle ilgili bir ipucu bulma umuduyla inceliyordu.

Bu iş yaklaşık bir saat sürdü. Sonuçta bitiş

duvarında oldukça geniş bir oyuk elde edildi.

O zaman James Starr madendeki deliklerin açılacağı yerleri seçti. Bu iş, Harry'nin delgi ve taşçı tokmağı kullanan elliyle çabucak hal-loldu. Bu deliklere dinamit lokumları yerleşt-i-rildi. Fülmİnat kapsülüne bağlı fişek ipiyle katranlı uzun fitil yerleştirildikten sonra yer seviyesinde ateşlendi. James Starr ve arkadaş-ları bir kenara çekildiler.

“Ah Bay James!” dedi Simon Ford gizleme-ye çalışmadığı gerçek bir heyecanla. “Hiçbir zaman, hayır hiçbir zaman ihtiyar kalbim bu kadar hızlı atmamıştı! Damara hemen ulaş-mak istiyorum!”

“Sabırlı olun Simon,” diye yanıtladı mü-hendis. “Bu duvarın altında açık bir galeri bulunmasını tercih etmez misiniz?”

“Bağışlayın Bay James,” diye cevap verdi ihtiyar ustabaşı. “Mümkün olan her şeyi isti-yorum ben! Harry ile beraber bu damarı keş-fetmiş olmamız şans eseriyyse, neden bu şans sonuna kadar devam etmesin ki?”

Dinamit patladı. Sağır edici bir gürültü ye-raltı galerilerinden oluşan ağa yayıldı.

James Starr, Madge, Harry ve Simon Ford hemen mağaranın duvarına doğru yürüdüler.

“Bay James! Bay James!” diye haykırdı ihti-
yar ustabaşı. “Bakın! Kapı yıkıldı!..”

Simon Ford'un bu benzetmesi, derinliği
tahmin edilemeyen bir oyugun belirmesiyle
doğrulanmış oluyordu.

Harry, girişten içeri attı kendini.

Bu sırada, burada bu oyuğu bulmuş ol-
maktan dolayı son derece şaşkın olan mühen-
dis, genç madenciyi tuttu.

“İçerdeki havanın temizlenmesine izin
ver,” dedi.

“Evet! Zararlı gazlara dikkat!” diye haykı-
rı Simón Ford.

On beş dakika sıkıntılı bir bekleyişle geçti.
Daha sonra bir bastonun ucuna bağladıkları
feneri oluktan içeri soktular ve fenerin aynı
parıltıyla yanmaya devam ettiğini gördüler.

“Haydi yürü Harry,” dedi James Starr,
“seni takip edeceğiz.”

Dinamitin açtığı delikten bir insan çok
rahat geçebilirdi.

Harry hiç tereddüt etmeden, elinde fenerle
oyuga girdi ve karanlıkta kayboldu.

James Starr, Simon Ford ve Madge
hareketsiz bekliyorlardı.

Bir dakika –ki onlara çok daha uzun geldi–

geçti. Harry geri gelmiyor, onları çağrırmıyor-du. James Starr ağıza yaklaşıp baktığında, bu karanlık oyuğu aydınlatıyor olması gereken lambanın ışığını bile göremedi.

Acaba Harry'nin bastığı zemin, ayaklarının altından kaymış mıydı? Acaba genç madenci bir çukura mı düşmüştü? Sesini arkadaşlarına duyuramıyor muydu?

Hiçbir şey dinlemek istemeyen ihtiyar ustabaşı da ağızdan içeri girdi. Tam o sırada önce zayıf, sonra giderek güçlenen bir ışık belir-di ve Harry'nin sözleri duyuldu:

“Gelin Bay Starr! Gelin baba! Yeni Aberfoyle yolu açık.”

YENİ ABERFOYLE

Eğer mühendisler insanüstü bir güçle Stirling, Dumbarton ve Renfrew kontluklarını bütünü bu göllerini, nehirlerini, körfezlerini ve nehir yataklarını taşıyan yer kabuğu parçasın bin ayak kalınlığındaki yekpare bir blok hâlinde kaldırıbselerdi, bu dev kapağın altında, dünyada ancak bir eşine –Kentucky'deki ünlü Mammouth Mağarası– rastlanabilecek devasa boyutlarda bir oyuk bulurlardı.

Bu oyuk, çeşitli biçim ve büyüklüklerde yüzlerce petekten oluşuyordu. Üst üste konmuş kat kat hücreleriyle, dev bir ölçekte inşa edilmiş, içinde arılar yerine jeolojik dönemir bütün ihtiyozorlarının, megateryumlarının ve pterodaktillerinin yerleştiği bir kovan gibiyd burası!

Kimisi katedral tavanlarından daha yüksek olan, kimisi dar ve dolambaçlı kilise koridorlarına benzeyen, kimisi yatay bir çizgi izlerker

kimisi de her yönde yanlamasına inip çıkan galerilerden oluşan bir labirent, bu oyukları birleştiriyor ve aralarındaki bağlantıyı mümkün kılıyordu.

Bu ikinci zaman katmanlarında, çeşitli tarzlarda eğimli tavanları destekleyen direkler, galeriler arasında sağlam bir şekilde oturtulmuş kalın duvarlar ve koridorların kendileri, kumtaşından ve şistli kayalardan oluşuyordu. Ancak, bu kullanılamayan katmanların arasında sıkışmış harika kömür damarları, adeta bu tuhaf kömür ocağının karmakarışık ağlarında dolaşan kara kanı gibi çevreye yayılıyordu. Bu damarlar, kuzyeden güneye kırk millik bir alanı kaplıyor ve Kuzey Kanalı'nın altına kadar uzanıyordu. Bu havzanın büyüklüğü sondalamalardan sonra anlaşılıabilirdi, ancak boyutları Galler ülkesindeki Cardiff kömür katmanlarınınını ve Northumberland Kontluğu'ndaki Newcastle damarlarınınını aşıyor olmaliydi.

Ayrıca bu kömür ocağının işletilmesinin özellikle kolay olacağını eklemek gerekiyor, zira ikinci zaman katmanlarının tuhaf bir şekilde yerleşmesi ve bu kütlenin katıldığı jeolojik dönemde mineral maddelerin açıklana-

maz biçimde geri çekilmesi sonucu, doğa, Yeni Aberfoyle'u zaten galeri ve tünellerle doldurmuştu.

Evet, tek başına doğa! İlk bakışta yüzyıllardır terk edilmiş bir işletmenin keşfedildiği sanılabilirdi. Böyle bir şey söz konusu değildi. Bu tür zenginlikler bırakılmaz. İnsanoğlu bir beyazkarınca sürüsü gibi, İskoçya'nın yeraltıının bu kesimini hiçbir zaman kemirmemişti ve her şeyi bu hale getiren doğaydı. Ama, tekrar etmek gerekirse, Mısır döneminden kalma hiçbir yeraltı gömütü, Roma dönemine ait hiçbir mezarlık bununla karşılaşlamazdı. Sadece yirmi milden daha büyük uzunluğa, iki yüz yirmi altı yola, on bir göle, yedi ırmağa, sekiz çağlayanaya, çok derin otuz iki kuyuya ve bir kısmı dört yüz elli ayaktan daha fazla yükseklikte asılı duran elli yedi kubbeye sahip ünlü Mammouth Mağaraları bununla boy ölçülebilirdi.

Bu mağaralar gibi, Yeni Aberfoyle da insanların değil, Yaratıcı'nın eseri idi.

İhtiyar ustabaşının keşfettiği, benzersiz bir zenginliğe sahip bu yeni saha böyledi. Eski ocakta on yıl süren bir yaşam, ender görülen bir araştırma ısrarı, harika bir madenci içgü-

düşüyle desteklenmiş mutlak bir inanç... Birçoklarının başarısız olduğu bu konuda onun başarıya ulaşabilmesi için, bütün bu koşulların yerine gelmesi gerekmıştı. Neden işletmenin son yıllarda James Starr'ın yönetiminde uygulanan sondalamalar, tam bu sınırla, yeni madenin sınırlında durdurulmuştu? Bu durum, benzer araştırmalarda büyük rol oynayan tesadüfle ilgiliydi.

Her ne olursa olsun, burada, İskoçya'nın yeraltında, yerleşim için sadece güneş ışınlarının, ya da güneş yoksa da özel bir gök cisminin aydınlığının eksik olduğu bir yeraltı kontluğu vardı.

Buradaki su geniş gölcüklerde, hattâ yerin tam üstünde bulunan Katrine Gölü'nden daha büyük göller oluşturan çöküntülerde toplanıyordu. Şüphesiz bu göllerde su hareketlerine, akıntılarla, dalgalara rastlanmıyordu. Bunlar eski bir gotik şatonun görüntüsünü yansıtmiyordu. Kıyılara ne kayınlar, ne de meşeler eğiliyordu; dağlar yüzeylerine büyük gölgeler uzatmıyordu; üzerinde buharlı gemiler dolaşmıyordu; sularında hiçbir ışık yansımıyordu; güneşin parlak ışıkları içlerine islemiyor, ufuklarında hiçbir zaman ay doğ-

muyordu. Gene de, parlak yüzeyleri rüzgarlarla dalgalanmayan bu derin göller, bir elektrikli yıldızın ışığında büyülerinden bir şey kaybetmezlerdi ve kanallardan oluşan bir ağ ile birleşerek bu tuhaf yerin coğrafyasını pek güzel tamamlıyorlardı.

Bitkilerin üremesine elverişli olmayan bu yeraltı, bununla birlikte, bütün bir nüfusu içinde barındırabilirdi. Kim bilir, belki de günün birinde, kömür damarları tüketidiğinde, Birleşik Krallık'ın yoksul sınıfı, yaşamak için bu sabit sıcaklıktaki ortamlara, New Castle, Alloa ya da Cardiff kömür ocaklarına, Aberfoyle kömür ocaklarının derinliklerine sığınır.

10

GİDİŞ VE DÖNÜŞ

Harry'nin sesini duyan James Starr, Madge ve Simon Ford, Dochart Çukuru'nu yeni ocağa bağlayan dar ağızdan içeri girmişlerdi.

O sırada oldukça geniş bir galerinin başında bulunuyorlardı. Bu galerinin insan eliyle açıldığı, yeni bir damarın işletilmesi için küllüklerle kazmaların burayı deldiği düşünülebilirdi. Kaşifler, tuhaf bir tesadüf sonucu, kontluğun en yaşlı madencilerinin bile varlığından haberdar olmadığı eski bir ocağa sürüklendi ve sürüklenmediklerini kendi kendilerine soruyor olmaliydi.

Hayır! Bu galeriyi 'gizleyen' şey, ikinci zaman katmanlarının oturduğu dönemdeki jeolojik katmanlardı. Belki de bir zamanlar, üsteki sular gömük bitkilere karışacakken, bura'yı sel basmıştı; ancak şimdi, birkaç bin ayak aşağıda, granite benzeyen kayaların katmanın da açılmış kadar kuruydu burası. Aynı zaman-

da burada hava rahatça dolaşabiliyordu, bu da birkaç doğal ‘havalandırıcı’nın galerinin dışarındaki havayla bağlantısını kurduğunu gösteriyordu.

Mühendisin yaptığı bu gözlem doğruydu ve yeni madende havalandırmanın kolayca çalıştığı hissediliyordu. Kaya duvarındaki şistlerden sızmakta olan grizuya gelince, görünen oydu ki, şimdi boş olan basit bir ‘cep’ten çıktı yordu ve galerinin havasında ondan eser bile kalmadığı kesindi. Bununla birlikte, Harry önlem olarak, yanında on iki saat aydınlatmayı garantileyen güvenlik lambasını getirmiştir.

James Starr ve arkadaşları büyük bir mutluluk içindeydiler. Bu, arzularının hepten tammin olması demekti. Etraflarında kömürden başka bir şey yoktu. Belirsiz bir duygusal onları suskunlaştıryordu. Simon Ford kendini tutuyordu. Mutluluğu, uzun cümleler değil, küçük ünlemeler halinde taşıveriyordu.

Belki de onlar için yeraltıının bu kadar derinlerine inmek tedbirsizlikti. Olsun! Geri dönmemi hiç ama hiç düşünmüyordular. Galeri kullanılabilir nitelikteydi, fazla dolambaçlı değildi. Hiçbir yarık geçisi engellemiyordu, hiçbir çıkıştı zararlı gazlar yaymıyordu. Bu

nedenle durmak için hiçbir sebep yoktu ve James Starr, Madge, Harry ve Simon Ford, hiçbir şey onlara bu bilinmeyen tünelin nereye gittiğini tam olarak göstermediği halde, bir saat boyunca ilerlediler.

Ve şüphesiz, yeni ocağa girdiklerinden beri takip ettikleri bu geniş yolun ucuna gelmiş olmasalardı, daha da uzağa gideceklerdi.

Galeri, ne yüksekliği ne de derinliği tahmin edilebilen devasa bir mağaraya çıkıyordu. Bu oyugun tonuzu ne kadar yüksekte kıvrılıyordu, karşı yüzeyi hangi mesafede bulunuyordu? İçeriyi dolduran karanlık bunun anlaşılmasına izin vermiyordu. Ancak lambanın ışığı sayesinde, kaşifler kubbenin dev bir durgun su birikintisini –gölet ya da göl– kapladığını, bu birikintinin yüksek kayalarla kaplı resim gibi kıyılarının karanlıkta kaybolduğunu tespit edebildiler.

“Durun!” diye haykırdı Simon Ford aniden durarak. “Belki de bir adım daha atarsak bir uçuruma yuvarlanabiliriz!”

“Dinlenelim o halde arkadaşlar,” diye yanıtladı mühendis. “Zaten kulübeye dönüşümü de düşünmeliyiz.”

“Lambamız bizi daha on saat boyunca ay-

dünlatabilir Bay Starr," dedi Harry.

"O zaman biraz duralım," dedi James Starr. "İtiraf etmeliyim ki bacaklarımın buna ihtiyacı var! Ya siz Madge, siz de böyle uzun bir yürüyüşün yorgunluğunu hissetmiyor musunuz?"

"Pek değil Bay James," diye yanıtladı İskoçyalı gürbüz kadın. "Biz eski Aberfoyle Ocağı'ni günler boyunca dolaşmaya alışkınız."

"Hah!" diye ekledi Simon Ford, "Madge gerekirse bu yolu on kez yapar! Ama ısrar ediyyorum Bay James, bu haberi size iletmeye değermiş öyle değil mi? Hayır diyebilir misiniz Bay James, hayır diyebilir misiniz?"

"Eh! Eski dostum, uzun zaman var ki bu kadar mutlu olmamıştım!" diye yanıtladı mühendis. "Bu harika ocağın keşfettiğimiz kadarı, büyülüüğünün, en azından uzunluk açısından dikkate değer ölçülerde olduğunu gösteriyor."

"Genişliği ve derinliği de öyle Bay James!" diye cevap verdi Simon Ford.

"Bunu daha sonra anlayacağız."

"Ben bu soruya cevap veriyorum işte! Benim eski madenci sezgilerime güvenin. Beni asla yanılmamıştır onlar!"

“Size inanmak istiyorum Simon,” diye yanıtladı mühendis gülümseyerek. “Ama sonucta, bu kısa keşiften yola çıkarak söyleyebilirim ki, yüzyıllarca sürecek bir işletmeye yetecek kadar malzeme var burada!”

“Yüzyıllarca!” diye haykırdı Simon Ford. “Buna inanıyorum Bay James! Bu yeni madenden son kömür parçası çıkarılana kadar bin yıldan fazla zaman geçecek!”

“Tanrı sesinizi duyuyordur umarım!” diye yanıtladı James Starr. “Bu duvarlardaki kömürün kalitesine gelince...”

“Harika! Bay James, harika!” diye yanıtladı Simon Ford. “Bunu kendi gözlerinizle görün!”

Ve bunu söylerken bir kazma darbesiyle bir kara kaya parçası kopardı.

“Bakın! Bakın!” diye tekrarladı lambasını yaklaştırarak. “Bu kömür parçasının yüzeyi parlıyor! Burada yağlı, asfaltlı malzemesi zengin kömür bulabileceğiz! Hem de ne güzel parçalara ayrıl verecek! Ah! Bay James, yirmi yıl oluyor, sonunda Swansea ve Cardiff ile sıkı rekabete girebilecek bir damar bulduk! Eh, kazancılar bunu tartışmaya devam edecekler ve madenden çıkarması ucuza gelse de, dışarıda diğerlerinden daha ucuza satılmayacak

elbet!"

"Tabii ki," dedi Madge kömür parçasını eline alıp uzman tavrıyla incelerken. "Bu kaliteli bir kömür. Götür onu Simon, kulübeye götür onu! Bu ilk kömür parçasının bizim çaydanlığımızın altında yanmasını istiyorum!"

"İyi fikir karıcığım!" diye cevap verdi ihtar-yar ustabaşı. "Yanılmadığımı göreceksin."

"Bay Starr," diye sordu o zaman Harry, "yeni ocağa girdiğimizden beri takip ettiğimiz bu uzun galerinin yönü konusunda bir fikriniz var mı?"

"Hayır evlat," diye yanıtladı mühendis. "Bir pusula olsaydı, belki yönünü kabaca saptayabilirdim. Ancak pusulam yokken, burada tipki açık denizde, sislerin ortasında, güneşin yokluğu nedeniyle konumunu bulamayan bir denizci gibiyim."

"Şüphesiz Bay James," diye cevap verdi Simon Ford, "ancak rica ederim durumumuzu her zaman ve her yerde ayaklarının altında uçurum olan denizcininkiyle karşılaştırmayın! Burada sağlam toprak üzerindeyiz ve batmaktan endişelenmemize gerek yok!"

"Sizi üzmeyeceğim dostum Simon," diye yanıtladı James Starr. "Yeni Aberfoyle Kömür

Ocağını haksız bir karşılaşmaya küçümseme düşüncesinden uzağım! Tek bir şey söylemek istedim, o da nerede olduğumuzu bilmediğimiz."

"Stirling Kontluğu'nun yeraltındayız Bay James," diye yanıtladı Simon Ford, "ve bu iddiamı sanki..."

"Dinleyin!" dedi Harry, ihtiyar ustabaşının sözünü keserek.

Hepsi, genç madencinin yaptığı gibi kulak kabarttı. Ondaki gelişmiş işitme duyusu boğuk, uzak bir mırıldıyla benzer bir ses yakalamıştı. James Starr, Simon ve Madge da kısa zamanda duydular bu sesi. Üst katmanlarda, ne kadar zayıf da olsa yükselen ve alçalan sesleri açıkça duyulan bir tür yuvarlanma oluyordu.

Dördü de birkaç dakika kadar, kulakları açık, tek bir söz etmeden durdular.

Sonra, aniden, Simon Ford haykırdı:

"Eh! Aziz Mungo adına! Vagonlar şimdiden Yeni Aberfoyle'un rayları üzerinde çalışmaya mı başladı?"

"Baba," diye yanıtladı Harry, "bana öyle geliyor ki bu, suların kıyıya vururken çıkardığı ses."

"Ama denizin altında değiliz ki!" diye hay-

kirdı ihtiyar ustabaşı.

“Hayır,” diye yanıtladı mühendis. “Ancak Katrine Gölü’nün yatağının altında olmamız hiç de imkansız değil.”

“Su sesi buradan duyulduğuna göre, bu kısmın tonozu fazla kalın olmasa gerek.”

“Pek kalın değil gerçekten de,” diye yanıldırı James Starr, “bu oyugun bu kadar geniş olmasının sebebi de bu.”

“Haklı olmalısınız Bay Starr,” dedi Harry.

“Ayrıca, dışında hava o kadar kötü ki,” dedi James Starr, “gölün suları Forth Körfezi’ndeki gibi kabarmış olmalı.”

“Eh! Ne önemi var ki,” diye yanıtladı Simon Ford. “Kömür katmanı bir gölün altında oluştu diye daha kötü olmaz ki! Daha önce okyanus yatağının altında bile kömür aranmadış mıydı! Kuzey Kanalı’nın tüm dibini ve en gizli yerlerini işletmek zorunda olsak ne çıkar?”

“Doğru söylüyorsunuz Simon,” diye haykırdı mühendis, heyecan dolu ustabaşına bakarken gülümsemekten kendini alamayarak. “Çukurlarımızı deniz sularının altına kadar uzatalım! Atlantik yatağını kalbura çevirelim! Okyanus'un dibinden kazma darbeleriyle Bir-

leşik Devletler'deki kardeşlerimize ulaşalım! Son kömür parçasını koparmak için, gerekirse yerkürenin merkezine kadar kazalım!"

"Eğleniyor musunuz Bay James?" diye sordu Simon Ford biraz alaycı bir havayla.

"Ben? Eğlenmek mi? Dostum Simon! Hayır! O kadar heyecanlısınız ki, beni olanaksızın sınırlarına götürüyorsunuz! Haydi gerçeklere dönelim, o da yeterince güzel. Kazmamızı bir başka gün almak üzere burada bırakımlı, kulübenin yolunu tutalım!"

O anda yapacak başka bir şey yoktu. Mühendis, yanında bir madenci ekibiyle ve gerekli lamba ve araçlarla donanmış olarak gelecek, Yeni Aberfoyle'un keşfine bıraktığı yerden devam edecekti. Ancak acilen Dochart Çukuru'na dönmek gerekiyordu. Aslında yol kolaydı. Galeri, dinamitin açtığı ağıza kadar neredeyse doğrudan uzayıp gidiyordu. Bu yüzden, kaybolma endişesi yoktu.

Ancak James Starr galeriye yöneldiği sırada, Simon Ford onu durdurdu.

"Bay James," dedi ona, "bu dev mağarayı, altında yatan şu yeraltı gölünü, suları ayaklamızı ıslatan şu kumsalı görüyor musunuz? Ben evimi işte buraya taşımak istiyorum, yeni

kulübemi burada yapacağım ve eğer birkaç cesur arkadaş beni örnek almak isterse, bir yıla kalmadan, ihtiyar İngiltere'mizin bir kasa-bası daha olacak."

James Starr, Simon Ford'un projelerini bir gülümsemeyle onayladıktan sonra dostunun elini siktı ve üçü birlikte, Madge'in önüne düşüp Dochart Çukuru'na dönmek üzere galeri-ye daldılar.

İlk bir mil boyunca hiçbir şey olmadı. Harry, lambasını kafasının üzerine kaldırarak önde yürüyordu. Ana galeriyi pürdikkat takip ediyor, sağda ve solda dizili dar tünellere sapmıyordu. Bu yüzden dönüş de gidiş kadar kolay tamamlanacak gibi görünyordu, ancak can sıkıcı bir olay, kaşiflerin durumunu fena halde zora soktu.

Harry'nin lambasını kaldırdığı sırada, sanki görünmez bir kuş kanat çırpmış gibi, güçlü bir hava akımı gerçekleşti. Rüzgarı yandan alan lamba, Harry'nin elinden kurtuldu, galerinin kayalık tabanına düştü ve kırıldı.

James Starr ve arkadaşları birden mutlak bir karanlığa gömülüverdiler. Lambaları, yağı yere döküldüğünden artık kullanılamaz haleydı.

“Eh Harry,” diye haykırdı Simon Ford, “kulübeye dönerken boynumuzu mu kırmamızı istiyorsun?”

Harry cevap vermedi. Düşünüyordu. Bu son kazada da esrarengiz bir varlığın parmağı olduğunu mu düşünmeliydi? Yani bu derinliklerde, açıklanamaz düşmanlığı nedeniyle bir gün ciddi sıkıntılarla yol açabilecek biri mi vardı? Birisi, yeni kömür damarını her türlü işletme girişimine karşı savunmakta bir çıkar mı görüyordu? Aslında bu tamamen saçmayıdı, ancak olaylar her şeyi açıklıyordu ve basit tahminleri gerçekliklere dönüştürecek şekilde çoğalıyordu.

Bu arada kaşiflerin durumu da oldukça kötüydü. Zifiri karanlığın ortasında, yaklaşık beş mil boyunca Dochart Çukuru'na giden galeriyi takip etmeleri gerekiyordu. Daha sonra da, kulübeye varmak için bir saatlik yolları kaliyordu.

“Devam edelim,” dedi Simon Ford. “Kaybebecek bir anımız bile yok. Körler gibi el yordamıyla yürüyeceğiz. Kaybolmak mümkün değil. Yolumuzun üzerinde açılan tüneller, uzun köstebek yollarından başka bir şey değil ve ana galeriyi takip edersek, muhakkak

bize geçit veren tünelin ağzına varacağız. Sonrası eski kömür ocağı. Orayı biliyoruz ve Harry ile ben, orada daha önce de karanlığın ortasında kaldık. Zaten orada bıraktığımız lambaları da bulacağız. Yola koyulalım o halde! Harry, sen başa geç. Bay James, siz de onu takip edin. Madge, onun arkasından sen gideceksin, ben de grubun arkasından geleceğim. En önemlisi, asla ayrılmayalım ve birbirimizin topuklarını, ya da dirseklerini hissedelim!"

Ihtiyar ustabaşının uyarılarını dinlemekten başka yapacak bir şey yoktu. Söylediği gibi, el yordamıyla yürünenirse, yolu şasılmak imkansızdı. Sadece gözlerin yerine elleri koymak ve Simon Ford ile oglunda ikinci bir doğa haline gelmiş olan o içgüdüye güvenmek gerekiyordu.

Böylece James Starr ve arkadaşları belirlenen düzende yürüdüler. Konuşmuyorlardı, ancak bunun nedeni düşünmemeleri değildi. Bir hasımları olduğu gün gibi ortadaydı. Ancak kimdi bu ve böylesine esrarengiz biçimde hazırladığı saldırılarından nasıl korunmak gerekiyordu? Bir hayli endişe verici bu düşüneler beyinlerinde dolanıp duruyordu.

Bununla birlikte, cesareti kaybetmenin sırası değildi.

Harry, kollarını uzatmış, temkinli adımlarla ilerliyordu. Sırayla, galerinin bir duvarından diğerine gidiyordu. Bir girintiyle ya da bir yan ağızla karşılaşduğunda, ya girintinin derinliği az olduğundan, ya da ağız çok dar olduğundan, el yordamıyla oraya sapmaması gerektiğini anlıyor ve böylece doğru yolu buluyordu.

Gözlerin alışmadığı bu zifiri karanlığın ortasında, bu zorlu dönüş yaklaşık iki saat sürdü. Geçen zamanı hesaplayan James Starr, yürüyüşün süratli olmadığını göz önünde bulundurarak arkadaşlarının ve kendisinin çıkış yerine bir hayli yaklaştıklarını tahmin ediyordu.

Gerçekten de, kısa bir zaman sonra Harry durdu.

“Nihayet galerinin ucuna geldik mi?” diye sordu Simon Ford.

“Evet,” diye yanıtladı genç madenci.

“O halde Yeni Aberfoyle ile Dochart Çukuru arasındaki geçiş sağlayan ağız bulmanın gerekiyor değil mi?”

“Hayır”, diye yanıtladı Harry. Kaskatı elleri

bir duvarın dolu yüzeyinden başka bir şey bulamıyordu.

İhtiyar ustabaşı birkaç adım ilerledi ve kendisi de şistli kayaya dokundu.

Bir çığlık attı.

Ya kaşifler dönüş yolunda kaybolmuştu ya da duvarda dinamitle açılmış olan ağız, kısa bir süre önce kapanmıştı!

Ne olmuşsa olmuş, James Starr ve arkadaşları Yeni Aberfoyle'un içinde hapis kalmıştı!

ATEŞTEN KADINLAR

Bu olaydan sekiz gün sonra, James Starr'ın arkadaşları bir hayli endişeliydi. Mühendis kaybolmuş, bu kayboluş için hiçbir neden ile ri sürülememişti. Hizmetçisine sorulduğunda, Granton-pier'a gitmek üzere gemiye bindiği öğrenilmişti ve *Prince de Galles* gemisinin kapitanının söylediklerinden, James Starr'ın Stirling'de indiği biliniyordu. Ancak o andan beri kendisinden hiçbir iz yoktu. Simon Ford mektubunda ona her şeyi gizli tutmasını tembihlemiştir ve bu yüzden mühendis, Aberfoyle kömür ocaklarına gidişi hakkında kimseye bir şey söylememiştir.

Böylece Edinburg'da mühendisin tuhaf kaybolusundan başka bir şey konuşulmaz oldu. 'Royal Institution'ın başkanı Sir W. Elphiston, meslektaşlarına, James Starr'ın şirketin bir sonraki toplantısına katılmayacağı için özür dilediği mektubunu iletti. İki ya da üç ki-

şı daha benzer mektuplar gösterdi. Ancak bu belgeler, James Starr'ın Edinburg'u terk ettiğini gösterse de –ki bu da zaten biliniyordu– hiçbir şey ona ne olduğunu açıklamıyordu. Ne var ki, böyle bir adının, alışkanlıklarını dışındaki bu yokluğu, insanları önce şaşırtıyor, sonra da endişelendiriyor olmaliydi. Zira süresi giderek uzuyordu.

Mühendisin arkadaşlarından hiçbirini, onun Aberfoyle kömür ocaklarına gittiğini tahmin edemezdi. Eski çalışma mekanını tekrar görmekten hiç memnun kalmayacağı biliniyordu. Son vagon yerin yüzeyine çıkarıldığı günden beri oraya adımını atmamıştı. Gene de, buharlı gemi onu Stirling rihtiminde bıraktığından, oralarda birtakım araştırmalar yapıldı.

Araştırmalardan bir sonuç alınamadı. Hiç kimse mühendisi orada gördüğünü hatırlamıyordu. İnsanların meraklısı ancak, ona ve Harry'ye Yarow Kuyusu'nun sahanlıklarından birinde rastlamış olan Jack Ryan giderebilirdi. Ama bu neşeli genç, bilindiği gibi, Renfrew Kontluğu'nun kırk mil güney batısında bulunan Melrose Çiftliği'nde çalışıyordu ve o sırada James Starr'in kaybolduğundan endişe edildiğini bilmiyordu. Büyük bir endişeye ka-

pilmasına yol açacak olan, birazdan bahsedeceğimiz o olay gerçekleşmeseydi, Jack Ryan, kulübeyi ziyaretinden sekiz gün sonra, Irvine Klanı gecelerinde en güzel şarkılarını söylemeye devam edecekti.

James Starr sadece kentte değil, tüm İskoçya'da saygıyı fazlaıyla hak eden ve fazlaıyla saygı gören bir insan olduğundan, onunla ilgili bir olayın fark edilmemesi mümkün değildi. Aralarından birçoğu mühendisin dostu olan, jandarma kumandanı, Edinburg başsavcısı, hâkimler, meclis üyeleri ve diğer onde gelenler, yoğun araştırmalar başlattılar. Görevliler seferber oldu, ancak hiçbir sonuç alınamadı.

Bunun üzerine Birleşik Krallık'ın en önemli gazeteleriyle beraber James Starr'la ilgili bir not dağıtılarak onun eşkali ve Edinburg'u terk ettiği tarih belirtildi. Artık beklemekten başka yapacak bir şey kalmamıştı. Bu bekleyiş de büyük bir tedirginliğe yol açtı. İngiltere'nin bilim camiası, yavaş yavaş, en seçkin üyelerinden birinin tamamen kaybolduğuna inanmaya başlamıştı.

James Starr'ın şahsı için kaygılanıldığı dönemde, Harry'nin şahsı da daha ömensiz sayılamayacak sıkıntılarla konu oluyordu. Şu fark-

la ki, ihtiyar ustabaşının oğlu bütün kamuoyunu meşgul etmiyor, ancak arkadaşı Jack Ryan'ın keyfini kaçırıyordu.

Yarow Kuyusu'nda karşılaşlıklarında, Jack Ryan'ın Harry'yi sekiz gün sonraki Irvine Klanı şenliğine davet ettiğini hatırlıyoruz. Harry bu törene gelmeyi kabul etmiş, bu konuda resmen söz vermişti. Jack Ryan, arkadaşını yakından tanıdığı için, onun sözünün eri bir insan olduğunu biliyordu. O bir şey söyledi mi, yapıldı demekti.

Irvine şenliğinde şarkılar, danslar ve her türden eğlence gırla gidiyordu. Her şey vardı, Harry Ford hariç.

Jack Ryan ilk başta ona kızdı, çünkü arkadaşının yokluğu keyfini kaçırıyordu. Hattâ şarkılarından birinin ortasında her şeyi unuttu ve ilk kez, normalde hakkı olan bir sürü alkış almasını sağlayacak bir dans gösterisi sunacağı yerde öylece kalakaldı.

Burada James Starr ile ilgili notun yayılıldığı gazetenin henüz Jack Ryan'ın önüne gelmediğini söylemek gerekiyor. Bu yüzden bu iyi niyetli oğlan, ancak ciddi bir nedenin Harry'nin sözünde durmasını engellemiş olabileceğini düşünerek, sadece arkadaşının yok-

luğunu üzerine kafa yoruyordu. Ayrıca Irvine şenliğinin ertesi günü, Jack Ryan, Dochart Çukuru'na gidebilmek için Glasgow trenine binmeyi tasarlıyordu ve eğer ölmekten kıl payı kurtulduğu bir kaza onu engellemeseydi, bunu yapacaktı.

12 Aralık gecesi şunlar oldu. Gerçekte, olay doğaüstü taraftarlarına hak verdirecek cinstendi ve bu tür insanlar Melrose Çiftliği'nde hayli kalabalıktı.

Renfrew Kontluğu'na bağlı, yaklaşık yedi bin nüfuslu küçük bir denizci kasabası olan Irvine, İskoçya kıyısının, Clyde Körfezi yakınlarında yaptığı keskin bir kıvrımda kurulmuştu. Açık denizin rüzgarlarına karşı çok korunaklı olan limanı, karaya yaklaşanlara yol gösteren büyük bir fenerle aydınlatılıyordu, böylece dikkatli bir denizcinin yolunu şarşırması mümkün değildi. Ayrıca kıyının bu kesiminde deniz kazaları da seyrekti. Ister Glasgow'a gitmek için Clyde Körfezi'ne, ister Irvine Koyu'na girmek isteyen kısa ve uzun yol gemileri, karanlık gecelerde bile güvenli bir şekilde manevra yapabilirlerdi burada.

Bir kasaba, önemsiz de olsa bir tarihi geçmiş sahip, şatosu da bir zamanlar Robert Stu-

art'a ait olmuşsa, orada hiçbir kalıntı olmaması düşünülmez.

Ne var ki, İskoçya'da tüm kalıntılarda sık sık cinler, periler görülür. En azından, Yukarı ve Aşağı Topraklar'daki genel kanı bu yöndedir.

Kıyının bu kesimindeki en eski ve aynı zamanda en uğursuz kalıntılar, Robert Stuart'in Dundonald-Castle adındaki şatosuna aitti.

Bu dönemde, yöredeki bütün gezgin cinlerin sığnağı durumundaki Dundonald Şatosu, tamamen terk edilmişti. Kasabanın iki mil uzağında, denizin üzerindeki yüksek tepede bulunan şato pek seyrek olarak ziyaret ediliyordu. Zaman zaman bu eski tarihi kalıntıları araştırmayı düşünen birkaç yabancı çıktı, ancak onlar da oraya yalnız başlarına gidiyorlardı. Irvine sakinleri, ne pahasına olursa olsun, onları oraya götürmüyordu. İşin aslı, eski şatoyu dolduran birtakım 'Ateşten Kadınlar'ın varoluğuna dair bazı hikayeler anlatılıyordu.

Batıl inançları en güçlü olanlar, bu düşsel yaratıkları kendi gözleriyle gördüklerini öne sürüyorlardı. Doğal olarak, Jack Ryan da bunlardan biriydi.

Gerçek şuydu ki, zaman zaman kah kış-
men yıkılmış bir duvarın üzerinde, kah Dun-
donald-Castle kalıntılarının bütününe hâkim
durumdaki kulenin tepesinde uzun alevler
beliriyordu.

Bu alevler, söylendiği gibi insan biçiminde
miydi? Bunlar kıyı bölgelerindeki İskoçyalıla-
rin verdiği ‘Ateşten Kadın’ ismini hak ediyor
muydu? Hiç şüphesiz burada saflik sonucu
kafalarda oluşan bir yanılısama söz konusuydu
ve bilim, bu olayı fiziksel kurallarla izah ede-
bilirdi.

Her ne olursa olsun, eski şatonun kalıntıla-
rını ziyaret eden ve orada zaman zaman, özel-
likle de karanlık gecelerde tuhaf danslar ya-
pan Ateşten Kadınlar’ın ünü, bütün yörenye ya-
yılmıştı. Jack Ryan ne kadar gözüpek bir genç
olursa olsun, bunlara gaydasının sesiyle eşlik
etme tehlikesini asla göze alamazdı.

“İhtiyar Nick onlara yeter!” diyordu. “O ce-
hennemi orkestrasını tamamlaması için bana
ihtiyacı yok!”

Tahmin edileceği gibi, bu tuhaf olaylar, ge-
ce sohbetleri sırasında anlatılanların zorunlu
konusunu oluşturuyordu. Ayrıca Jack Ryan,
Ateşten Kadınlar üzerine kocaman bir efsane-

ler repertuarına sahipti ve onlarla ilgili bir şeyler anlatması gerekiğinde, asla eksiklik hissetmiyordu!

Bu nedenle Jack Ryan, Irvine Klanı şenliğinin İngiliz birası, brandy ve viski ile ıslatılan o son gece toplantılarında, fırsatı kaçırmayıp dileyicilerini büyük ölçüde memnun etmek ve belki de aynı derecede korkutmak üzere, o en sevdiği temaya geri dönmüştü.

Toplantı kıyının hemen kenarında, Melrose Çiftliği'ne ait geniş bir ambarda yapılıyordu. Grubun ortasında, geniş bir sacayağında güzel bir kömür ateşi yanıyordu.

Dışarıda berbat bir hava vardı. Güçlü bir güney-batı rüzgarının getirdiği kalın sis, dalgalar üzerinde yuvarlanıyordu. Kapkara bir geceydi, bulutlar arasında, gökyüzünde bir açıklık bile yoktu, derin karanlıkta birbirine karışan kara, gökyüzü ve su... İşte bütün bunlar, sahile vuran dalgalarla maceraya girmeye gönüllü bir geminin Irvine Koyu'na girmesini zorlaştıryordu.

Irvine'deki küçük liman, en azından belli tonajdaki gemiler tarafından pek kullanılmazdı. Yelkenli ya da buharlı ticaret gemileri, Clyde Körfezi'ne girmek istediklerinde, kara-

ya daha kuzey kısımlardan yaklaşırlardı.

Ne var ki o akşam, sahilde geç saatlere kadar kalan bazı balıkçılar, kıyıya yönelen bir gemiyi fark etmiş, buna biraz şaşırılmışlardı. Eğer birden gün doğuverseydi, bu geminin rüzgarı arkasına alıp bütün yelkenlerini açarak geldiğini şaşkınlıktan ziyade korkuya fark edeceklerdi. Gemi, körfezin girişini ıskalasa, sahilin o harika kayalıkları arasında sığınabileceği hiçbir yer kalmayacaktı. Eğer bu temkinsiz gemi daha fazla yaklaşmakta ısrarlı olacağsa, su yüzünde kalmayı nasıl bekerecekti?

Toplantı, Jack Ryan'ın son bir hikayesinden sonra bitecekti. Hayaletlerin dünyasına girmiş olan dinleyiciler, gereken anlarda korkmaya hazır haldeydiler.

Birdenbire dışında çığlıklar koptu.

Jack Ryan o anda anlattıklarına ara verdi ve hepsi aceleyle ambarı terk etti.

Gece karanlığıtı. Kumsalın yüzeyine, yağmurla karışık şiddetli bir rüzgar çarpiyordu.

Rüzgarın şiddetine direnebilmek için bir kayaya dayanmış olan iki üç balıkçı çığlığı bağırıyordu.

Jack Ryan ve arkadaşları onlara doğru koştu.

Bu çığlıklar çiftlik sakinlerine değil, farkında olmadan ölüme doğru ilerleyen mürettebat yönelikti.

Gerçekten de birkaç yüz metre açıkta, koyu bir kütle belli belirsiz görünüyordu. Konum fenerleri sayesinde ayırdedilebilen bir gemiydi bu, zira mizana çanaklılığında beyaz, sancak tarafında yeşil, iskele tarafında da kırmızı bir fener taşıyordu. Baş tarafı görünüyordu ve bütün hızıyla kıyıya doğru yönelmiş olduğu açıktı.

“Batma tehlikesi olan bir gemi mi?” diye bağırdı Jack Ryan.

“Evet,” diye yanıtladı balıkçılardan biri, “dönüş yapmak istiyordu, ancak artık yapamayacak!”

“Sinyal! Sinyal verin!” diye haykırdı İskoçyalıların bir tanesi.

“Hangileri?” diye cevap verdi balıkçı. “Bu fırtınada bir lambayı yanık halde tutmak olanutsız!”

Bu konuşmalar süratle gerçekleşirken, başka çığlıklar yükselmıştı. Ancak bu fırtınanın ortasında nasıl duyulabilirdi bu sesler? Geminin mürettebatının kazadan kurtulmak için hiçbir şansı yoktu.

“Neden böyle manevra yaptılar?” diye haykırdı bir denizci.

“Yanaşmak mı istiyor?” diye yanıtladı bir digeri.

“Acaba kaptan, Irvine fenerini bilmiyor muydu?” diye sordu Jack Ryan.

“Öyle olsa gerek,” diye yanıtladı balıkçılarından biri, “tabii eğer onu şaşırtan bir...”

Balıkçı cümlesini bitiremeden Jack Ryan müthiş bir çığlık attı. Mürettebat bunu duymuş muydu? Her ne olursa olsun, geminin, karanlıklarda beyazlaşan dalgaların onu süruklediği yönden kurtulması için çok geçti.

Ancak bu, sanıldığı gibi, Jack Ryan'ın batmak üzere olan gemiye göndermeye çalıştığı son bir uyarı değildi. Jack Ryan'ın sırtı denize dönüktü. Arkadaşları da kumsalın yarı mil kadar uzağındaki bir noktaya bakıyorlardı.

Dundonald Şatosu idi bu. Eski kulenin zirvesinde, yağmurun altında uzun bir alev kıvrılıp bükülüyordu.

“Ateşten Kadın!” diye dehşetle haykırdı bütün bu batıl inançlı İskoçyalılar.

Doğrusu bu alevde insana benzer bir görünüm bulmak için yüksek dozda hayal gücü gerektirdi. Rüzgarın altında ışıklı bir bayrak gi-

bi dalgalanıyor, kimi zaman sönmek üzereymişçesine kulenin zirvesinden uçacakmış gibi görünüyor, bir an sonra da mavimsi ucuyla yeniden kuleyle birleşiyordu.

“Ateşten Kadın! Ateşten Kadın!” diye bağıryordu korkuya kapılmış balıkçılar ve köylüler.

Böylece her şey açıklanmış oluyordu. Hiç şüphesiz sisler arasında yanlış yönlendirilmiş olan gemi hatalı bir rota izlemiş ve Dundonald Şatosu'nun zirvesinde yanınca alevi Irvine feneri sanmıştı. Mürettebat geminin on mil kuzeydeki körfez girişinde olduğunu sanıyor ve kendisine hiçbir sığınak sağlamayacak olan karaya doğru ilerliyordu!

Eğer hâlâ zaman varsa, gemi nasıl kurtarılabilirdi? Belki de bu ateşin Irvine Limanı'nın feneriyle karıştırılmasını engellemek için kalıntılara kadar tırmanmak ve onu söndürmek gerekiyordu!

Hiç şüphesiz gecikmeden bu yapılmalıydı; ancak İskoçyalılardan hangisi bu düşünceye, düşünceden sonra da Ateşten Kadın'a meydan okuma cesaretine sahipti? Belki Jack Ryan... Zira o cesurdu ve saflığı, ne kadar büyük olursa olsun, onu yürekli bir adım atmaktan

alıkoyamazdı.

Ancak çok geçti. Fırtınanın gürültüsü içinde korkunç bir çatırtı koptu.

Geminin küçük tarafı dibe oturdu. Fenerleri söndü. Beyazımsı dalga çizgisi bir anlığına kesilmiş gibi göründü. Gemi kıyıya ulaşmış, yan yatmış ve kayalıklar arasında parçalanmaya başlamıştı.

Ve aynı anda, ancak tesadüf ile açıklanabilecek bir şekilde, uzun alev sanki şiddetli bir boranın esmesiyle sönmüş gibi kayboldu. Deniz, gökyüzü ve kumsal hemen derin bir karanlığa gömüldü.

“Ateşten Kadın!” diye son bir kez haykırmıştı Jack Ryan, kendisi ve arkadaşları için doğaüstü olan bu görüntü aniden kaybolduğunda.

Ancak bu batıl inançlı İskoçyalılar, kuruntulara dayanan bir tehlike karşısında bulamadıkları cesareti, gerçek bir tehlikeyle karşı karşıya kaldıklarında bulmuşlardı. Zira şimdi hemcinslerini kurtarmaları söz konusuydu. Kopmuş parçalar onları durdurmadı. Dalgalar arasına attıkları halatların yardımıyla –bir süre önce ne kadar korkakça davrandılarsa o kadar kahramanca– batık geminin imdadına koştular.

Neyse ki kurtarıcılar, her ne kadar bazıları –ve cesur Jack Ryan da bunların arasındaydı– kayaların üzerinde ciddi biçimde yaralansa da, başarıya ulaştılar; böylece geminin kaptanı ve sekiz kişilik mürettebat kumsala sağ salim ayak basabildi.

Bu gemi kuzeyden gelen odunu, Glasgow'a taşıyan Norveç yelkenlisi *Motala* idi.

Tahminler doğru çıktı. Dundonald Şatosu'nun kulesinde yanan ateş yüzünden yanılan kaptan, Clyde Körfezi'ne sapmak yerine kıyıya doğru yönelmişti.

Ve şimdi, *Motala*'dan geriye sadece dalgaların kıyıdıraki kayalar üzerinde parçalamaya devam ettiği birkaç kalıntı kalmıştı.

12

JACK RYAN'IN KAHRAMANLIKLARI

Jack Ryan ve kendisi gibi yaralanan üç arkadaşı, Melrose Çiftliği'nin odalarından birine taşınmış, orada derhal tedavilerine başlanmıştı.

Aralarında en hırpalanmış durumda olan Jack Ryan idi, çünkü halatı gövdesine bağlayıp denize atladığında, azgin dalgalar onu sertçe kayalıklara atmıştı. Az kalsın arkadaşları kıyıya cansız bedenini çıkaracaklardı.

Bu yüzden o yürekli oglan birkaç günlüğüne yatağına çivilendi, bu da onu çok üzdü. Bununla birlikte, istediği gibi şarkı söylemesine izin verdiklerinde, rahatsızlığını sizlənmədan katlandı ve Melrose Çiftliği onun neşeli sesiyle çınladı. Ancak Jack Ryan bu macerada, periler ve zavallı insanları tedirgin etmeyi eğlence sayan diğer cinler karşısında daha güçlü bir endişe duygusuna kapıldı ve *Motala* fela-

ketinden onları sorumlu tuttu. Onu, Ateşten Kadınlar'ın varolmadığına, kalıntılar arasında böyle ani şekilde beliren bu alevin sadece bir fiziksel olaydan kaynaklandığına inandırmak çok zordu. Hiçbir açıklama onu ikna etmedi. Arkadaşları da saflık, kolayca kandırılma konusunda ondan daha saplantılıydı. Onlara kulak verilecek olsa, bir Ateşten Kadın *Motala*'yı kötü niyetle sahile doğru çekmişti. Onu cezalandırmak isteğine gelince, fırtınayı cezalandırmayı istemekle aynı şeydi. Savcılar uygun gördükleri her türlü takibe karar verebilirlerdi. Bir alev hapse atılamaz, etten kemikten olmayan bir varlık zincire vurulamaz. Ve doğrusunu söylemek gerekirse daha sonra yapılan araştırmalar, en azından görünürde, olayları bu gibi batıl inançlarla açıklayanları haklı çıkarmıyordu.

Sonuçta, *Motala* kazasıyla ilgili bir soruşturma yürütmekle yükümlü savcılık, felaketin çeşitli tanıklarını sorguya çekti. Hepsi kazanın Ateşten Kadın'ın Dundonald Şatosu'nun kalıntıları arasında doğaüstü bir şekilde belirli vermesinden kaynaklandığı konusunda hemfikirdi.

Tahmin edileceği gibi, yargı böyle sebep-

lerle yetinemezdi. Bu kalıntılarda tamamen fiziksel bir olay meydana gelmişti, bu konuda şüphe yoktu. Ancak acaba bu bir kaza mıydı yoksa kasıtlı bir hareket sonucu mu olmuştu? Savcılığın açığa çıkarması gereken buydu.

Bu 'kasıtlı' sözcüğü kimseyi şaşırtmasın. Bu kelimenin ne kadar yerinde olduğunu görmek için Brötanya tarihinin fazla gerilerine gitmeye gerek yok. Bröton kıyısındaki enkaz soyguncularının birçoğu, kalıntıları paylaşmak için gemileri kıyıya çekme mesleğini icra etmiştir. Kimi zaman gece boyunca yakılan reçinelî ağaç yığınları, gemileri çıkamayacakları yere lere yönlendirirdi. Kimi zaman da bir boğanın boynuzlarına asılan ve hayvanın gönlünce dolaşındığı bir lamba nedeniyle, gemi mürettebatı rotayı şaşırırıdı. Yapılan manevraların kaçınılmaz sonucu olarak yağmacıların faydalanaceği kazalar meydana gelirdi. Bu barbar alışkanlıkların yıkılması için yargının müda-hale etmesi ve ciddi cezalar verilmesi gereklisti. Acaba bu olayda da, bir suçlu eli, enkaz soyguncularının eski geleneklerini sahiplenmiş olamaz mıydı?

Digerleri ne derse desin, polisin düşündüğü buydu. Jack Ryan ve arkadaşları soruştur-

mayı duyduklarında ikiye bölündüler: Bir kısmı omuz silmekle yetindi; daha endişeli görünen diğerleri, doğaüstü varlıkların bu şekilde kışkırtılmasıyla mutlaka yeni felaketlere yol açılacağını söylediler.

Ne olursa olsun, soruşturma büyük özenle sürdürüldü. Polis memurları Dundonald Satosu'na gittiler ve çok sıkı araştırmalarda bulundular.

Savcı öncelikle yerde cinlerden başka varlıklara atsedilen ayak izlerinin kalıp kalmadığını anlamak istedî. Eski ya da yeni olsun, en silik bir ayak izine bile rastlamak mümkün olmadı. Oysa toprak, bir önceki gecenin yağmurları nedeniyle hâlâ bir hayli nemli olduğundan, en ufak izi bile saklayabilirdi.

“Peri adımları!” diye haykırdı Jack Ryan ilk incelemelerin başarısız olduğunu duyduğunda. “Bir bataklığın üzerinde bir perinin izlerini aramak gibi bir şey bu!”

Böylece araştırmmanın bu ilk kısmı hiçbir sonuç vermedi. İkinci kısmın bundan daha başarılı olması ise pek olası görünmüyordu.

Gerçekten de eski kulenin zirvesinde nasıl ateş yakıldığının, yanma sırasında hangi olayların meydana geldiğinin ve sonuçta bu yan-

manın geride hangi kalıntıları bıraktığının anlaşılması gerekiyordu.

İlk noktayla ilgili olarak hiçbir şey bulunamadı. Ne kibrit kalıntıları, ne kağıt parçaları, herhangi bir ateş yakmaya yarayabilecek hiçbir şey yoktu.

İkinci noktada da ‘sıfır sıfır elde var sıfır’dı. Böyle güçlü bir ateşi gece boyunca besleyebilecek ne bir kuru ot, ne de bir ağaç dalı bulundu.

Üçüncü noktaya gelince, o da daha fazla aydınlatılamadı. Kül veya başka bir yanma kalıntısının olmaması, ateşin yakıldığı yerin bile bulunmasını engelledi. Ne toprağın üzerinde, ne de kayalıklarda hiçbir siyah bölge yoktu. O halde ateşin kötü niyetli birilerinin elinde taşıdığı sonucuna mı varmak gerekiyordu? Bu pek gerçeğe uygun görünümüyordu, zira tanıkların sözlerine bakılırsa, alev devasa boyutlar daydı, öyle ki *Motala*’nın mürettebatı, sislere rağmen onu mllerce açıktan görebilmişti.

“Güzel!” diye haykırdı Jack Ryan, “Ateşten Kadın kibrtsız de yapabilir değil mi! Üfleme-si etrafındaki havayı tutuşturması için yeterlidir ve ateşi de hiçbir zaman geride kül bırakmaz!”

Böylece, bütün bu olup bitenler sonucunda, savcılar uğraştıklarıyla kaldılar ve çok sayıdaki efsaneye bir yeni eklenmiş oldu: *Motala* felaketinin anısını sürdürden ve Ateşten Kadınlar'ın görüntüsünü daha da tartışmasız bir şekilde doğrulayan bir efsane.

Bu arada Jack Ryan gibi cesur ve sağlam yapılı bir genç, bu kadar uzun süre yataktaki kalamazdı. Birtakım ezikler ve çıziklar onu gerekenden uzun süre yatağa bağlayacak değildi. Hasta olacak zamanı yoktu onun. Ve eğer buna zaman yoksa, Lowlands'in bu sağlıklı bölgelerinde hasta olunmazdı.

Bu nedenle Jack Ryan çabucak iyileşti. Ayaga kalktığında, Melrose Çiftliği'ndeki işine geri dönmeden önce bir tasarısını uygulamaya koymak istedî. Arkadaşı Harry'yi ziyaret edip, onun neden Irvine Klanı şenliğinde bulunmadığını öğrenmek istiyordu. Harry gibi sözünün arkasında duran biri için, bu yokluğun izahı yoktu. Üstelik ihtiyar ustabaşının oğlunun, gazetelerde ayrıntılarıyla anlatılan *Motala* felaketini duymamış olması inanılır gibi değildi. Jack Ryan'ın kurtarmada oynadığı rolü ve başına neler geldiğini biliyor olmalıydı ve çiftliğe kadar gelip de arkadaşı Jack Ryan'ın

elini sıkmadı olmak, Harry'nin aşırı kayıtsız kaldığını gösterirdi.

O halde Harry'nin gelmemiş olması, gelememiş olduğu anlamına geliyordu. Jack Ryan, Harry'nin kendisine karşı kayıtsız kaldığına inanmaktansa Ateşten Kadınlar'ın varlığını inkar ederdi.

Böylece Jack Ryan, felaketten iki gün sonra, neşe içinde, yaralarını hiç mi hiç hissetmeyen sağlam bir delikanlı gibi çiftlikten yola çıktı. Var gücüyle neşeli nakaratlar haykıracak, falezi yankılarla çönlattı ve kendisini Glasgow üzerinden Stirling'e ve Callander'a götürürecek trene binmek üzere gara gitti.

Orada, garda beklediği sırada, bakişları ilk önce bütün duvarlara yapıştırılmış olan ve şüibareyi taşıyan bir afişe takıldı:

“Geçtiğimiz 4 Aralık'ta, Edinburglu mühendis James Starr, Granton-pier'da *Prince de Galles* gemisinden indi. Aynı gün Stirling'e gitti. O zamandan beri kendisinden haber alınamıyor.

“Kendisiyle ilgili her türlü bilginin Edinburg'daki Royal Institution'a iletilmesi rica olunur.”

Jack Ryan, bu afişlerden birinin önünde

durup yazılanları iki kez okudu ve çok şaşırdı.

“Bay Starr!” diye haykırdı. “Ben tam 4 Aralık’ta ona Yarow Kuyusu’nun merdivenlerinde rastladım! Şimdi üzerinden on gün geçmiş! Ve o zamandan beri görülmemiş! Acaba bu dumrum arkadaşımın neden Irvine şenliğine gelmediğini açıklar mı?”

Ve cesur genç, Royal Institution’ın başkanını James Starr hakkında bildikleri konusunda haberdar edeceği bir mektup yazmadan önce, Yarow Kuyusu’na gitme yönünde kesir kararlı, trene atladi. Harry’yi ve mühendis James Starr’ı bulabilmek için gerekirse Dochar Çukuru’nun dibine kadar inecekti.

Üç saat sonra Callander Garı’nda trender indi ve hızla Yarow Kuyusu’na yöneldi.

“Bir daha görünmemişler,” diyordu kendine. “Neden? Onları engelleyen bir şey mi var? Acaba onları hâlâ ocağın dibinde tutar büyülükte bir çalışma mı var? Göreceğiz!”

Ve Jack Ryan, büyük adımlarla, bir saatter kısa bir sürede Yarow Kuyusu’na geldi.

Dış görünüşe bakılırsa değişen bir şey yoktu. Çukurun çevresindeki sessizlik bile aynıydı. Bu çölde tek bir canlı bile yoktu.

Jack Ryan kuyunun ağzını örten yıkık sun-durmanın altına girdi. Bakışlarını çukura çe-virdi... Hiçbir şey görmedi. Dinledi... Hiçbir şey duymadı.

“Ya lambam!” diye haykırdı. “Acaba artık yerinde değil mi?”

Jack Ryan’ın çukura yaptığı ziyaretler sıra-sında kullandığı lamba, normalde üst merdi-venin sahanlığında bir köşede dururdu.

Lamba ortadan kaybolmuştu.

“İşte anlaşılmaz bir durum!” dedi fena hal-de endişelenmeye başlayan Jack Ryan.

Daha sonra, ne kadar batıl inançlı da olsa hiç tereddüt etmeden:

“Gideceğim,” dedi, “çukur cehennemin en gizli köşelerinden daha karanlık da olsa!”

Ve karanlık kuyuya dalan uzun merdiveni inmeye başladı.

Kendini böyle tehlikeye atabilmesi için, Jack Ryan’ın eski madenci alışkanlıklarından hiçbir şey kaybetmemiş olması ve Dochart Çukuru’nu iyi biliyor olması gerekiyordu. Ge-ne de temkinli bir şekilde indi. Ayakları her seferinde kimisi çürümüş olan basamakları yokluyordu. Bir yanlış adım, bin beş yüz ayaklılık bu boşlukta ölümcül bir düşüş anla-

mına geliyordu. Bu yüzden Jack Ryan, bir alt kata inmek için geride bıraktığı sahanlıklarını sayıyordu. Ayaklarının, çukurun dibine ancak otuzuncu sahanlıktan sonra degeceğini biliyordu. Bir kez oraya vardığında, bilindiği gibi ana galerinin ucunda inşa edilmiş olan kulübeyi bulması için bir engel kalmayacağını düşünüyordu.

Jack Ryan bu şekilde yirmi altıncı sahanlığı geldi. Böylece kendisini yerden ayıran iki yüz adım kalıyordu.

Burada, yirmi yedinci merdivenin ilk basamağını bulabilmek için bacagını indirdi. Ancak boşlukta sallanan bacagi, dayanacak hiçbir nokta bulamadı.

Jack Ryan sahanlıkta diz çöktü. Eliyle basamağın ucunu hissetmek istedii. Boşunaydı.

Yirmi yedinci basamağın yerinde olmadığı, yani kaldırılmış olduğu açıktı.

“İhtiyar Nick buradan geçmiş olmalı!” dedi kendi kendine, biraz korkmuştu.

Jack Ryan ayakta, kollarını kavuşturmuş, bu girlmez karanlığı delmek ister gibi bir halde bekledi. Derken kendisi inemiyorsa, ocağın sakinlerinin de çıkamamış olabileceği geldi aklına. Gerçekten de kontluğun yüzeyi ile çu-

kurun derinlikleri arasında hiçbir bağlantı yoktu. Eğer Yarow Kuyusu'nun bu alt basamakları kulübeye yaptığı son ziyaretten sonra kaldırıldıysa, Simon Ford, karısı, oğlu ve mühendis ne olmuştu? James Starr'ın uzun süren yokluğu hiç şüphesiz Jack Ryan'ın onunla Yarow Kuyusu'nda karşılaştığı günden beri, adamın çukurdan dışarı çıkmadığını gösteriyordu. O zamandan beri kulübenin ihtiyaçları nasıl karşılanmıştı? Bin beş yüz ayak yerin altında hapsolmuş bu talihsiz insanlar yiyeceksiz kalmamış mıydı?

Jack Ryan'ın kafasından bütün bu düşünceler geçti. Kulübeye varabilmek için kendi başına hiçbir şey yapamayacağını gördü. Aca-ba bağlantıların kesilmesinde birilerinin kötü niyeti mi rol oynamıştı? Bu ona pek de şüphe edilecek bir şey gibi gelmiyordu. Her ne olursa olsun, savcılar bunları göz önünde bulunduracaklardı, ancak onları süratle durumdan haberdar etmek gerekiyordu.

Jack Ryan sahanlığın üzerinden eğildi.

“Harry! Harry!” diye bağırdı güçlü sesiyle.

Harry adı defalarca tekrarlanarak yankılandı, sonunda Yarow Kuyusu'nun derinliklerinde kayboldu.

Jack Ryan süratle basamakları tırmandı ve gün ışığına ulaştı. Bir an bile kaybetmedi. Bir solukta Callander Garı'na vardı. Edinburg ekspresinin gelmesi için sadece birkaç dakika beklemesi gerekti ve öğleden sonra saat üçte, başkentin başsavcısının huzuruna çıktı.

Orada ifadesi alındı. Anlattığı ince ayrıntılar, sözlerinin doğruluğu konusunda şüpheye yer bırakmıyordu. James Starr'in sadece meslektaşı değil, aynı zamanda da yakın arkadaşı olan Royal Institution'ın başkanı, Sir W. Elphiston derhal durumdan haberdar edildi ve kendisi Dochart Çukuru'nda zaman kaybetmeden yapılacak aramaları yönetmeyi talep etti. Hizmetine lambalar, kazmalar, uzun ip merdivenlerinin yanı sıra gıda ve ilaçla donatılmış çok sayıda görevli verildi. Sonra Jack Ryan'ın rehberliğinde hemen Aberfoyle kömür ocaklarının yolunu tuttular.

Aynı akşam, Sir W. Elphiston, Jack Ryan ve görevliler Yarow Kuyusu'nun ağzına geldiler ve Jack'in birkaç saat önce durduğu yirmiyedinci sahanlığa kadar indiler.

Uzun halatların ucuna takılan lambalar kuyunun derinliklerine sarkıldı ve böylece son dört merdivenin artık yerinde olmadığı

tespit edildi.

Dochart Çukuru'nun içiyle dışı arasındaki bütün bağlantının bilinçli olarak kesildigine hiç şüphe yoktu.

"Ne bekliyoruz efendim?" diye sordu Jack Ryan sabırsızlıkla.

"Şu lambaların çıkarılmasını bekliyoruz oğlum," diye yanıldırı Sir W. Elphiston. "Daha sonra son galerinin tabanına kadar ineceğiz ve sen bizi..."

"Kulübeye götüreceğim," diye haykırdı Jack Ryan, "ve gerekirse çukurun son uçurumlarına kadar gideceğiz!"

Lambalar yukarı çekildiğinde, görevliler ip merdiveni sahanlığa bağlayıp kuyuya sarkıtlılar. Alttaki sahanlıklar hâlâ duruyordu. Birinden ötekine inmek mümkünü.

Bunu yapmak pek de kolay olmadı. Bu salanan merdivenlere ilk önce Jack Ryan tutundu ve ocağın tabanına ilk ulaşan da o oldu.

Sir W. Elphiston ve görevliler de kısa bir süre sonra ona katıldılar.

Yarow Kuyusu'nun dibindeki küçük alan tamamen boştu, ancak Sir W. Elphiston, Jack Ryan'ın şöyle bağırdığını duyunca çok şaşırıldı:

"İşte birkaç merdiven parçası, üstelik de

kısmen yanmış parçalar bunlar!"

"Yanmış!" diye tekrarladı Sir W. Elphiston.
"İste, küller uzun zaman önce soğumuş!"

"Mühendis James Starr'ın bu merdivenleri yakıp da dışarıyla bütün bağlantıyi kesmek istemiş olabileceğini düşünüyorum musunuz efen-dim," diye sordu Jack Ryan.

"Hayır," diye yanıtladı Sir W. Elphiston düşünceli bir halde. "Haydi oğlum, kulübeye! Orada gerceği öğreneceğiz."

Jack Ryan, pek ikna olmamış bir tavırla başını salladı. Gene de görevlilerin birinin elindeki lambayı alıp, hızla Dochart Çukuru'nun ana galerisi boyunca ilerledi.

Hepsi onu takip etti.

On beş dakika sonra, Sir W. Elphiston ve yanındakiler, dibinde Simon Ford'un kulübesinin inşa edilmiş olduğu oyuga erişmişlerdi. Pencerelerden hiçbir ışık gelmiyordu.

Jack Ryan aceleyle gidip hızla kapıyı açtı.

Kulübe terk edilmişti.

Karanlık evin odaları dolaşıldı. İçerde hiçbir şiddet izi yoktu. Her şey, sanki ihtiyar Madge hâlâ oradaymış gibi düzenliydi. Erzakları boldu ve Ford ailesine daha günlerce yeterdi.

Bu yüzden ev sahiplerinin kulübede olma-
ması açıklanamaz bir durumdu. Acaba oradan
ne zaman ayrıldıkları kesin bir şekilde sapta-
nabilir miydi? Evet, zira ne gecelerin ne de
günlerin birbirini takip ettiği bu ortamda,
Madge takvimine her gün için bir çarşı koy-
mayı alışkanlık haline getirmiştir.

Bu takvim salonun duvarına asılıydı. Son
çarşı 6 Aralık tarihinin üzerindeydi, yani
—Jack Ryan'ın iddiasına göre— James Starr'ın
gelişinden bir gün sonra. O halde Simon
Ford'un, karısının, oğlunun ve misafirinin 6
Aralık'tan beri, yani on gündür kulübeye gel-
medikleri açıktı. Acaba böyle uzun bir yoklu-
ğun nedeni, mühendis tarafından çukurun ye-
niden keşfi olabilir miydi? Elbette ki hayır.

En azından Sir W. Elphiston böyle düşü-
nüyordu. Kulübeyi dikkatle inceledikten son-
ra, ne yapılması gerektiği konusunda bir hay-
li kararsızdı.

Koyu bir karanlık söz konusuydu. Görev-
lilerin ellerinde sallanan lambaların parlaklığı,
o nüfuz edilemeyen karanlıkta ancak birer yıl-
dız olabiliyordu.

Aniden Jack Ryan bir çığlık attı.

“Şuraya bakın!” dedi.

Ve parmağı galerinin uzaklarında, karanlıkta kırıdayan oldukça güçlü bir ışığı işaret ediyordu.

“Arkadaşlar, şu ateşe doğru koşalım!” diyen yanıtladı Sir W. Elphiston.

“Bir peri ateşi!” diye haykırdı Jack Ryan
“Neden koşalım ki? Onu asla yakalayamayacağınız!”

Kolayca kandırılmaya pek eğilimli olan Royal Institution başkanı ve görevliler hareketli ışığın gösterdiği yöne doğru atıldılar. Jack Ryan da cesaretle yerini alarak, sona kalmayı başardı.

Uzun ve yorucu bir takip oldu bu. İlk saçan fener kısa boylu ancak tuhaf biçimde çevik biri tarafından taşınıyor gibiydi. Zamar zaman, taşıyan kişi toprak yığınlarının arkasında kayboluyor; sonra enlemesine bir galerinin dibinde tekrar görünüyor. Derken sıratlı yön değiştirmelerle gözden kayboluyordu. Tamamen kaybolmuş gibi oluyordu ki aniden, fenerinin ışığı canlı canlı parlıyordu. Sonuç olarak, ona pek yaklaşılamiyordu ve Jack Ryan ona erişemeyeceklerini düşünmeye devam ediyordu, – pek de haksız sayılmazdı.

Bir saat süren bu gereksiz takip sırasında

Sir W. Elphiston ve arkadaşları Dochart Çukuru'nun güney-batı kısmına daldılar. Onlar da sonunda kendi kendilerine erişilemez bir alevle yarışa girdiklerini düşünecek duruma gelmişlerdi.

Derken o sırada, alevle onu yakalamaya çalısanlar arasındaki mesafe azalmaya başlamış gibi göründü. Acaba bu, kaçmakta olan varlığın yorgunluğundan mı kaynaklanıyordu, yoksa bu varlık Sir W. Elphiston ile yanındakileri, kulübenin sakinlerini de çekmiş olabileceği yere doğru mu çekmek istiyordu? Bu soruya cevap bulmak zordu.

Gene de mesafenin azaldığını gören görevliler, çabalarını arttırdılar. O ana kadar hep en az iki yüz adım önlerinde parlmiş olan ışık, şimdi elli adımdan daha yakındaydı. Bu aralık daha da azaldı. Fenerin taşıyıcısı daha görünür hale geldi. Ara ara, başını çevirdiğinde, bir insan yüzünün belirsiz profili seçilebiliyordu ve eğer bir cin bu kılığa girmemişse, Jack Ryan doğaüstü bir varlığın söz konusu olmadığını kabul etmeye mecburdu.

Derken, daha da hızlı koşarak:

“Ha gayret arkadaşlar!” diye bağırdı.
“Yoruluyor! Ona birazdan yetişeceğiz ve eğer

tabanları yağladığı kadar iyi konuşuyorsa, bize çok şey söyleyecektir.”

Bununla birlikte, takip daha da zorlaşıyordu. Zira çukurun sonundaki derinliklerde, daracık tuneller bir labirentin yolları gibi kesişiyordu. Bu karmaşada, fenerin taşıyıcısı kolayca görevlilerden kaçabilirdi. Lambasını söndürmesi ve kendini karanlık deliklerden birine atması yeterliydi.

“Acaba,” diye düşünüyordu Sir W. Elphiston, “bizden kaçmak istiyorsa, neden yapmıyor bunu?”

Bu anlaşılmaz varlık o ana kadar böyle bir şeye kalkışmamıştı; ancak bu düşünce Sir W. Elphiston'un aklından geçtiği anda, ışık aniden kayboldu ve takiplerini süren görevliler, neredeyse bir çırpıda dar bir yolun ucuna, şistli kayaların arasında uzanan dar bir girişin önüne geldiler.

Lambaların alevini biraz daha güçlendirip oradan içeri süzülmek, önlerinde açılan bu ağızdan içeri atılmak, Sir W. Elphiston, Jack Ryan ve yanındakiler için an meselesi idi.

Ancak daha geniş ve yüksek olan bu galeride yüz adım ilerlememişlerdi ki, anider durdular.

Orada, duvarın yakınında, yerde dört vücut –belki de dört ceset– yatıyordu.

“James Starr!” dedi Sir W. Elphiston.

“Harry! Harry!” diye haykırdı Jack Ryan arkadaşının vücutuna doğru eğilerek.

Gerçekten de orada hareketsiz yatanlar mühendis, Madge, Simon ve Harry Ford idi.

Ancak o anda vücutlardan biri doğruldu ve ihtiyar Madge’ın bitkin sesinin şu kelimeleri mirıldandığı duyuldu:

“Onlar! Önce onlar!”

Sir W. Elphiston, Jack Ryan ve görevliler, mühendisle arkadaşlarını, birkaç damla güçlendirici ilaç yutturarak canlandırmaya çalıştilar. Hemencecik başardılar bunu. On gündür Yeni Aberfoyle’da hapsolmuş olan bu talihsiz insanlar, açlıktan ölmek üzereydiler.

Ve bu uzun hapis sürecinde ölmemiş olmaları, –James Starr’ın Sir W. Elphiston'a anlattığına göre— üç kez yanibaşlarında ekmek ve bir su testisi bulmaları sayesindeydi! Hiç şüphesiz, hayatlarını borçlu oldukları yardımsever varlık daha fazlasını yapamamıştı.

Sir W. Elphiston, bunun da, kendilerini tam James Starr ile arkadaşlarının yattığı yere çeken o anlaşılmaz alevin işi olup olmadığını

düşündü.

Ne olursa olsun, mühendis, Madge, Simon ve Harry Ford kurtulmuştu. Sir W. Elphiston ve yanındakiler, feneri taşıyan o varlığın göstermiş olduğu dar çıkıştan gecerek onları kulübelerine taşıdılar.

James Starr ve arkadaşlarının dinamitle açmış oldukları o galeri ağzını tekrar bulamamış olmalarının nedeni, bu koyu karanlıkta ne görülebilecek, ne de yerlerinden oynatılabilen taşlarla sıkı sıkı kapanmış olmasıydı.

Bu demek oluyordu ki, onlar o dev mahzeni keşfe çıktıklarında, eski ve Yeni Aberfoyle arasındaki bağlantı, düşman eller tarafından bilinçli olarak kapatılmıştı.

COAL-CITY

Anlattığımız olaylardan üç yıl sonra, turist rehberleri Joanne ve Murray, Stirling Kontluğu'nu gezen çok sayıda turiste 'büyük eğlence' olarak Yeni Aberfoyle kömür ocaklarını birkaç saatliğine ziyaret etmeyi öneriyorlardı.

Yeni ya da Eski Dünya'nın hangi ülkesinde olursa olsun, hiçbir maden bundan daha merak uyandırıcı olamazdı.

İlk önce, ziyaretçi tehlikeye girmeden ve yorulmadan işletmenin, kontluk yüzeyinin bin beş yüz ayak altındaki tabanına götürülyordu.

Callander'in yedi mil güney-batısında, dev bir girişle süslenmiş, içi kuleler, mazgallar ve çıkışma mazgallarla dolu eğimli bir tünel bulunuyordu. Genişçe oyulmuş tatlı bir eğimi olan bu tünel, doğrudan, yeraltında tuhaf biçimde açılmış olan o mahzene ulaşıyordu.

Vagonları hidrolik kuvvetle çalışan çift

yönlü bir demir yolu, kontluğun yeraltında kurulmuş olan, belki biraz iddialı sayılabilcek 'Coal-City', yani Kömür Kent adını taşıyan bu kente saat başı hizmet veriyordu.

Coal-City'ye gelen ziyaretçi, elektriğin hem sıcaklık hem de ışık kaynağı olarak son derece önemli bir rol oynadığı bir ortamda buluyordu kendisini.

Havalandırma kuyuları, sayıca çok da olsa, Yeni Aberfoyle'un koyu karanlığına yeteri kadar gün ışığı ulaştıramıyordu. Bununla birlikte, çok sayıdaki elektrikli tekerin güneşin yerini aldığı bu karanlık ortamı, yoğun bir ışık dolduruyordu. Tonozların kemeraltlarına ve doğal sütunlara takılmış, hepsi de elektromanyetik makinelerin ürettiği sürekli akımdan beslenen –kimileri güneş kimileri yıldız gibi duran– bu lambalar, bu alanı büyük ölçüde aydınlatıyordu. Dinlenme saati geldiğinde, tek bir elektrik düğmesi kömür ocağının bu derin uçurumlarında yapay olarak gece olmasını sağlamaya yetiyordu.

Bütün bu cihazlar, ister büyük ister küçük olsun, yalıtılmış halde çalışıyor, yani kivircimleri etraftaki havayla hiçbir şekilde temas etmiyordu. Öyle ki, havaya patlayıcı oranda gri-

zunun karışması durumunda dahi patlama olacağından endişe edilmesine gerek yoktu. Ayrıca elektrik, gerek Coal-City'nin evlerinde, gerekse Yeni Aberfoyle'un işletilen galerilerinde, hem sanayi yaşamının, hem de ev yaşamının bütün ihtiyaçlarını karşılamak üzere kullanılıyordu.

Her şeyden önce şunu söylemek gerekiyor ki, James Starr'ın –yeni ocağın işletilmesiyle ilgili– öngörüleri hiç de yanlış çıkmamıştı. Kömür damarlarının zenginliği hesaplanamayacak düzeydeydi. Madencilerin kazmalarıyla saldırdıkları ilk damarlar mahzenin batısında, Coal-City'ye çeyrek mil mesafede yer alıyordu. Yani işçilerin kenti, işletmenin merkezinde değildi. Dipteki çalışmalar, madenin çeşitli katlarının yeryüzüyle bağlantısını sağlayan havalandırma ve çekme kuyuları yoluyla, doğrudan yukarıdaki çalışmalara bağlıydı. Hidrolik çekimli demir yolunun çalıştığı büyük tünel, sadece Coal-City sakinlerinin taşınmasına yarıyordu.

Ihtiyar ustabaşı ile arkadaşlarının ilk keşifleri sırasında durduruldukları bu dev mağaranın ilginç yapısı hatırlanacaktır. Yukarıda, başlarının üstünde sivri kemерli bir kubbe bir

yuvarlak oluşturuyordu. Bu kubbeyi destekle yen direkler, üç yüz ayak yüksekliğindeki –k bu Kentucky'deki mağaralardan 'Mammouth Dome' unkiyle hemen hemen aynı yükseklikti– şist tonozunda kayboluyordu.

'Mammouth-Dôme'un, o dev salonur –Amerika'nın yeraltındaki en büyük boşluk-rahatlıkla beş bin kişi alabileceği biliniyor. Yeni Aberfoyle'un bu kısmında da aynı oranlar ve aynı nitelikler söz konusuydu. Ancak ünlü mağaradaki hayranlık uyandıran sarkıtlar yerine, burada şistli fayların baskısı altında bütün duvarlardan fişkiriyor gibi görünen kömür damarlarının oluşturduğu şışkinlikler göze çarpıyordu. Adeta pulları tekerlerin ışığı altında parlayan siyah kehribardan kabartmaları söz konusuydu.

Bu kubbenin altında, genişliği itibariyle 'Mammouth Mağaraları'ndaki Ölü Deniz'le karşılaşırılabilecek bir göl uzanıyordu. Mühendis, suları gözsüz balıklarla dolu bu göle Malcolm Gölü adını vermişti.

Burada, bu dev doğal oyukta, Simon Forç yeni kulübesini inşa etmişti ve onu Edinburgh'da, Prince-Street'teki en iyi otele bile değişmezdi. Bu ev gölün kıyısındaydı ve beş

penceresi de görüş mesafesinin ötesine uzanan karanlık sulara açılıyordu.

İki ay sonra Simon Ford'un kulübesinin yanında ikinci bir ev yükselmişti. Bu da James Starr'ındı. Mühendis kendini ruhen ve bedenen Yeni Aberfoyle'a adamıştı. O da orada oturmak istemişti ve yukarı çıkmaya ikna olması için işlerinin onu mecbur bırakması gerekiyordu. Ne de olsa orada madencilerden oluşan dünyasının içinde yaşıyordu.

Yeni yatakların keşfinden beri, eski ocağın bütün işçileri sabanı ve tapanı bir çırpıda bırakmış, ellerine külünk ve kazmalarını almışlardı. İşin asla bitmeyeceği garantisile baştan çıkan, işletmenin refahı sayesinde iş gücüne ayrılacak yüksek ücretlerle iştahları kabaran işçiler, yerin üstünü yerin altı uğruna terk etmiş ve doğal özellikleri sayesinde yerleşime olanak veren bu ocakta yaşamaya başlamışlardı.

Tuğladan yapılan bu madenci evlerinin bazıları Malcolm Gölü'nün kıyılara, bazıları da adeta bir katedralin payandaları misali, tonozların baskısına dayanabilecek için yapılmış gibi görünen kemerlerin altına yavaş yavaş, tipki bir resimdeki gibi yerleştirildi. Kayaları kıran işçibaşları, kömür taşıyan işçiler, yönetici-

ler, galerileri payandalayan kaplamacılar, yol-
ların tamirini üstlenen yol bakıcıları, ocağın
boşaltılmış kısımlarına taş taşıyan toprakçılar,
nihayet yeraltı işlerinde özel olarak görevlen-
dirilen bütün bu işçiler, evlerini Yeni Aberfoyle'da inşa ettiler ve Stirling Kontluğu'nun ku-
zeyinde, Katrine Gölü'nün doğu ucunun al-
tında yer alan Coal-City'yi yavaş yavaş kurdu-
lar.

Kısacası Malcolm Gölü'nün kıyılarında
yükseLEN bir tür Flaman kasabası söz konu-
suydu. Etekleri bu yeraltı denizinin sularında
yıkanan dev bir kayanın üzerinde, Saint-Gilles'in
himayesinde kurulan bir şapel, bütün
kente hâkim konumdaydı.

Bu yeraltı kenti, kubbenin direklerine ya
da kubbealtı kısımların kemerlerine asılmış
tekerlerin yaydığı parlak ışıklarla aydınlanı-
ğında, turist rehberleri Murray ile Joanne'in
tavsiyelerini destekler türden tuhaf bir etkiye
sahip, oldukça büyülü bir görünüm arz edi-
yordu. Bu nedenle ziyaretçiler akın akın geli-
yordu.

Coal-City sakinleri orada yerleşmiş olmak-
tan gurur duyar gibi görünüyorlardı; zaten
bundan şüphe etmek mümkün değildi. Onlar

da asla dışarı çıkmak istemeyen Simon Ford'a öykünerek, işçi kentini çok ender terk ediyorlardı. İhtiyar ustabaşı 'yukarıda' hep yağmur yağdığını ileri sürüyordu ve Birleşik Krallık'ın iklimi göz önünde bulundurulduğunda, onun çok da haksız olmadığını kabul etmek gerekiyordu. Yeni Aberfoyle'daki ailelerin refahı da artıyordu. Hepsi üç yılda kontluğun yüzeyinde asla sahip olamadıkları bir maddi rahatlığa kavuşmuşlardı. Çalışmalara yeniden başlandığında doğmuş olan birçok bebek, hâlâ dışarıının havasını solumamıştı.

Bunu gören Jack Ryan şöyle diyordu:

"Annelerinin memelerini emmeyi bırakaklı on sekiz ay oldu ve hâlâ gün ışığını görmediler!"

Bu arada mühendisin çağrısına koşanlar arasında ön sıralarda Jack Ryan'ın geldiğine dikkat çekmek gerekiyor. Bu neşeli dost, eski mesleğine geri dönmeyi kendine ödev bilmıştı. Bu yüzden de Melrose Çiftliği her zamanki şarkıcısını ve gaydacısını kaybetmişti. Ancak bu, Jack Ryan'ın artık şarkı söylemediği anlamına gelmiyordu. Aksine, Yeni Aberfoyle'un çinlayan yankıları, ona cevap vermek için taştan ciğerlerini seferber ediyordu.

Jack Ryan, Simon Ford'un yeni kulübesine yerleşmişti. Her zamanki sade ve dürüst tavırla, içtenlikle kabul ettiği bir oda verilmişti kendisine. İhtiyar Madge de onu iyi karakteri ve neşeli hali nedeniyle seviyordu. Kadın, onun kömür ocağında dolaşan düşsel varlıklarla ilgili düşüncelerini kısmen de olsa paylaşıyordu ve ikisi yalnız kaldıklarında birbirlerine korkudan titreten, kuzey mitolojisini zenginleştirecek türden öyküler anlatıiyorlardı.

Böylece Jack Ryan kulübenin neşesi haline geldi. Zaten iyi bir adam ve sağlam bir işçiydi. İşler yeniden başladıkтан altı ay sonra, dip çalışmalarını yürüten bir işçi kolunun başına geçmişti.

"İyi iş çıkardınız Bay Ford," diyordu kulübeye yerleşikten birkaç gün sonra. "Yeni bir damar buldunuz ve bu keşfi hayatınızla ödemekten kilpayı kurtuldunuz. Eh, o zaman ödedığınız bedel pek de ağır değil demektir!"

"Hayır Jack, hattâ bizim için ucuza bile geldi!" diye yanıtladı ihtiyar ustabaşı. "Ama ne Bay Starr ne de ben, hayatımı sana borçlu olduğumuza unutmayacağız!"

"Yok canım," diye devam etti Jack Ryan. "Asıl oglunuz Harry'ye borçlusunuz, çünkü

yerinde bir düşünceyle Irvine şenliği için yap-
tığım daveti kabul etti o.”

“Ve de oraya gitmedi değil mi?” diye cevap verdi Harry, arkadaşının elini sıkarak. “Hayır Jack, ocakta canlı bulunmamızı sana, yaraları daha yeni iyileştiği halde bir gün, hattâ bir saat bile kaybetmeden buraya gelen sana borçluyuz!”

“Ah, hayır canım!” diye karşılık verdi inatçı oglan. “Olayların, böyle, olduğundan farklı anlatılmasına izin veremem! Sadece sana ne olduğunu bilmek için acele ettim Harry, hepsi bu. Ama herkese hakkını vermek gerek, şu anlaşılmaz cin olmasaydı...”

“Ah! Gene aynı yere geldik!” diye haykırdı Simon Ford. “Bir cin!”

“Bir cin, iyi kalpli bir peri, bir peri çocuğu” diye tekrar etti Jack Ryan, “Ateşten Kadınlar’ın bir torunu, bir Urisk, kısacası ne isterseniz o! Şurası da kesin ki, o olmasaydı asla galeriye giremezdi ve oradan sizi çıkaramazdık!”

“Hiç şüphesiz Jack,” diye yanıtladı Harry. “Geriye şu varlığın, senin inanmak istedigin gibi doğaüstü olup olmadığı meselesi kalıyor.”

“Doğaüstü!” diye haykırdı Jack Ryan. “Bir peri kadar doğaüstüydü o! Elinde feneriyle

koştuğu görülecek, yakalanmaya çalışılacak sizden bir hava perisi gibi kaçacak ve bir göl ge gibi kaybolacak kadar doğaüstü! Sakin o Harry, bir gün onu tekrar göreceğiz!”

“Pekala Jack,” dedi Simon Ford, “peri ol sun ya da olmasın, onu tekrar bulmaya çalışcağız ve senin bize bu konuda yardım etmer gerekecek.”

“Başınıza iş açacaksınız Bay Ford!” diyeyantladı Jack Ryan.

“İyi! Boşver Jack!”

Bu Yeni Aberfoyle diyarının kısa zamanda Ford ailesinin üyeleri, özellikle de Harry içine kadar bildik bir yer haline geldiği kolayca tahmin edilebilir. Oğlan, oranın en gizli dönenelerini bile öğrenmişti. Hattâ yüzeydeki hangi noktanın, ocaktaki hangi noktaya denk geldiğini söyleyebilecek durumdaydı. Şu katmanın üzerinde Clyde Körfezi'nin başladığını beride Lomond ya da Katrine Gölü'nün uzadığını biliyordu. Şu direkler, destekledikleri Grampians Dağları'nın payandasıydı. Şu tonoz, Dumbarton için oturtmalık işlevi görüyordu. Şu geniş gölün üzerinden Balloch tren yolu geçiyordu. Orada İskoç sahili bitiyordu. Az ötede, ekinoks zamanının büyük fırtınaları

sırasında gürültüsü duyulan deniz başlıyordu. Harry oranın doğal gömülükleri için mükemmel bir 'lider' olabilir, Alp'teki rehberlerin karlı zirvelerde, gün ışığında yaptıklarını kömür ocağında, zifiri karanlıkta, karşılaşırılamayacak bir içgüdü güveniyle yapabilirdi.

Hem seviyordu bu Yeni Aberfoyle'u! Sık sık, lambası şapkاسında, madenin en uç noktalarında maceraya atılıyordu! Ustalıkla kulandığı bir kano üzerinde, madenin göllerini keşfe çıkıyordu. Hattâ avlanması bile mümkün değildi, zira o dev mahzene yaban ördekleri, su çullukları, kılıkuyruklar gibi bu kara sularda dolaşan balıklarla beslenen birçok yabani kuş giriyyordu. Harry'nin gözleri, tipki bir denizcinin gözlerinin uzak ufuklara alışması gibi, karanlık boşluklara alışıyor gibiydi.

Ashında Harry bu şekilde koştururken, sanki engellenemez bir şekilde, müdahalesi sayesinde kendisinin ve yanındakilerin kurtulmasında herkesten büyük rol oynamış olan o gizemli varlığı bulma umuduyla hareket ediyordu. Başarabilecek miydi? Evet, önsüzlerine inanıyorsa, şüpheye yer yoktu. Hayır, o zamana kadarki araştırmalarıyla elde ettiği başarının zayıflığına bakılacak olursa bu

mümkün değildi.

Yeni Aberfoyle'un keşfinden önce ihtiyar ustabaşının ailesine karşı yönetilen saldırılara gelince, bunlar da bir daha tekrarlanmamıştı.

Bu tuhaf diyarda işler böyle gidiyordu.

Ancak Coal-City'nin taslaklarının yeni çizildiği dönemde bile, eğlencenin bu yeraltı kentinin tamamen uzağında kaldığını ve oradaki hayatın durağan olduğunu düşünmemek gereklidir.

Durum hiç de böyle değildi. Aynı ilgi alanlarına, aynı zevklere, aşağı yukarı aynı refah düzeyine sahip olan bu topluluk, doğruya söylemek gerekirse büyük bir aile oluşturuyordu. Herkes birbirini tanıyor, herkes sık sık görüşüyor ve eğlenceyi dışında arama ihtiyacı pek hissedilmiyordu.

Zaten, her pazar kömür ocağında yapılan gezintiler, göl ve göletlerdeki turlar da pekala hoş eğlencelerdi.

Ayrıca sık sık Malcolm Gölü'nün kıyısında gayda seslerinin yankılandığı duyuluyordu. İskoçlar da, ulusal çalgılarının çağrısı üzerine koşup geliyorlardı. Dans ediliyordu ve o günler, Kuzey İskoçyalı kostümünü giymiş olan Jack Ryan, şenliğin kralı oluyordu.

Simon Ford'un söylediklerine bakılacak olursa, bütün bunların sonucunda Coal-City, şimdiden İskoçya'nın başkentine rakip çıkabilecek durumdaydı. O başkent ki, kışın soğuguna, yazın siccagina, nefret edilesi bir iklimin değişikliklerine boyun eğer ve fabrikalarının dumanlarıyla boğulan atmosferi içinde, kendisine takılan 'Eski-Dumanlı'¹⁾ adını haklı çıkarırdı.

---

1) Auld-Recky: Eski Edinburg'a verilen takma ad.

BİR İPE ASILI

Böylesi koşullarda, Simon Ford'un en önemli arzuları yerine gelmiş olan ailesi mutluydu. Bununla birlikte, zaten karamsar bir karaktere sahip olan Harry'nin, Madge'in deyişiyle daha da 'içe kapalı' olduğunu gözlemlemek mümkündü. Jack Ryan son derece konuşkan neşeli mizacına rağmen, onu 'dışa acmayı' başaramıyordu.

İki arkadaş Haziran ayında bir pazar günü, Malcolm Gölü'nün kıyısında dolaşıyorlardı. Coal-City'nin tatil günüydi. Dışarıda firtinalı bir hava vardı. Şiddetli yağmurlar, topraktan sıcak bir bugünün çıkmasına yol açıyordu. Kontluğun yüzeyinde nefes alınamıyordu.

Coal-City'de ise, aksine, tam bir sükûnet, yumuşak bir sıcaklık hüküm sürüyordu; ne yağmur ne de rüzgar vardı. Oradaki hiçbir şey dışardaki doğal afetlerin ipuçlarını vermiyordu. Ayrıca Stirling ve civarından birtakım zi-

yaretçiler de ocağın derinliklerinde biraz sevinlik bulmaya gelmişti.

Elektrikli tekerler, pazar gününe hiç de yakışmayacak kadar sisle örtülmüş İngiliz gunesinin arzulayacağı bir parıltıya sahipti.

Jack Ryan arkadaşının dikkatini bu gürültülü patırtılı ziyaretçi topluluğuna çekiyordu. Ancak Harry, onun sözlerini pek dikkatli dinlemiyordu.

“Şuna bak Harry!” diye haykırıyordu Jack Ryan. “Gelip bizi görmek için ne kadar acele ediyorlar! Haydi dostum! Onları burada nezaktle ağırlamak için biraz üzüntünü dağıt! Yukarıdaki bütün bu insanlara, onların hayat şartlarına imrendigin izlenimini vereceksin!”

“Jack,” diye yanıtladı Harry, “benimle ilgilenmeyi bırak! Sen ikimiz adına da neşeleniyorsun, bu da yeter!”

“İhtiyar Nick öldürsün beni!” diye karşılık verdi Jack Ryan. “Eğer melankolin sonunda bana bulaşmazsa! Gözlerim kararıyor, dudaklarım soğuyor, gülüşüm boğazımı takılıp kahiyor, şarkıları bile anımsamaz oluyorum! Söyle Harry, neyin var?”

“Biliyorsun Jack.”

“Hâlâ o düşünce mi?”

“Hâlâ.”

“Ah! Zavallı Harry!” diye yanıtladı Jack Ryan omuzlarını silkerek. “Eğer sen de benim gibi bütün bunları madenin cinlerine yorsayıdın, için daha rahat ederdi!”

“Jack, biliyorsun cinler sadece senin hayal gücünde yaşıyor ve işler yeniden başladığın-dan beri, Yeni Aberfoyle’da bir tanesi bile görünmedi.”

“Olsun Harry! Perilerin ortaya çıkmadığı doğru. Ama bana öyle geliyor ki senin bütün bu olağanüstü olayları mal ettiğin o şeylerin de ortalıklarda göründüğü söylenenemez!”

“Onları bulacağım Jack!”

“Ah! Harry! Harry! Yeni Aberfoyle’daki doğaüstü güçleri yakalamak kolay değildir!”

“Senin o sözde doğaüstü yaratıklarını bulacağım!” diye devam etti Harry sarsılmaz inancının ifadesi bir tonda.

“Böylece onları cezalandırmayı mı düşünüyorsun?”

“Cezalandırmayı ve ödüllendirmeyi Jack. Eğer bir el bizi bu galeriye hapsettiyse, bir başkasının da bizi kurtardığını unutmuyorum. Hayır! Bunu unutmuyorum!”

“Eh! Harry!” diye yanıtladı Jack Ryan. “Bu

ellerin aynı bedene ait olmadığını emin misin?”

“Neden Jack? Bu fikir nereden geldi akına?”

“Ateşten Kadınları, biliyorsun Harry! Derinlerde yaşayan bu varlıklar... Bizim gibi yaratılmamışlardır!”

“Onlar da bizim gibi Jack!”

“Ah hayır! Harry... Hayır... Ayrıca, delinin birinin bu işe karıştığı öne sürülemez mi?”

“Delinin biri!” diye yanıtladı Harry. “Kafasında böyle düşünceler olan bir deli! Yarow Kuyusu’nun merdivenlerini kaldırıldığından beri bize kötülük etmeyi bırakmayan o hain, bir deli ha!”

“Ama artık böyle şeyler yapmıyor Harry. Üç yıldır ne sana, ne de seninkilere karşı hiçbir kötü niyetli hareketi olmadı.”

“Olsun Jack,” diye yanıtladı Harry. “Bu kötü varlığın, her nasıl olursa olsun, planlarını bir kenara bırakmadığını hissediyorum. Neye dayanarak seninle böyle konuştuğumu bilmiyorum. Ayrıca Jack, yeni işletmenin yararı açısından, onun kim olduğunu ve nereden geldiğini bilmek istiyorum.”

“Yeni işletmenin yararı mı?” diye sordu

Jack Ryan oldukça şaşırılmış halde.

“Evet Jack,” diye devam etti Harry. “Yanılıp yanlışmadığımı bilmiyorum, ama bütün bu olanlarda bizimkiyle çatışan bir çıkar görüyorum. Bunu uzun uzun düşündüm ve aldandığımı sanmıyorum. Birbirlerine mantık zinciriyle bağlı o açıklanamaz olaylar dizisini hatırla. Babamın yazdığınıyla çelişen şu yazarı belirsiz mektup, her şeyden önce birinin bizim projelerimizi bildiğini ve onların tamamlanmasını engellemek istediğini kanıtlıyor. Bay Starr, Dochart Çukuru’na bizi ziyaret etmeye geliyor. Onu oraya sokar sokmaz, üzerimize dev bir taş atılıyor ve aynı zamanda Yarow Kuyusu’nun merdivenlerinin yıkılmasıyla bütün bağlantı koparlıyor. Keşfimiz başlıyor. Yeni kömür yatağının varlığını ortaya çıkarması gereken bir deney, şistteki çatlakların kapatılmasıyla imkansız hale getiriliyor. Gene de gereken saptamalar yapılyor ve damar bulunuyor. Tekrar yürüyüse geçiyoruz. Havada büyük bir cereyan meydana geliveriyor. Lambamız kırılıyor. Etrafımız kapkaranalık oluyor. Buna rağmen karanlık galeriyi takip etmeyi başarıyoruz... Çıkacak yer yok. Giriş kapanmış. Kısırlıyoruz. Söyle bakalım Jack, bütün

bunlarda bir suç niyeti görmüyorum musun? Evet! Şu ana kadar yakalayamadığımız, ama senin inanmakta inat ettiğin gibi doğaüstü olmayan bir varlık, ocağın bir yerlerinde gizlenmişti. Anlayamadığım bir çıkar doğrultusunda, bizim buraya geçmemizi engellemeye çalışıyordu. Buradaydı! İçimden bir ses onun hâlâ burada olduğunu söylüyor. Şimdi de korkunç bir oyun tertiplemediğini kim bilebilir! İşte Jack, hayatı tehditkeye atmak zorunda kalsam bile onu bulacağım!”

Harry arkadaşını ciddi şekilde sarsan bir inançla konuşmuştu.

Jack Ryan, Harry'nin en azından geçmiş hakkında haklı olduğunu hissediyordu. Bu olağanüstü olaylar ister doğal, ister doğaüstü nedenlerden kaynaklanıyor olsun, hiç de belirsiz degillerdi.

Bununla birlikte, cesur genç bu olayları açıklama biçiminden vazgeçmiyordu. Ancak arkadaşı, olaya gizemli bir doğaüstü gücün karıştığını asla kabul etmeyeceği için, Jack, Ford ailesine yönelik kötü niyet duygusuyla bağılaşmaz görünen tek olayla yetinmek zorunda kalmıştı.

“Pekala Harry,” dedi Jack, “bazı noktalarda

sana hak vermek zorunda olsam da, iyi niyetli bir perinin ekmek ve su getirerek sizi kurtardığı konusunda bana...”

“Jack,” dedi Harry sözünü keserek, “senin doğaüstü bir varlık haline getirmeye çalışığın o iyiliksever varlık da, söz konusu kötü niyetli varlık gibi gerçek ve ben her ikisini de ocağın en uzak derinliklerine kadar arayacağım.”

“Peki araştırmalarında sana rehberlik edecek bir ipucun var mı?” diye sordu Jack Ryan.

“Belki,” dedi Harry. “Beni iyi dinle. Yeni Aberfoyle’un beş mil batısında, madenin Lomond’un altında kalan kesiminde, yatağın derinlerine dikey olarak inen doğal bir kuyu var. Sekiz gün önce kuyunun ne kadar derin olduğunu ölçmek istedim. Ancak, kuyunun ağızından aşağı eğilip iskandilimi indirdiğim sırada, sanki içerisindeki hava büyük kanat çırpımlarıyla hareketlenmiş gibi geldi bana.”

“Ocağın alt galerilerinden birine sığınmış bir kuştur bu,” dedi Jack.

“Hepsi bu değil Jack,” diye devam etti Harry. “Daha bu sabah o kuyuya geri döndüm ve kulak kabarttığmda, bir tür inilti duydum gibi geldi.”

“Bir inilti!” diye haykırdı Jack. “Yanıldın

Harry! Bu sadece bir hava cereyanıdır... Tabii bir cin değilse."

"Yarın Jack," diye devam etti Harry, "yarın ne yapacağımı çok iyi biliyorum."

"Yarın mı?" diye karşılık verdi Jack arkadaşına bakarak.

"Evet! Yarın, o kuyuya ineceğim."

"Harry, bu Tanrı'ya kafa tutmaktadır!"

"Hayır Jack, oraya inmekte yardım etmesi için yakaracağım. Yarın ikimiz, yanımızda birkaç arkadaşımızla o kuyuya gideceğiz. Belime bağlayacağım uzun bir ip sayesinde beni aşağı indirebilecek ve işaret verdığimde beni çekebileceksiniz. Sana güvenebilir miyim Jack?"

"Harry," diye yanıtladı Jack Ryan başını sallayarak, "benden istedigin şeyi yapacağım, ama gene de tekrar ediyorum: Bir hata yapıyorsun."

"Bir şey yapmamış olmaktan dolayı pişmanlık duymaktansa, hata yapıyor olmak daha iyi," dedi Harry kararlı bir ses tonuyla. "O halde yarın sabah saat altıda. Ve lütfen çeneni sıkı tut! Hoşçakal Jack!"

Ve Harry, konuşmanın Jack Ryan'ın itirazlarıyla devam etmemesi için, aniden arkadaşının yanından ayrılp kulübeye girdi.

Bu arada Jack'in korkularının hiç de abartılı olmadığını kabul etmek gerekiyor. Eğer Harry'yi kişisel bir düşmanı tehdit ediyorsa, eğer o düşman, genç madencinin gireceği o kuyunun dibinde bulunuyorsa, Harry kendini tehlikeye atıyor demekti. Acaba bunun böyle olduğunu kabul etmek gerçekten bağıdaşıyor muydu?

"Üstüne üstlük," diye tekrarlıyordu Jack Ryan, "madendeki cinlerin doğaüstü müdahalesiyle böyle kolayca anlaşılabilen bir olaylar dizisini açıklamak için bu kadar yırtınmaya ne gerek var?"

Ne olursa olsun, ertesi gün, Jack Ryan ve çalışma grubundaki üç madenci, Harry ile beraber şüpheli kuyunun ağzına gitti.

Harry, projesinden ne James Starr'a, ne de ihtarı ustabaşına bahsetmişti. Jack Ryan da hiç konuşmayacak kadar ağızı sıkı davranışmıştı. Onların gittiğini gören diğer madenciler, sadece maden yatağının dikey kesitinde basit bir keşfin söz konusu olduğunu düşünmüşlerdi.

Harry'nin elinde iki yüz ayak uzunlığında bir ip vardı. Kalın değil ama sağlam bir ipti bu. Harry bilek gücüyle inmek ya da çıkmak

zorunda olmadığından, ipin onun ağırlığını taşıyacak sağlamlıkta olması yeterliydi. Onu dipsiz kuyunun içine bırakıp oradan çekme işi arkadaşlarına kalıyordu. Arkadaşlarıyla Harry arasındaki işaret, ipin titretilmesi olacaktı.

Kuyu oldukça genişti, ağızının çapı on iki ayak kadardı. Boydan boyra bir köprü gibi duran bir kalas kondu, böylece ip onun üzerinde kayarak kuyunun ekseni doğrultusunda kalabilecekti. Bu önlem, Harry'nin iniş sırasında yan duvarlara çarpmaması için kaçınılmazdı.

Harry hazırıldı.

“Bu uçurumu keşfetme konusunda ısrarlı misin?” diye sordu Jack Ryan alçak sesle.

“Evet Jack” diye yanıtladı Harry.

Dengesini kaybetmemesi için, ip önce belinden, sonra da koltuk altlarından dolaştırıldı.

Bu şekilde bağlandığında, Harry'nin elleri serbest kalıyordu. Kemerine bir güvenlik lambası astı, onun yanına da deri kılıfı içinde o büyük İskoç bıçaklarından birini koydu.

Harry, çevresinden ipin geçirildiği kalasın ortasına doğru ilerledi.

Daha sonra, arkadaşlarının ipi yavaş yavaş

bırakmasıyla kuyunun içine girdi. İp hafifçe döndüğünden, lambasının ışığı sırayla duvarın her bir noktasını aydınlatıyor ve Harry her yeri özenle inceliyordu.

Bu duvarlar kömür sistinden oluşuyordu. Bir hayli kaygan olduklarından, yüzeylerine tutunarak tırmanmak mümkün değildi.

Harry ortalama bir hızla –saniyede yaklaşık bir ayak– indiğini hesapladı. Bu sayede her şeyi iyi görme imkanı ve her türlü olaya karşı hazırlıklı olma fırsatı vardı.

İki dakikanın sonunda, yani yaklaşık yüz yirmi ayaklı bir derinliğe kadar, iniş olaysız şekilde gerçekleşmişti. Giderek huni biçiminde daralan kuyunun duvarlarında hiçbir yatay galeri yoktu. Ancak Harry, aşağıdan daha serin bir havanın geldiğini hissetmeye başlamıştı; buradan hareketle, kuyunun alt ucunun yeraltı mahzeninin alt katındaki bir yolla bağlantısı olduğu sonucuna vardı.

İp, kaymaya devam ediyordu. Mutlak bir karanlık söz konusuydu. Bir de mutlak bir sessizlik. Eğer, her ne olursa olsun canlı bir varlık bu gizemli ve derin uçuruma sığınmışsa, ya o sırada orada değildi ya da hiçbir hareketi onun varlığını ele vermiyordu.

Harry indikçe daha da tedirgin olduğundan, bıçağını kılıfından çekmişti ve sağ elinde tutuyordu.

Yüz seksen ayak derinlikte alt yüzeye ulaştığını hissetti, zira ip gevşedi ve açılması durdu.

Harry bir an soluklandı. Korktuğu başına gelmemiş, inişi sırasında ip üst kısımlardan kesilmemişti. Zaten kuyunun duvarlarında herhangi bir varlığın barınabileceği hiçbir gririntinin olmadığını fark etmişti.

Kuyunun alt ucu bir hayli dardı.

Harry lambasını kemerinden çıkartıp bir süre yerin üstünde dolaştırdı. Tahminlerinde yanılmamıştı.

Kömür yatağının alt katında yanlamasına uzanan dar bir yol vardı. Oraya girmek için iyice eğilmek ve yolu takip edebilmek için emekleyerek ilerlemek gerekiyordu.

Harry bu galerinin hangi yönde kollara ayrıldığını ve bir uçuruma açılıp açılmadığını görmek istiyordu.

Yere yattı ve sürünmeye başladı. Ancak neredeyse aynı anda bir engel onu durdurdu.

Dokunduğunda bu engelin geçisi tıkayan bir vücut olduğunu hissetti.

Önce büyük bir korkuya geri çekildi, da-

ha sonra geri döndü.

Duyuları onu yaniltmamıştı. Onu durdurulan şey, gerçekten de bir vücuttu. Onu yokladı ve uç noktaları donmuş olsa da henüz tamamen soğumamış olduğunu fark etti.

Göz açıp kapayincaya kadar kısa bir sürede onu kendine çekti, kuyunun dibine götürdü, üzerine lambanın ışığını tuttu.

“Bir çocuk!” diye haykırdı Harry.

Uçurumun dibinde bulduğu bu çocuk hâlâ nefes alıyordu, ancak soluğu o kadar zayıftı ki, Harry kesilivereceğini sandı. O halde, bir an bile kaybetmeden, bu zavallı küçük yaratığı kuyunun ağzına götürmek, oradan da kulubeye, Madge'in onu tedavi edeceği yere taşımak gerekiyordu.

Harry bütün kaygılarını unutup ipi kemerine bağladı, lambasını da oraya taktı, sol koluya tuttuğu çocuğu göğsüne dayadı ve bıçaklı tuttuğu sağ kolunu serbest bırakarak ipin yavaşça çekilmesi için kararlaştırdıkları işaretini gösterdi.

İp gerildi ve çıkış düzgün bir şekilde başladı.

Harry etrafına iki misli dikkatle bakıyordu. Artık tehlikede olan sadece kendisi değildi.

Çıkışın ilk dakikalarında her şey yolunda gitti ve hiçbir olay meydana gelmedi. Derken Harry kuyunun derinliklerindeki hava katmanlarının yer değiştirmesine neden olan güçlü bir esinti hissetti. Aşağı baktı ve karanlıkta, yavaş yavaş yükselen, yanından geçerken de ona sürtünen bir kütle fark etti.

Bu, türünü bilmediği, büyük kanat çırpımlarıyla yukarı çıkan dev bir kuştu.

Dev uçucu hayvan durdu, bir an süzülerek uçtu, daha sonra vahşi bir gözü dönmüşlükle Harry'nin üstüne saldırdı.

Harry hayvanın korkunç gaga darbeleriyle baş edebilmek için ancak sağ kolunu kullanabiliyordu.

Harry, çocuğu elinden geldiğince koruyarak kendini savundu. Ancak kuş çocuğa değil kendisine saldırıyordu. İpin dönmesi onu engellediğinden, kuşa öldürücü bir darbe vurmayı başaramıyordu.

Kavga uzadı. Harry, çığlıklarının yukarıdan duyulacağını umut ederek ciğerlerinin bütün gücüyle bağırdı.

İstediği gerçekleşti, zira ip o anda daha hızlı çekilmeye başladı.

Daha kat edilmesi gereken seksen ayakkık

bir yükseklik vardı. O sırada kuş, Harry'nin üzerine daha büyük bir şiddetle atıldı. Harry, bir bıçak darbesiyle onu kanadından yaraladı; kuş boğuk bir çığlık atarak kuyunun derinliklerinde kayboldu.

Ancak korkunç bir durum söz konusuydu. Harry bıçağını kuşa vurmak için sallarken ip zedelenmiş, halat kollarından biri kesilmişti.

Harry'nin ödü patladı.

İp, uçurumun dibine yüz ayaktan fazla mesafede yavaş yavaş kopuyordu.

Harry umutsuzca bir çığlık attı.

Yansı kesik ipin çektiği çifte yükün altında ikinci bir halat kolu daha eksildi.

Harry bıçağını bıraktı ve ipin kopacağı anda, insanüstü bir çabayla, ipi kopan parçanın üstündeki kısmından kavramayı başardı. Ancak, bileği çelik gibi olsa da, ipin yavaş yavaş parmaklarının arasından kaydığını hissediyordu.

Koluyla tuttuğu çocuğu feda edip bu ipi iki eliyle birden kavrayabilirdi. Bunu düşünmek bile istemedi.

Bu arada Jack Ryan ve arkadaşları Harry'nin çığlıklarıyla iyice heyecanlanmış, onu daha büyük bir güçle çekmeye başlamışlardı.

Harry kuyunun ağzına varana kadar dayanamayacağını düşündü. Yüzü kıpkırmızı kesildi. Gözlerini bir anlığına kapatıp uçuruma düşmeyi bekledi, daha sonra tekrar açtı...

Ancak ucundan tutabildiği ipi bırakacağı anda onu tuttular ve çocukla beraber yere koydular.

Harry, o anda yaşadıklarının etkisiyle bilincini kaybetmiş halde, arkadaşlarının kolları arasına düştü.

NELL KULÜBEDE

İki saat sonra, tam olarak kendine gelememiş durumdaki Harry ile son derece bitkin haldeki çocuk, Jack Ryan ve arkadaşlarının yardımıyla kulübeye geldiler.

Orada olaylar ihtiyar ustabaşına anlatıldı ve Madge, oğlunun kurtardığı o zavallı yaratığı tedavi etmeye başladı.

Harry, uçurumdan kurtardığı kişinin bir oğlan çocuğu olduğunu sanmıştı... Oysa bu on beş, en fazla on altı yaşında genç bir kızdı. Dalgın ve hayret dolu bakışları, acıyla gerginleşmiş zayıf yüzü, ışığa hiç maruz kalmamış gibi görünen beyaz teni, narin ve ufak bedeni, onu hem tuhaf hem de hoş bir varlık yapıyordu. Jack Ryan onu, haklı olarak, biraz doğaüstü görünümlü bir periye benzetti. O zamana kadar içinde yaşamış olduğu o özel koşullardan ve farklı ortamdan midir bilinmez, genç kız tam olarak insan türünden degilmiş

gibi görünüyordu. Fizyonomisi garipti. Kulübedeki lambaların parlaklığından yorulan gözleri, sanki onlar için her şey yeniymiş gibi bulanık bakıyordu:

Madge'in yatağında yatan ve uzun bir uykudan uyaniyormuşçasına hayata dönen bu tuhaf varlığa ilk soruyu yaşılı İskoçyalı kadın yöneltti:

“Adın ne senin?”

“Nell,¹⁾” diye yanıtladı genç kız.

“Nell,” diye devam etti Madge, “çok acı çekiyor musun?”

“Açım,” diye yanıtladı Nell. “Şeyden beri yemedim... Şeyden beri...”

Telaffuz ettiği bu birkaç kelimededen, Nell'in konuşmaya alışkin olmadığı hissediliyordu. Konuştuğu dil, Simon Ford ile ailesinin sık sık kullandığı o eski Gal diliydi.

Genç kızın cevabı üzerine, Madge hemen biraz yiyecek getirdi. Nell açlıktan ölüyordu. Acaba ne zamandır o kuyunun dibindeydi? Bunu söylemek imkansızdı.

“Orada kaç gün geçirdin kızım?” diye sordu Madge.

Nell cevap vermedi. Sorulan soruyu anla-

---

1) Nell, Helena isminin kısaltılmış halidir.

mamış gibi görünüyordu.

“Kaç gündür?” diye tekrar sordu Madge.

“Gün?...” diye yanıtladı Nell. Bu kelime onun için her türlü anlamdan yoksundu sanki.

Derken, kendisine sorulan soruyu anlamayan biri gibi başını salladı.

Madge, Nell'in elini tutmuş, kızı güven vermek için okşuyordu:

“Kaç yaşındasın kızım?” diye sordu ona iyilik dolu, güven verici gözlerle bakarak.

Nell'den aynı olumsuz hareket geldi.

“Evet, evet,” diye devam etti Madge, “kaç yıl oldu?”

“Yıl?” diye karşılık verdi Nell.

Ve bu kelime de tipki ‘gün’ kelimesi gibi, genç kız için bir anlam ifade etmemişe benzıyordu.

Simon Ford, Harry, Jack Ryan ve arkadaşları, ona acıma ve sevgi karışımı bir duyguya bakıyorlardı. Kaba kumaştan sefil görünümülü bir giysi giymiş olan bu zavallı varlığın durumu, onları duygulandırmak için yeterliydi.

Harry ise Nell'in tuhaflığının engellenemez çekimine diğerlerinden daha fazla kapılmıştı.

O anda kızı yaklaştı. Kızın Madge'in bırakıldığı elini eline aldı. Dudaklarında hafif bir gülümseme beliren Nell'in yüzüne baktı ve ona şöyle dedi:

"Nell... Orada... Ocakta... Yalnız mıydın?"

"Yalnız! Yalnız!" diye haykırdı genç kız doğrularak.

O anda yüzü korkunç görünüyordu. Genç adamın bakışlarıyla yumuşamış olan gözleri tekrar vahşi bir görünüm aldı.

"Yalnız! Yalnız!" diye tekrarladı ve gücünü tamamen yitirmişcesine Madge'in yatağına düştü.

Madge kızı tekrar yatırıldıktan sonra, "Bu zavallı çocuk bize cevap veremeyecek kadar bitkin halde," dedi. "Birkaç saat istirahat ve lezzetli yiyecekler onu kendine getirir. Haydi Simon! Haydi Harry! Haydi gelin arkadaşlar, bırakalım uyun!"

Madge'in tavsiyesi üzerine Nell yalnız bırakıldı. Anında derin bir uykuya daldığına şüphe yoktu.

Bu olay sadece ocakta değil, Stirling Kontluğu'nda ve kısa zaman sonra da bütün Birleşik Krallık'ta büyük patırtı kopardı. Nell'in tuhaflığının ünü aldı yürüdü. O genç kız, bir

kazma darbesinin taş katmanından kurtardığı, tufandan önce yaşamış yaratıklardan biri gibi, şistli kayaların arasından çıkarılmış olsa, bu olay bu kadar büyük patırtı koparmazdı.

Nell, farkında olmadan bir hayli moda oldu. Batılı inançlı insanlar onun sayesinde efsaneleştirebilecekleri yeni bir konu bulmuşlardı. Doğal olarak Nell'in Yeni Aberfoyle'un perisi olduğunu düşünüyordular. Jack Ryan, arkadaşı Harry'e bunu söylediğinde:

“Olsun,” diye cevaplıyordu Harry konuyu kapatmak için, “olsun Jack! Ama ne olursa olsun, bu iyi bir peri! O ocakta hapis kaldığımızda bizi kurtaran, bize ekmek ve su veren peri! Bu ondan başkası olamaz! Kötü cine gelince, eğer o madende kaldıysa, onu da bir gün bulmamız gerekecek!”

Tahmin edileceği gibi, mühendis James Starr da olanlardan hemen haberdar edilmişti.

Genç kız kulübeye gelişinin ertesi gününden itibaren gücünü toplamış, mühendis tarafından büyük bir dikkatle sorguya çekilmişti. Kız hayatı dair birçok şeyden habersiz görünmüştü adama. Bununla birlikte zeki olduğu kısa zamanda anlaşıldı, ancak bazı temel

kavramları bilmiyordu: Örneğin zaman gibi. Zamanı saatlere ya da günlere bölme alışkanlığını sahip olmadığı ve bu kelimeleri bilmediği görülmüyordu. Ayrıca karanlığa alışkin olan gözleri, elektrikli tekerlerin parltileri nedeniyle zorlanıyordu; ancak karanlıkta görme duyusu olağanüstü bir keskinlige sahipti ve büyüyen gözbebekleri, en koyu karanlıklarda bile görebilmesini sağlıyordu. Aynı zamanda dış dünyayı hiç tanımadığı, gözleri önündeki ufukun kömür ocağıyla sınırlandığı, onun için bütün insanlığın bu karanlık mahzendeçilerden ibaret olduğu gün gibi ortadaydı. Acaba bu kız güneş ve yıldızların, kent ve köylerin ya da insanların koşturup durduğu bir evrenin olduğunu biliyor muydu? Hâlâ bilmediği bazı kelimelerin, kafasında tam bir anlam kazanacağı zamana kadar bundan şüphe etmek gerekiyordu.

Nell'in Yeni Aberfoyle'un derinliklerinde yalnız başına yaşayıp yaşamadığı sorusuna gelince, James Starr bu meseleyi çözmekten vazgeçmek zorunda kalmıştı. Gerçekten de bu konuya yapılan her türlü gönderme, bu tuhaf varlığa büyük korku veriyordu. Nell ya cevap veremiyor ya da bunu istemiyordu; an-

cak şurası kesindi ki, burada kızın açıklayabileceği bazı sırlar söz konusuydu.

“Bizimle kalmak istiyor musun? Yoksa geldiğin yere mi dönmek istersin?” diye sormuştu ona James Starr.

Bu iki sorudan birincisine “Ah evet!” demişti genç kız. İkincisine ise korkunç bir çılgılıkla cevap vermişti, başka bir şeyle değil.

Bu ısrarlı sessizlik karşısında, James Starr ile beraber Simon ve Harry Ford'un duyduğu kaygı varlığını sürdürüyordu. Onlar, ocağın keşfi sırasında meydana gelen açıklanamaz olayları unutamıyorlardı. Her ne kadar üç yıldır hiçbir yeni olay gerçekleşmemiş olsa da, her an görünmez düşmanlarından yeni bir saldırının gelmesini bekliyorlardı. Ayrıca o gizemli kuyuyu da dikkatle incelemek istiyorlardı. İyi donanım ve destekle bunu da yaptılar. Ancak hiçbir şüpheli iz bulamadılar. Kuyu yeraltının, kömür katmanlarına oyulmuş aşağı katlarına bağlanıyordu.

James Starr, Simon ve Harry, sık sık bu konuyu konuşuyorlardı. Bir ya da birkaç kötü niyetlinin ocakta gizlenmiş olup olmadığını ve bunların birtakım tuzaklar hazırlayıp hazırlamadıklarını Nell söyleyebilirdi belki,

ancak konuşmuyordu. Genç kızın geçmişine dair en ufak bir hatırlatma krizlere yol açıyordu ve ısrar etmemek daha iyi olacak gibi görünyordu. Hiç şüphesiz, kızın sırrı zamanla kendiliğinden açığa çıkacaktı.

Nell, kulübeye gelişinden on beş gün sonra ihtiyar Madge'in en zeki ve en hamarat yardımıcısı olmuştu. Tabii ki bu denli iyiliksever bir şekilde karşılandığı bu evi asla terk etmeyeceği fikri ona doğal görünüyordu ve belki de bundan sonra başka bir yerde yaşayabileceğini hayal bile edemiyordu. Ford ailesi ona yetiyordu ve hiç şüphe yoktu ki, bu iyi niyetli insanlar için Nell, kulübeye geldiği andan itibaren onların evlatlığı olmuştu.

Nell aslında çok güzeldi. Yeni yaşantısı da onu güzelleştiriyordu. Bunlar kuşkusuz hayatının ilk mutlu günleri idi. Bu günleri borçlu olduğu kişilere büyük bir minnet duyuyordu. Madge, Nell'e karşı tam bir anne sevgisi besliyordu. İhtiyar ustabaşı da kısa zamanda kızı çok sevdi. Zaten hepsi onu seviyordu. Harry'nin dostu Jack Ryan tek bir şeye üzülüyordu: Onu kurtaranın kendisi olmadığını. O da sık sık kulübeye gelip şarkı söylüyordu ve daha önce hiç şarkı dinlememiş olan Nell bu-

nu çok güzel buluyordu; gene de genç kızın Jack Ryan'ın şarkılarından çok, dış dünyaya dair bilmediklerini kendisine yavaş yavaş öğremeye devam eden Harry'nin ciddi konuşmalarını tercih ettiği görülmüyordu.

Şunu da belirtmek gerekiyor ki, Nell doğal haliyle ortaya çıktığından beri Jack Ryan da cinlere olan inancının belli ölçüde zayıfladığını kabul etmek zorunda kalmıştı. Ayrıca iki ay sonra bu saf inancı bir darbe daha aldı.

Harry, o dönemde oldukça beklenmedik sayılabilcek, ancak Irvine'deki Dundonald Şatosu'nun kalıntılarında Ateşten Kadınlar'ın belirmesi olayını kısmen açıklayacak bir keşif yaptı.

Bir gün, kömür ocağının güney kısmına yaptığı uzun bir keşif gezisinden sonra –bu dev yeraltı yapısının son galerilerine yaptığı gezi günlerce sürmüştü– Harry güç bela şistli kayalığın bir aralığında oyulmuş dar bir galeriye tırmanmıştı. Birden büyük bir şaşkınlık içinde kendini açık havada buldu. Galeri, yerin yüzeyine yanmasına çıktıktan sonra, tam olarak Dundonald-Castle kalıntılarına ulaşıyordu. Demek ki Yeni Aberfoyle ile eski şatonun taçlandırdığı tepe arasında gizli bir

bağlantı vardı. Bu galerinin yukarıya açılan ağzının dışarıdan görülmesi imkansızdı, zira taşlar ve çalılıklarla örtülüydü. Ayrıca araştırma sırasında da savcılar oraya girememişlerdi.

Birkaç gün sonra James Starr, Harry'nin rehberliğinde kömür yatağının oluşturduğu bu doğal özelliği görmeye gitti.

"İşte," dedi mühendis, "madendeki boş inançları ikna edecek bir şey. Elveda periler, cinler ve Ateşten Kadınlar!"

"Çok sevinecek durumda olduğumuzu sanmıyorum Bay Starr," diye yanıtladı Harry. "Onların yerini alacak olanlar daha iyi olma-
yacak, hattâ kuşkusuz daha kötü olacak!"

"Belki öyle Harry," diye devam etti mü-
hendis, "ama ne yapalım? Hiç şüphe yok ki
madende saklanan birtakım canlılar, bu gale-
ri yoluyla yerin yüzeyiyle bağlantı kuruyorlar.
O fırtına gecesi ellerde fenerlerle Motala'yı
kıuya çekenler muhakkak onlardı ve eğer
Jack Ryan ile arkadaşları orada olmasaydı,
tipki eski enkaz soyguncuları gibi bütün ka-
lintıları alıp götürüreceklerdi! Ne olursa olsun,
sonuçta her şey açıklanıyor. İşte soyguncu-
rin ininin ağzi burası! Burada oturanlara ge-

lince, acaba hâlâ buradalar mı?”

“Nell bundan bahsedildiğinde titredigine göre evet!” diye yanıtladı Harry kendinden emin bir şekilde. “Nell bu konuda konuşmak istemedigine ya da buna cesaret edemedigine göre evet!”

Harry haklı olmaliydi. Eğer ocağın gizemli misafirleri orayı terk etmiş ya da ölmüş olsalardı, genç kız neden sessiz kalsındı ki?

Ancak James Starr, bu gizi mutlaka çözmek istiyordu. Yeni işletmenin geleceğinin buna bağlı olabileceğini seziyordu. Böylece yeniden çok ciddi önlemler alındı. Savcılar uyarıldı. Polisler Dundonald-Castle kalıntılarına gizlice yerleştiler. Bizzat Harry de, gece-ler boyu tepeyi kaplayan çalılıkların arasına saklandı. Çabalayı boşça çıktı. Galerinin ağızında hiçbir insan görünmedi.

Kısa zaman içinde, soyguncuların Yeni Aberfoyle'u tamamen terk etmiş oldukları ve Nell'in de bırakıldığı o kuyunun dibinde ölüüğünü düşündükleri sonucuna varıldı. İşletmeden önce, kömür ocağı onlar için her türlü arama taramadan korunabilecekleri emniyetli bir sığınaktı. Ancak o zamandan beri koşullar değişmişti. Ocakta saklanmak zorlaşı-

yordu. Bu nedenle gelecek için endişelenenecek bir şey kalmadığını ummak akla yakın görünyordu. Gene de James Starr tamamen rahatlamış değildi. Harry de bunlarla tatmin olmuyor, devamlı şunu tekrarlıyordu:

“Nell'in bütün bu gizemli olaylara karıştığına şüphe yok. Fakat eğer onu korkutan hiçbir şey yoksa, neden sessizliğini korusun ki? Onun bizimle mutlu olduğu şüphe götürmez! Hepimizi seviyor o! Anneme hayran! Eğer geçmişsiyle ilgili konuşmuyor, bizi gelecek konusunda uyarabilecekken susuyorsa, demek ki üzerinde bilincinin açığa vurulmasını yasaklılığı korkunç bir sırrın baskısı var! Belki de kendisininkinden çok bizim çıkarımızı gözettiğinden bu anlaşılmaz suskunluğunu koruyor!”

Bu türden çeşitli düşüncelerden sonra, ortak bir karar sonucu, genç kızı geçmişini hatırlatabilecek her şeyin konuşmalardan çıkarılması uygun görüldü.

Bu arada bir gün Harry, James Starr'a, babasına, annesine ve kendisine göre hayatlarını borçlu oldukları yardımın Nell tarafından yapıldığını, Nell'in de öğrenmesine neden oldu.

O gün şenlik günüydü. Stirling Kontluğunun yüzeyinde olduğu gibi yeraltı kentinde de işçiler çalışmiyordu. Her yerde insanlar dolaşıyordu. Dört bir yanda, Yeni Aberfoyle'un sesi iyi yansitan tonozlarında şarkılar çinliyordu.

Harry ve Nell kulübeden çıkışlar ve ağır adımlarla Malcolm Gölü'nün sol kıyısını takip ediyorlardı. Orada elektrik parıltıları daha zayıftı ve ışık demetleri kubbeyi destekleyen o resim gibi kayalıkların köşelerinde yer yer kırılıp yumuşuyordu. Bu yarı karanlık, Nell'in ışığa güçlükle alışan gözleri için daha uygundu.

Harry ve arkadaşı, bir saatlik yürüyüşten sonra Saint-Gilles Şapeli'nin karşısında, gölün sularına hâkim bir doğal terasta durdular.

"Nell, gözlerin henüz gün ışığına alışkin değil," dedi Harry, "ve güneşin parlaklığuna dayanamayacakları kesin."

"Elbette ki öyle," diye yanıtladı genç kız, "tabii eğer güneş bana anlattığın gibiysse."

"Nell," diye devam etti Harry, "seninle konuşurken, sana ne güneşin görkemi ne de gözlerinin şimdiye kadar göremediği bu evrenin güzellikleri hakkında doğru bir fikir vere-

bildim. Ancak, söyle bana, acaba kömür ocağının derinliklerinde doğduğundan beri hiç yerin yüzeyine çıkmamış olabilir misin?”

“Asla Harry,” diye cevapladı Nell, “ve küçükken de, ne bir annenin ne de bir babanın beni dışarıya götürdüğünü sanmıyorum. Mutlaka dışarıyla ilgili birkaç anım olurdu o zaman!”

“Buna inanıyorum,” diye cevapladı Harry. “Zaten o dönemde Nell, senin gibi başka birçokları da madeni terk etmiyordu. Dışarıyla bağlantı kurmak zordu ve senin yukarıda bilmediğin şeyleri hâlâ öğrenmemiş olan senin yanında erkek ya da kızlar tanıyordu! Oysa şimdi, büyük tünelin demiryolu bizi kontluğun yüzeyine birkaç dakikada taşıyor. O yüzden Nell, senin bana ‘Haydi Harry, gözlerim gün ışığına dayanabiliyor ve güneşin görmek istiyorum! Tanrı’nın eserini görmek istiyorum!’ dediğini duymak için sabırsızlanıyorum.”

“Sana bunu söyleyeceğim Harry,” diye yanıtladı genç kız, “umarım kısa bir zaman içinde. Seninle beraber dışarıdaki dünyayı hayranlıkla seyredeceğim ama bununla birlikte...”

“Ne demek istiyorsun Nell?” diye sordu

çabucak Harry. "Hayatının ilk yıllarını yaşadığın ve seni neredeyse ölü halde çıkardığımız o karanlık uçurumu terk ettiğin için pişmanlık mı duyardın yoksa?"

"Hayır Harry," diye yanıtladı Nell. "Sadece karanlıkların da güzel olduğunu düşünüyordum. Karanlığa alışmış gözlerin oralarda neler gördüğünü bir bilseydin! Geçip giden gölgeler vardır, onların uçuşunu takip etmek isterisin! Kimi zaman gözlerinin önünde kesişen ve asla çıkmak istemeyecek çemberler oluşur! Kömür ocağının dibinde belli belirsiz ışıklarla dolu kara delikler vardır. Sonra seninle konuşan sesler duyarsın! Görüyor musun Harry, benim hissedip de sana ifade edemediklerimi anlamak için orada yaşamış olmak gereklidir!"

"Peki yalnızken korkmuyor muydun Nell?"

"Harry," diye yanıtladı genç kız, "asıl yalnız kaldığım zaman korkmuyordum!"

Nell'in sesi bu kelimeleri söylemenin hafifçe değişmişti. Bu arada Harry onu biraz sıkılmış olduğunu hissetti ve şöyle dedi:

"Ama bu uzun galerilerde kaybolunabilir Nell. Orada yolunu kaybetmekten kork-

muyor muydun?”

“Hayır Harry. Çoktan beridir yeni ocağın bütün kıvrımlarını biliyordum!”

“Zaman zaman oradan çıkmıyor muydun?”

“Evet... Bazen...” dedi tereddütle genç kız, “bazen eski Aberfoyle madenine kadar geliyordum.”

“O halde eski kulübeyi biliyordun?”

“Kulübe... Evet.. Ama, bir hayli uzaktan... İçinde oturanları görüyordum!”

“Annem ve babamdı onlar,” diye yanıtladı Harry, “bendim! Hiçbir zaman eski evimizi terk etmek istememiştim!”

“Belki de bu sizin için daha iyi olurdu!...” diye mırıldandı genç kız.

“Peki neden Nell? Yeni yatağı keşfetmemizi sağlayan şey, orayı terk etmemeye inadımız değil mi? Burada çalışıp tekrar refaha ulaşmış bütün işçiler için ve senin için Nell, hayata geri dönüp sana ait kalpler bulan senin için de bu keşfin mutlu sonuçları olmadı mı?”

“Benim için,” diye yanıtladı hemen Nell... “Evet! Neler olabilirdi! Diğerleri için... Kim bilir?..”

“Ne demek istiyorsun?”

“Hiç... Hiç!... Ama o zaman yeni ocakta da bir tehlike vardı! Evet! Büyük bir tehlike! Harry! Bir gün, temkinsiz insanlar bu çukurlara girdiler. Uzağa, çok uzağa gittiler! Kayboldular...”

“Kayıp mı oldular?” dedi Harry Nell'e bakarak.

“Evet... Kayboldular...” diye yanıtladı Nell sesi titreyerek. “Lambaları sönmüştü! Yollarını bulamadılar...”

“Ve orada,” diye haykırdı Harry, “sekiz uzun gün boyunca hapsolup, Nell, ölümün eşiğine geldiler! Ve Tanrı'nın onlara gönderdiği, gizlice yemek getiren yardımsever bir varlık, belki de bir melek olmasaydı, daha sonra kurtarıcıları onların bulunduğu yere kadar götürüren gizemli bir rehber olmasaydı, asla o mezarlıktan çıkamazlardı!”

“Peki nereden biliyorsun bunu?” diye sordu genç kız.

“Çünkü o insanlar James Starr... babam... ve bendim Nell!”

Nell başını kaldırıp genç adamın elini kavradı ve gözlerini öylesine sabitledi ki, Harry kalbinin derinliklerine kadar altüst olduğunu

hissetti.

“Sen!” diye tekrarladı genç kız.

“Evet!” diye yanıtladı Harry bir anlık sessizlikten sonra. “Ve hayatımızı borçlu olduğumuz kişi sendin Nell! Bu senden başkası olamazdı!”

Nell cevap vermeden başına elleri arasına aldı. Harry onun daha önce hiç bu kadar duyulduğunu görmemişti.

“Seni kurtaranlar, Nell,” diye ekledi duygulu bir sesle, “sana hayatlarını borçluydular. Bunu unutabileceklerini mi düşünüyorsun?”

SALLANAN MERDİVENİN ÜZERİNDE

Bu arada, Yeni Aberfoyle'daki işletme çalışmaları büyük kâr getiriyordu. James Starr ile Simon Ford'un –bu zengin kömür havzasının ilk kaşifleri olarak– kardan büyük ölçüde pay aldıklarını da söylemeye gerek yok. Harry de evlenecek yaşa gelmişti. Ancak kulübeyi terk etmeyi hiç mi hiç düşünmüyordu. Babasının ustabaşılık görevini o üstlenmişti ve bütün bu madencileri özenle denetliyordu.

Jack Ryan arkadaşının geldiği yerle iftihar ediyor, bundan mutluluk duyuyordu. O da işlerini iyi yapıyordu. İlkisi ister kulübede olsun, ister zemindeki çalışmalarda olsun sık sık görüşüyorlardı. Jack Ryan, Harry'nin genç kızı olan duygularını çoktan fark etmişti. Harry bunu itiraf etmiyordu, ancak Jack, arkadaşı yadsıkmak için başını salladığında kıs kıs gülüyordu.

Jack Ryan'ın en büyük isteklerinden biri, kontluğun yüzeyine ilk ziyaretini yapacağı zaman Nell'e eşlik etmekti. Kızın, hâlâ yabancı olduğu bu doğa karşısındaki şaşkınlığını ve hayranlığını görmek istiyordu. Harry'nin bu gezintiye kendisini de götüreceğini umuyordu. Ancak o zamana kadar arkadaşı ona böyle bir teklifte bulunmamıştı, bu da onu biraz endişelendiriyordu.

Bir gün Jack Ryan, ocağın alt katlarının yer yüzeyiyle bağlantısını sağlayan havalandırma kuyularından birine iniyordu. Art arda salınımlar yoluyla alçalıp yükselterek yorulmadan inip çıkmayı sağlayan o merdivenlerden birine binmişti. Araç onu yirmi salınımda yüzelli ayak kadar aşağı indirmiştir ki, dar bir sahanlıkta yukarıdaki çalışmaları görmeye giden Harry'ye rastladı.

“Sen misin?” dedi Jack, kuyunun elektrikli lambalarıyla aydınlanan arkadaşına bakarak.

“Evet Jack,” diye yanıldadı Harry, “seni görüğüm sevindim. Sana bir teklifim var...”

“Bana Nell'den haberler vermediğin sürece hiçbir şey dinleyemem!” diye haykırdı Jack Ryan.

“Nell iyi Jack, hattâ o kadar iyi ki, bir ay ya

da altı hafta içinde umarım..."

"Onunla evlenecek misin Harry?"

"Ağzından çıkanı kulağın duysun Jack!"

"Neden olmasın Harry, ama ben ne yapacağımı biliyorum!"

"Ne yapacakmışsun?"

"Onunla sen evlenmezsen ben evleneceğim!" diye yanıtladı Jack kahkahalarla gülererek. "Aziz Mungo beni korusun! Ama güzel Nell benim de hoşuma gitdiyor! Madeni asla terk etmemiş genç ve alımlı biri, tam da bir madenciye gereken kadın! O da benim gibi yetim. Yeter ki sen onu düşünmüyorsun ol ve onun da gönlü senin arkadaşında olsun Harry!..."

Harry ciddi bir ifadeyle Jack'e bakıyordu. Ona cevap vermeye bile kalkışmadan konuşmasına izin veriyordu.

"Bu söylediğim seni kıskandırmıyor mu Harry?" diye sordu Jack Ryan biraz daha ciddi bir sesle.

"Hayır Jack," diye cevaplardı sakince Harry.

"Bununla birlikte, Nell karın olmayacaksas, onun evde kalmasını da istemezsın herhalde?"

"Hiçbir isteğim yok," diye yanıtladı Harry.

O sırada bir merdiven salınımı iki arkadaşa-

şa biri aşağı inmek, diğeri de yukarı çıkmak üzere ayrılma fırsatı verdi. Gene de ayrılmadılar.

“Harry,” dedi Jack, “az önce seninle Nell hakkında konuştuğunun ciddi olduğuna mı inanıyorsun?”

“Hayır Jack,” diye yanıtladı Harry.

“Eh, o halde şimdi ciddi konuşacağım!”

“Sen mi! Ciddi konuşmak mı?”

“Sevgili dostum Harry,” diye yanıtladı Jack, “bir arkadaşa iyi bir öğüt verebilecek bir insanım.”

“Ver Jack.”

“Pekala, işte! Nell'i ona yaraşacak bir aşkıla seviyorsun Harry! Baban ihtiyar Simon, annen ihtiyar Madge da onu çocukları gibi seviyorlar. Nell'in tam olarak onların kızı olması için yapman gereken fazla bir şey yok! Neden onunla evlenmiyorsun?”

“Bunu söylediğine göre Jack,” diye yanıtladı Harry, “sen Nell'in duygularını biliyor musun ki?”

“Bunu herkes biliyor, sen bile Harry. Ve bu yüzden ne beni ne de bir başkasını kıskanıyorsun. Ah, işte aşağı inen merdiven ve...”

“Bekle Jack,” dedi Harry bir ayağını hare-

ketli basamağa koymak için sahanlıktan çekmiş olan arkadaşını tutarak.

“Tamam Harry!” diye haykırdı Jack gülerek. “Bacaklarımı koparacaksın!”

“Beni ciddi bir şekilde dinle Jack,” diye yanıtladı Harry, “çünkü şimdi de ben ciddi konuşuyorum.”

“Dinliyorum... Bir dahaki merdiven gelene kadar, ama daha fazla değil!”

“Jack,” diye devam etti Harry, “Nell’i sevgimi saklayacak değilim. En büyük isteğim onun karım olması...”

“Bu iyi.”

“Ama, şu anki haliyle ondan geri dönülemez bir karar almasını istemek konusunda birtakım tereddütlerim var.”

“Ne demek istiyorsun Harry?”

“Demek istiyorum ki Jack, Nell doğduğu kömür ocağının bu derinliklerini hiç terk etmedi. Dışarısı hakkında hiçbir şey bilmiyor, orayı tanımiyor. Her şeyi gözleriyle ve belki de kalbiyle tanımaması gerekiyor. Yeni izlenimler edindiğinde düşüncelerinin nasıl olacağını kim bilebilir ki? Henüz dünyaya dair bir şey bilmiyor ve bana öyle geliyor ki, bilinçli bir şekilde ocakta yaşamayı başka her şeye tercih

etmesini beklemeden bunu ondan istemek, onu kandırmak olacaktır. Beni anlıyor musun Jack?”

“Evet... Biraz... En azından bir dahaki merdiveni de kaçırıma neden olacağını anladım!”

“Jack,” diye yanıtladı Harry sert bir sesle, “bu aletler bir daha işlemeyecek olsa da, şu sahanlık ayaklarımıza altından kaysa da, sana söyleyeceğim şeyi dinleyeceksin!”

“Ha şöyledir Harry! İşte benimle böyle konuşulmasını severim! O halde Nell ile evlenmeden önce, onu Eski-Dumanlı’da bir yatılı okula göndereceksin.”

“Hayır Jack,” diye yanıtladı Harry, “karım olacak insanın eğitimini kendim üstlenebilirim!”

“Tabii ki bu çok daha iyi Harry!”

“Ama ondan önce,” diye devam etti Harry, “sana dediğim gibi, Nell'in dış dünyayla gerçek anlamda bir tanışma yaşamamasını istiyorum. Bir karşılaşırma Jack. Eğer kör bir kız sevseydin ve birileri gelip sana ‘O bir ay içinde iyileşecektir!’ deseydi, onunla evlenmek için iyileşmesini beklemez miydin?”

“Evet, gerçekten öyle!” diye yanıtladı Jack

Ryan.

“Pekala Jack, Nell hâlâ kör ve onun karım olmadan önce, beni ve benim hayat koşullarımı tercih ve kabul etmek istediginden emin olmasını isterim. Gözlerinin gün ışığına açılmasını isterim!”

“Güzel Harry, çok güzel!” diye haykırdı Jack Ryan. “Seni şimdi anlıyorum. Peki ameliyat ne zaman?”

“Bir ay içinde Jack,” diye yanıtladı Harry. “Nell'in gözleri yavaş yavaş tekerlerimizin aydınlığına alışıyor. Bu bir hazırlık dönemi. Umarım bir ay içinde toprağı ve onun nimetlerini, gökyüzünü ve onun mucizelerini görmüş olacak! Doğanın, insan bakışlarına, karanlık bir ocaktan daha geniş ufukları uygun gördüğünü anlayacak! Evrenin sınırlarının sonsuz olduğunu görecek!”

Ancak Harry hayallere böyle dalmışken, Jack Ryan sahanlığı terk ederek aracın sallanan merdivenine atlamıştı.

“Hey! Jack,” diye bağırdı Harry, “neredesin?”

“Altında,” diye yanıtladı neşeli arkadaşı. “Sen sonsuzluğa yükselirken, ben derinlere iniyorum!”

“Elveda Jack!” diye yanıtladı Harry çıkan merdivene tutunarak. “Sana söylediğlerimi kimseye söylememeni tavsiye ederim!”

“Kimseye!” diye bağırdı Jack Ryan, “ama bir şartla...”

“Neymiş o?”

“Nell'in dünyanın yüzeyine yapacağı ilk gezide size eşlik edeceğim!”

“Tamam Jack, sana söz veriyorum,” diye yanıtladı Harry.

Aracın yeniden harekete geçmesi iki arkadaş arasına daha da büyük bir ara koydu. Sessleri çok zayıf geliyordu. Ama gene de Harry Jack'ın bağılığını duyabildi:

“Nell yıldızları, ayı ve güneşin gördüğü zaman onlara neyi tercih edecek biliyor musun?”

“Hayır Jack!”

“Seni dostum, gene seni, daima seni!”

Ve Jack Ryan'ın sesi sonunda son bir ‘yaşasın’ ile duyulmaz oldu!

Bu dönemde, Harry bütün boş zamanlarını Nell'in eğitimiyle geçiriyordu. Ona okumayı, yazmayı öğretti; kız hepsinde de süratle ilerleme kaydetti. Sanki bunları içgüdüsel olarak ‘bildiği’ söylenebilirdi. Böyle canlı bir zekanın,

böylesi bir cehalete karşı böyle bir hızla galip geldiği görülmemiştir. Bu durum, kızın yakınındakilerde büyük şaşkınlığa yol açıyordu.

Simon ve Madge, evlatlık çocuklarına her gün biraz daha bağlandıklarını hissediyorlardı, gene de onun geçmişi kafalarını kurcalıyordu. Harry'nin Nell'e ne tür duygular beslediğini anlaşmışlardı ve bu onları hiç de rahatsız etmiyordu.

Mühendisin eski kulübeye yaptığı ilk ziyareti sırasında ihtiyar ustabaşının ona şöyle dediğini hatırlıyoruz:

“Benim oğlum neden evlensin ki? Hayatı bir madenin derinliklerinde geçmesi gereken bir çocuğa yukarıdaki hangi yaratık uygun düşer ki?”

Doğrusu, Tanrı ona, oğlu için gerçekten uygun olabilecek tek yoldaşı göndermiş gibi görünüyordu. Bu, Tanrı'nın bir lütfu değil miydi?”

Ayrıca ihtiyar ustabaşı, bu evlilik yapılacak olursa, o gün Coal-city ve Yeni Aberfoyle'daki madencilerin unutamayacağı bir şenlik yapılacağına kendi kendine söz vermişti.

Simon Ford bundan daha iyisini düşünemezdi!

Ayrıca bir başkasının da en az onlar kadar büyük istekle Nell ile Harry'nin birleşmesini istediğini eklemek gerekiyor. Bu kişi, mühendis James Starr'dı. Tabii ki o da bu iki genç insanın mutluluğunu her şeyden çok istiyordu. Ancak belki de onu bu yöne iten, daha genel öneme sahip bir sebep daha vardı.

Bilindiği gibi James Starr, her ne kadar artık hiçbir şey onları doğrulamıyor olsa da, bil diklerini unutmamıştı. Bununla birlikte, daha önce olan bir daha olabilirdi. Nell kuşkusuz yeni kömür ocağının sırrını bilen tek kişiydi. Ancak eğer gelecek, Aberfoyle'daki madencilер için yeni tehlikelere gebeyse, sebeplerini bilmeden bu tür olasılıklara karşı korunmak nasıl mümkün olacaktı?

"Nell konuşmak istemedi," diye sık sık tekrarlıyordu James Starr. "Ama bu zamana kadar söylemediklerini kocasından uzun süre saklayamaz! Bu tehlike bizi tehdit edeceği gibi Harry'yi de tehdit edecektir. Demek ki evlilere mutluluk, arkadaşlarına da güvenlik sağlayacak bir evlilik, iyi bir evliliktir. Aksi takdirde burada evlilik yapılmaz!"

Mühendis James Starr böyle düşünüyordu ve pek de mantıksız sayılmazdı. Bu düşün-

düklerini ihtiyar Simon Ford'a da iletti, o da memnun kaldı. O halde Harry'nin Nell'in eş olmasını hiçbir şey engellemeyecek gibi görünüyordu.

Hem kim engelleylebilirdi ki? Harry ve Nell birbirlerini seviyorlardı. İhtiyar anne baba, ogları için başka bir eş düşünemiyordu. Harry'nin arkadaşları onun mutluluğuna imreniyor, bunu çoktan hak ettiğini görüyorlardı. Genç kız da kendi kararını verebilecek durumdaydı ve gönlü ne isterse onu kabul edecekti.

Ancak hiç kimse bu evliliğe taş koyacak gibi görünmüyorduysa, niçin dinlenme saati gelip de elektrikli tekerler durduğunda, işçi kentinde gece olduğunda, Coal-city'nin sakinleri kulübelerine döndüğünde, Yeni Aberfoyle'un derinliklerinden gelen gizemli bir varlık karanlıklara dalıyordu? Bu hayalet, hangi içgüdüye uyarak, işlenemez sanılacak denli dar galerilere giriyordu? Niçin gözleri en derin karanlığı bile delebilen bu gizemli yaratık sürünenerek Malcolm Gölü'nün kıyısına geliyordu? Niçin böylesine inatla ve o zamana kadar her türlü gözetimi boşça çıkartlığına göre büyük bir ihtiyatla Simon Ford'un evine

yöneliyordu? Niçin kulağını pencerelere dayıyor ve kulübenin pancurlarının arasından konuşulanları yakalamaya çalışıyordu?

Ve, bazı sözler kulağına geldiğinde, neden yumruğu evin sükûnetini tehdit edercesine havaya kalkıyordu? Niçin sonunda öfkeyle kasılan ağzından şu kelimeler çıkiyordu:

“O ikisi beraber! Asla!”

BİR GÜN DOĞUMU

Bir ay sonra, -20 Ağustos akşamı- Simon Ford ve Madge kulübeyi terk etmeye hazırlanan dört ziyaretçiyi en iyi 'wish'leriyle¹ yolcu ediyorlardı.

James Starr, Harry ve Jack Ryan, Nell'i adımlını atmadığı bir yere, bakışlarının henüz ışığıyla tanışmadığı o parlaklı ortama götürüreceklerdi.

Gezinin iki gün sürmesi düşünülüyordu. James Starr da, Harry ile hemfikir olarak, dışarıda geçirilen bu kırk sekiz saatten sonra genç kızın karanlık kömür ocağında göremediği her şeyi, yani dünyanın değişik görünümlerini, sanki gözlerinin önünden şehirleri, ovaları, dağları, nehirleri, gölleri, körfezleri, denizleri ile hareketli bir panorama akıp gidiyormuşçasına görmesini istiyordu.

Neyse ki İskoçya'nın Edinburg ile Glasgow

1) Wish (özgün metinde Ing.): Dilek. – Ç. N.

arasındaki bu kesiminde doğa tam da yeryüzünün tüm harikalarını bir araya getirmiş gibiydi ve gökyüzü de, her yerde olduğu gibi, sürekli değişen bulutları, açık veya bulutlarla örtülü ayı, parlak güneş, karınca gibi kaynaşan yıldızlarıyla buradaydı.

Bu nedenle tasarılanan gezi de bu programın gereklerine uyacak şekilde düşünülmüştü.

Simon Ford ile Madge da Nell'e eşlik etmekten büyük zevk duylardı; ancak bildiği-
miz gibi, onlar kulübeyi genellikle terk etmez-
lerdi ve sonuçta yer altındaki evlerini bir gün-
lüğünə bile bırakmayı düşünemezlerdi.

James Starr da yukarıya, Nell'in çocuksu izlenimlerini psikolojik açıdan gözlememeye,
hattâ belki de onun çocukluğuya ilgili bazı gi-
zemli olayları yakalamaya çok meraklı bir
gözlemci, bir felsefeci olarak gidiyordu.

Harry kendi kendine, biraz da kaygılanarak, dış dünyayla bu hızlı tanıisma sırasında, o zamana kadar sevdiği ve tanıdığı kızdan başka bir kızın ortaya çıkıp çıkmayacağını soruyor-
du.

Jack Ryan'a gelince, o da güneşin ilk ışıklarına doğru uçan bir ispinoz gibi sevinçliydi.

Bulaşıcı neşesinin yol arkadaşlarına da geçeceğini umuyordu. Böylece davet edilmesinin karşılığını ödemmiş olacaktı.

Nell düşünceli ve içe dönük gibiydi.

James Starr, haklı gerekçelerle, yola akşam çıkışmasına karar vermişti. Sonuçta genç kızın gecenin karanlığından günün aydınlığına geçişini hissetmeden, aşama aşama yaşaması daha iyi olurdu. Nitekim kız, gece yarısından öğlene kadar birbirini takip eden karanlık ve aydınlık süreçlerine maruz kalacak, böylece bakışları yavaş yavaş etrafa uyum sağlayacaktı.

Kulübeyi terk ettikleri sırada Nell, Harry'nin elini tuttu ve ona şöyle dedi:

“Harry, gerçekten birkaç günlüğüne de olsa ocağımızı terk etmem gereklili mi?”

“Evet Nell,” diye yanıtladı genç adam, “gerekli! Senin ve benim için gereklili!”

“Bu arada Harry,” diye devam etti Nell, “beni bulduğundan beri, insan ne kadar mutlu olabilirse o kadar mutluyum. Beni eğittin. Bu yetmez mi? Yukarıda ne yapacağım?”

Harry ona cevap vermeden baktı. Nell'in dile getirdiği düşünceler neredeyse kendisine ninkilerle aynıydı.

“Kızım,” dedi James Starr, “tereddüdünü

anlıyorum, ancak bizimle gelmen iyi olacak. Sevdiklerin sana eşlik edecek ve seni geri getirecek. Sonrasında ihtiyar Simon gibi, Madge gibi, Harry gibi kömür ocağında yaşamak istersen, bu sana kalmış! Böyle olacağından şüphe etmiyorum ve bu kararını desteklerim. Ancak, en azından geride bıraktığın şeyle karşına çıkan şeyi karşılaştırabilecek ve özgürce hareket edeceksin. Gel haydi!"

"Gel sevgili Nell," dedi Harry.

"Harry, seni takip etmeye hazırlım," diye yanıtladı genç kız.

Saat dokuzda, tüneldeki son tren Nell ile yol arkadaşlarını kontluğun yüzeyine çıkardı. Yirmi dakika sonra da onları, Dumbarton-Stirling demiryolunun Yeni Aberfoyle'a giden küçük sapağındaki gara bıraktı.

Gün çöktün kararmıştı. Ufuktan gökyüzünün en tepesine kadar, yükseklerde, atmosferi serinleten bir kuzey-batı rüzgarının sürüklendiği, düşük yoğunluklu bir buhar tabakası vardı. Gün güzel geçmişti. Gece de öyle olmalıydı.

Stirling'e geldiklerinde, Nell ve yol arkadaşları trenden iner inmez gardan çıktılar.

Önlerinde, uzun ağaçlar arasında, Forth

kıylarına giden bir yol uzanıyordu.

Genç kızın edindiği ilk fiziksel izlenim, cigerlerinin açgözlülükle soluduğu temiz havanın verdiği izlenimdi.

“İyi solu Nell,” dedi James Starr, “kırların canlılık veren bütün kokularını taşıyan şu havayı solu!”

“Başımızın üzerinde dolaşan şu dumanlar nedir?” diye sordu Nell.

“Onlar bulutlar,” diye yanıtladı Harry, “onlar rüzgarın batıya doğru sürüklendiği, yarı sıvılaşmış buharlar.”

“Ah!” dedi Nell. “Kendimi onların sessiz burgacına bırakmak isterdim! Peki bulutların yırtıkları arasından ışıldayan şu parıltılı noktalar nedir?”

“Onlar sana sözünü ettiğim yıldızlar, Nell. Bir sürü güneş... Belki de bizimkine benzeyen bir sürü gezegenin merkezi!”

O sırada rüzgarın yavaş yavaş temizlediği gökkubbenin mavi karanlığında, takımıyıldızlar daha da net görünüyordu.

Nell başının üstünde kaynaşan bu binlerce parlak yıldıza bakıyordu.

“Ama,” dedi, “eğer bunlar birer güneşse, nasıl oluyor da gözlerim onların parlaklığına

dayanabiliyor?"

"Kızım," diye yanıtladı James Starr, "bunlar gerçekten de birer güneş, ancak çok uzak mesafelerde dönen güneşler bunlar. Işıkları bize kadar gelen bu binlerce gök cisminin arasında en yakını, şu neredeyse en tepede gördüğün Şilyak Takımyıldızı'na bağlı Vega yıldızı, o da elli bin milyar fersah uzakta. Bu yüzden onun parlaklığı bakışlarını etkileyemez. Ama bizim güneşimiz yarın sadece otuz sekiz milyon fersah mesafede doğacak ve hiçbir insan gözü ona sürekli bakamaz, çünkü o harlı bir fırın ateşinden bile güçlündür. Haydi gel Nell, gel!"

Yola koyuldular. James Starr genç kızı elinden tutuyordu. Harry onun yanında yürüyordu. Jack Ryan, sahibinin yavaşlığı nedeniyle sabırsızlanan bir köpek gibi gidip geliyordu.

Yol bomboştu. Nell, rüzgarın karanlıkta salladığı büyük ağaçların siluetine bakıyordu. Onları pekala hareket eden devler zannedebilirdi. Rüzgarın yüksek dallarda çıkardığı hisirtilar, durulma anlarındaki derin sessizlik, yol bir ovayı kestiğinde daha net olarak beliren ufuk çizgisi, her şey yeni duygular uyandırıyor ve kızın zihninde silinmeyecek izler bırakıyordu. Nell birkaç soru sorduktan sonra su-

suyor, yol arkadaşları da ortak bir karar vermişcesine onun sessizliğine saygı duyuyorlardı. Sözleriyle genç kızın hassas hayal gücünü etkilemek istemiyorlardı. Düşüncelerin kızın kafasında kendiliğinden doğmasını istiyorlardı.

Saat yaklaşık on bir buçuk olduğunda, Forth Körfezi'nin kuzey kıyısına varmışlardı.

Orada, James Starr tarafından kiralanmış olan bir sandal onları bekliyordu. Sandalın mühendisle yol arkadaşlarını birkaç saat içinde Edinburg Limanı'na taşıması gerekiyordu.

Nell çırptığının etkisiyle ayaklarının altında dalgalanen ve hafifçe titreşen yıldızlarla bacakleniyor gibi görünen parlak suları gördü.

“Bu bir göl mü?” diye sordu.

“Hayır,” diye yanıtladı Harry, “bu akıntılı suları olan dev bir körfez, bir nehrin ağzı, denizin bir kolu sayılır. Avucuna şu sudan biraz al Nell, Malcolm Gölü'nün suyu gibi tatlı olmadığını göreceksin.”

Genç kız eğildi, elini ilk dalgaya daldırdı ve dudaklarına götürdü.

“Bu su tuzlu,” dedi.

“Evet,” diye yanıtladı Harry, “deniz buraya kadar geldi çünkü sular tamamen yükseldi.

Dünyamızın dörtte üçü birkaç damlasını içtiğin bu tuzlu suyla örtülüdür!"

"Ama eğer nehirlerin suyu bulutların boşalttığı deniz suyundan başka bir şey değilse, neden onlar daha tatlı?" diye sordu Nell.

"Çünkü su buharlaşıırken tuzunu bırakır," diye yanıtladı James Starr. "Bulutlar da buharlaşma ile oluşur ve bu tatlı suyu yağmur halinde denize geri gönderir."

"Harry, Harry!" diye haykırdı o sırada genç kız. "Şu ufukta alevlenen kırmızımsı ışık nedir? Yanan bir orman mı?"

Nell doğu kesiminde renklenen alçak sislerin ortasında, gökyüzünün bir noktasını gösteriyordu.

"Hayır Nell," diye yanıtladı Harry. "Bu, ayın doğuşu."

"Evet ay!" diye haykırdı Jack Ryan. "Gökyüzü cinlerinin gökkubbeye dolaştırdığı ve yıldız paraları toplayan bir gümüş tepsi!"

"Şu işe bak Jack!" diye yanıtladı mühendis gülerek. "Senin böyle cesur benzetmelere meraklı olduğunu bilmek istedim."

"Eh, Bay Starr, doğru bir benzetme benim yaptığım! Ay yükseldikçe yıldızların kaybolduğunu görüyorsunuz. Ben de bu yüzden yıl-

dızlarının ayın içine düştüğünü varsayıyorum!"

"Yani Jack," diye yanıtladı mühendis, "ay, parlaklııyla, kendinden altı kat büyük yıldızları söndürüveriyor ve bu yüzden onun geçtiği yerlerdeki yıldızlar siliniveriyor."

"Bunların hepsi ne kadar güzel!" diye tekrarlıyordu artık sadece bakışlarıyla yaşayan Nell. "Ama ben, ayın yusuvarlak olduğunu sanıyorum."

"Dolunay olduğu zaman yuvarlaktır," dedi James Starr, "yani güneşin tam karşısında bulunduğu zaman. Ancak bu gece ay son çeyreğine giriyor, şimdiden bir kısmı gitmiş ve dostumuz Jack'in gümüş tepsisi kırık bir tabaktan ibaret!"

"Ah Bay Starr," diye haykırdı Jack Ryan, "ne kadar kötü bir benzetme! Ben de tam ayın onuruna şu beyiti okuyacaktım:

Dolaşıp dururken sen, gecelerin yıldızı
Okşamaya gelirsin...

"Yo hayır! Artık mümkün değil! Sizin kırık tabağınız benim ilhamımı kaçırıldı!"

Bu arada ay yavaş yavaş ulkun üzerine çıktı. Önündeki son puslar da kayboluyor-

du. Tam tepede ve batıda, ay ışığının birazdan yavaş yavaş soluklaştıracığı yıldızlar, siyah bir zemin üzerinde hâlâ parlıyorlardı. Nell sessizce bu hayranlık uyandıran gösteriyi seyrediyordu; gözleri bu yumuşak gümüşü ışığa zorlanmadan dayanıyordu, ancak eli Harry'nin avucunun içinde titriyor ve böylece kendisinin yerine konuşuyordu.

“Sandala binelim arkadaşlar,” dedi James Starr. “Güneş doğmadan önce Arthur-Seat'in yamacını tırmanmış olmamız gerekiyor!”

Sandal kıyıdıraki bir kaziğa bağlıydı. Başında bir denizci bekliyordu. Nell ve arkadaşları yerlerini aldılar. Yelkenler çekildi ve kuzeybatı rüzgarıyla şitti.

O zaman genç kız yepyeni bir duyguya tanık oldu! Yeni Aberfoyle'un gölleri üzerinde birkaç kez dolaşmıştı, ancak Harry'nin son derece yumuşak çektiği kürekler, kürekçinin çabalarını hep boşça çıkarıyordu. Nell, burada ilk defa neredeyse atmosferdeki bir balon gibi yumuşak bir şekilde kaydığını hissediyordu. Körfez bir göl gibi dümdüzdü. Nell, arka tarafta yarı uzanmış bir halde, kendisini bu salıntıya bırakmıştı. Ara sıra, yön değiştirmeler sırasında, ay ışığı Forth'un yüzeyine kadar sı-

ziyordu ve sandal parıl parıl bir gümüş örtünün üzerinde gidiyormuş gibi görünüyordu. Sandalın bordasında ufak dalgalar hoş bir ses çıkarıyordu. Hayran kalınacak bir görüntüdü bu.

Ancak o sırada Nell'in gözleri istemeden kapanıverdi. Kız kısa bir şekerlemeye bıraktı kendini. Başı Harry'nin omzuna düştü ve Nell rahat bir uykuya daldı.

Harry, bu güzel gecenin görkeminden hiçbir şey kaçırılmaması için onu uyandırmak istiyordu.

"Bırak uyun oğlum," dedi mühendis. "İki saatlik dinlenme, onu gündüz edineceği izlenimlere dayanması için daha iyi hazırlar."

Sabahın ikisinde sandal Granton Limanı'na vardı. Kayık kıyıya değdiği anda Nell uyandı.

"Uyudum mu?" diye sordu kız.

"Hayır kızım," diye yanıtladı James Starr. "Sadece uyuduğunu hayal ettin, hepsi bu."

Gece o sırada çok aydınlıktı. Ufkla tepe noktası arasında yarı yolda bulunan ay, ışınlarını göğün bütün noktalarına yayıyordu.

Küçük Granton Limanı'nda körfezin çalkantılarının yavaşça salladığı iki ya da üç balıkçı teknesi vardı sadece. Sabah yaklaştıkça

rüzgar hafifliyordu. Sislerden temizlenmiş olan atmosfer, deniz kenarında olmanın daha da güzellestireceği o harika ağustos günlerinden birini müjdeliyordu. Ufuktan bir tür sıcak bugu yükseliyordu, ama o denli ince, o denli saydamdı ki, güneşin ilk ışıkları onu bir anda içip bitirebilirdi. O zaman genç kız denizin, gökyüzünün üç noktalarıyla karışan bu halini gözlemleyebildi. Görüş mesafesi artmıştı, ancak bakışları, ışık sayesinde sınırları sonsuza kadar genişlemiş görünen Okyanus'un verdiği o özel izlenimi yakalayamıyordu.

Harry, Nell'in elini tuttu. İkisi beraber, boş sokaklarda ilerleyen James Starr ile Jack Ryan'ı takip ettiler. Nell'in düşüncesine göre, başkentin bu dış mahallesi ona Coal-City'yi hatırlatan karanlık evlerin toplandığı yerdi sadece. Aradaki tek fark, buranın kubbesi daha yükseldi ve üzerinde parlak noktalar ışılıyordu. Kız çevik adımlarla ilerliyordu ve Harry onu yormaktan çekinerek kendi adımlarını yavaşlatmak zorunda kalmıyordu.

“Yorulmadın mı?” diye sordu kızı yarım saatlik bir yürüyüşten sonra.

“Hayır,” diye yanıtladı kız. “Ayaklarım yere değmiyor sanki! Şu gökyüzü üzerimizde

öyle yukarılarda ki, sanki kanatlarım varmış-çasına uçmak istiyorum!"

"Bu isteğini aklından çıkarma!" diye haykırdı Jack Ryan. "Çünkü güzel bir istektir bu, bizim küçük Nell'imiz! Ben de kömür ocağından uzun süre çıkmadığım zaman böyle hissedermim!"

"Bunun nedeni," dedi James Starr, "Coal-city'yi kaplayan şist tavanının altında ezildigimizi artık hissetmememiz! O zaman gökkubbe bize kendimizi atmak istediğimiz derin bir uçurum gibi görünüyor. Senin hissettiğin de bu değil mi Nell?"

"Evet Bay Starr," diye yanıtladı genç kız, "tam da bu. Bir tür baş dönmesi hissediyorum!"

"Alışacaksın Nell," diye karşılık verdi Harry. "Dış dünyanın bu devasalığına alışacaksın ve belki de o zaman karanlık kömür ocağımızı unutacaksın!"

"Asla Harry!" diye yanıtladı Nell.

Ve sanki terk ettiği her şeyi hatırlamak istemিচেسine gözlerini elleriyle örttü.

James Starr ve arkadaşları, kentin uyuyan evleri arasından Leith-Walk'u geçtiler. Karanlıkta Rasathane'nin ve Nelson Anıtı'nın uzan-

dığı Calton-Hill'in etrafından dolaştılar. Regent Sokağı'nı takip ettiler, bir köprüden geçtiler ve hafif bir dönüşle Canongate'in ucuna geldiler.

Kentte hâlâ hiçbir hareket yoktu. Canongate Kilisesi'nin gotik çan kulesinde saat ikiyi vuruyordu.

Nell orada durdu.

“Şu pek iyi seçilemeyen kütle nedir?” diye sordu, ufak bir meydanın dibinde tek başına yükselen bir yapıyı göstererek.

“Bu kütle Nell,” diye yanıtladı James Starr, “İskoçya’nın eski hükümdarlarının sarayı Holyrood. Orada birçok üzücü olay meydana gelmiş! Bir tarihçi burada talihsiz Mary Stuart’tan ihtiyar Fransız kralı X. Charles'a kadar birçok kraliyet üyesinin ruhunu çağırabilir! Gene de bu iç karatıcı hatırlalara rağmen, gün doğduğunda buranın görünümünü fazla kasvetli bulmayacaksın Nell! Kenarları burçlu dört kulesiyle Holyrood, sahibinin zevki sayesinde feodal görünümünü korumuş olan herhangi bir eğlence şatosundan pek farklı değildir! Haydi, yürüyüşümüze devam edelim. Orada, eski Holyrood Manastırı'nın surlarının içinde, Arthur-Seat'in hâkim olduğu o harika

Salisbury kayalıkları uzanır. Bizim tırmanacağımız yer orası. Gözlerin, güneşin deniz ufku-
nun üzerinde belirdiğini onun dorugunda gö-
recek Nell.”

Birlikte Kral Parkı'na girdiler. Sonra, yavaş
yavaş yükselerek, Walter Scott'un romanında
birkaç satırla kat etmekten hoşnutluk duydu-
ğu, arabayla çıkışabilen, o mükemmel kıvrımlı
yolu, Victoria-Drive'ı geçtiler.

Aşında Arthur-Seat yedi yüz elli ayak yük-
sekliğinde, çıplak başı etrafındaki bütün yükseli-
tilere hâkim olan bir tepeden başka bir şey de-
ğildir. Çıkışı kolaylaştırın dönemeçli bir pati-
kayı yarım saatten kısa bir zamanda tırmanan
James Starr ve yol arkadaşları, batı kesimin-
den bakıldığındaki bir aslana benzeyen Arthur-
Seat'in, aslanın kafasını andıran kısmına eriş-
tiler.

Orada, dördü birlikte oturdular ve her za-
man büyük İskoç romancıdan alıntılar akta-
ran James Starr, şunları söylemekle yetindi:

“İşte Walter Scott'un *Edinburg Hapishane-*
si'nin sekizinci bölümünde yazdıkları:

‘Eğer güneşin doğuşıyla batışının en iyi
görülebildiği yeri seçmem gerekseydi, tam bu-
rayı seçerdim.’”

“Bekle Nell. Güneş birazdan doğacak ve onu ilk defa bütün görkemiyle seyredeceksin.”

O sırada genç kızın bakışları doğuya döñüktü. Harry, yanında, kaygılı bir dikkatle onu izliyordu. Acaba ilk güneş ışınlarının etkisi fazla ani olmayacağı mıydı? Hepsi sessizce beklediler. Jack Ryan bile sustu.

Şimdiden hafif sisli bir fonda, ufak üzerrinde, pembemsi, soluk bir hat oluşmuştu. Göğün üst kısımlarına doğru çıkan pus kalıntıları ilk ışınların saldırısına uğradı. Arthur Seat'in eteklerinde, gecenin mutlak sükûneti içinde uyumaya devam eden Edinburg, belli belirsiz görünüyordu. Birkaç ışıklı nokta, yer yer karanlığı deliyordu. Bunlar eski şehrin insanların yaktığı sabah ateşleriyydi. Arkada, batıda, değişken siluetlerle kesilen ufuk, her bir güneş ışınının ateşten birer sorguç taktığı sivri tepelerle engebelenen bölgeyi sınırlıyordu.

Bu arada deniz çizgisi doğuda daha belirgindi. Renkler yelpazesи, güneş tayfinin verdiği düzene göre yavaş yavaş hazırlanıyordu. Aşağıdaki sislerin kırmızısı, derece derece en tepedeki mora doğru gidiyordu. Renk paleti

saniye saniye daha büyük canlılık kazanıyordu: Pembe kırmızıya, kırmızı ateşe dönüşüyordu. Gündüz yayının deniz çemberi üzerinde yapacağı kesişme noktasında gün doğuyordu.

O sırada Nell'in bakışları, tepenin yamaçlarından mahalleleri grup grup seçilmeye başlayan kente doğru gidiyordu. Yüksek anıtlar ve birkaç sıvri çan kulesi orada burada beliriyor, çizgileri daha net biçimde ayırdediliyordu. Boşlukta bir tür külrengi ışık yayılıyordu. Nihayet, ilk güneş ışını genç kızın gözüne ulaştı. Akşamları ve sabahları, ufuk açık olduğu zamanlar denizden yayılan yeşil ışındı bu.

Nell yarım dakika kadar sonra doğruldu ve elini yeni kentin mahallelerine hâkim durum-daki bir noktaya uzattı.

“Yangın!” dedi.

“Hayır Nell,” diye yanıtladı Harry, “bu yanğın değil. Bu, güneşin, Walter Scott heykelinin üzerine vurduğu bir altın fırça darpesi!”

Ve gerçekten de küçük çan kulesinin iki yüz ayak yüksekteki en uç kısmı, birinci sınıf bir deniz feneri gibi parlıyordu.

Gün doğmuştu. Güneş ufku aştı. Güneş tekeri, sanki gerçekten de denizin sularından çıkışmış gibi nemli görünüyordu. Önce ışıkların kırılmasının etkisiyle genişledi, daha sonra yavaş yavaş daralarak daire biçimini aldı. Kısa zamanda dayanılmaz hale gelen parlaklığı, göğü delmiş bir fırın ağızının kine benzıyordu.

Nell, neredeyse hemen gözlerini kapamak zorunda kaldı. Hattâ incecik gözkapaklarının üzerine sıkıca birleştirdiği parmaklarını koyması gerekti.

Harry onun tam ters yöndeki ufka dönmesini istiyordu.

“Hayır Harry,” dedi. “Gözlerimin, senin gözlerinin görmeyi becerdiği şeye alışması lazım!”

Nell, avuçlarının arasından hâlâ pembe bir ışık görüyor; bu ışık, güneş ufkun üzerine çıktııkça beyazlaşıyordu. Kızın bakışları yavaş yavaş alışıyordu. Daha sonra gözkapakları açıldı ve gözleri nihayet gün ışığıyla doldu.

Dindar çocuk dizlerinin üzerine çöküp haykırdı:

“Tanrıım! Dünyanız ne kadar güzel!”

Bunun üzerine genç kız gözlerini indirip

baktı. Ayaklarının altında Edinburg manzarası uzanıyordu: Yeni kentin yepyeni ve düzgün mahalleleri, Auld-Recky'nin karışık ev yiğini ve tuhaf caddeler ve sokaklar ağı. Bütün bu görülenlere hâkim iki yükselti vardı: Bazalt bir kaya üzerine inşa edilmiş şato ve yuvarlak yamacında bir Yunan anıtının modern kalıntılarını taşıyan Calton-Hill. Başkentten kırlara doğru ağaçlıklı muhteşem yollar uzanıyordu. Kuzeyde, denizin bir kolu, Forth Körfezi, üzerinde Leith Limanı'nın açıldığı kıyıyı derinlemesine yarıyordu. Yukarıda, üçüncü planda, Fife Kontluğu'nun o güzel sahili uzanıyordu. Pire'ninki gibi düz bir yol, kuzeyin Atina'sı denen bu kenti denize bağlıyordu. Batıya doğru, Newhaven'in ve Porto-Bello'nun, çatlayan dalgaları sariya boyayan güzel plajları uzanıyordu. Açıklarda birkaç sandal körfezin sularını hareketlendiriyor; iki üç buharlı gemi, göğü siyah duman konileriyle örtülüyordu. Daha ötede yemyeşil uçsuz bucaksız kırlar görünüyordu. Orta yükseklikte tepeler yayayı birkaç yerinde engebelendiriyordu. Kuzeyde Lomond-Hills, batıda Ben-Lomond ve Ben-Ledi, doruklarını kalıcı buzlar kaplıyormuş gibi güneş ışınlarını yansıtıyor.

Nell konuşamıyordu. Dudaklarından anlaşılmaz kelimeler dökülüyordu yalnızca. Kolları titriyordu. Başı dönüyordu. Bir an bütün gücünü kaybediverdi. Bu son derece temiz havada, bu kutsal gösterinin karşısında birden zayıf düştüğünü hissetti ve bilincini yitirmiş halde, Harry'nin onu kavramaya hazır kollarına yığıldı.

Hayatı o zamana kadar yeraltıının derinliklerinde geçmiş olan bu genç kız, sonunda Yaratıcı'nın ve insanın yaptığı haliyle evrenin neredeyse tamamını seyretmişti. Bakışları, kentin ve kırların üzerinde gezindikten sonra, denizin uçsuz bucaksızlığı ve gökyüzünün sonsuzluğuna ilk defa uzanmıştı.

18

LOMOND GÖLÜ'NDEN KATRINE GÖLÜ'NE

Harry, kollarında Nell, arkasında James Starr ve Jack Ryan ile Arthur-Seat'in yamaçlarından indi. Lambert's Hotel'de birkaç saat dinlenmeden ve kuvvet veren bir yemekten sonra, geziyi göller yöresinde bir yürüyüşle bitirme kararı alındı.

Nell gücünü toplamıştı. Gözleri artık ışık karşısında kocaman açılıbiliyor ve ciğerleri bu diriltici ve temiz havayı rahatça soluyabiliyordu. Ağaçların yeşili, bitkilerin çeşitliliği, gün maviliği gözlerinin önüne renkler yelpazesini sermişti.

General Railway Station'dan bindikleri tren, Nell ile arkadaşlarını Glasgow'a götürdü. Orada, Clyde üzerindeki son köprünün üzerrinden, nehrin deniz yakınındaki ilginç hareketlerini hayranlıkla izleyebildiler. Daha sonra geceyi Comrie's Royal Hotel'de geçirdiler.

Ertesi günü, 'Edinburg and Glasgow Railway' garından kalkan tren, hızla Dumbarton ve Balloch'tan geçip Lomond Gölü'nün güney ucuna götürürecekti onları.

"İste burası Rob Roy ile Fergus Mac Gregor'un ülkesi!" diye haykırdı James Starr, "Walter Scott'un son derece şiirsel bir şekilde yükselttiği yerler! Sen burayı bilmiyor musun Jack?"

"Şarkılarından tanıyorum Bay Starr," diye yanıtladı Jack Ryan, "ve bir ülke şarkılarında bu kadar iyi anlatıldığına göre harika olmalı!"

"Gerçekten de öyle," diye haykırdı mühendis, "ve sevgili Nell'imiz de buradan en güzel anıları tutacak aklında!"

"Sizin gibi bir rehber varken Bay Starr," diye karşılık verdi Harry, "iki kez kazançlı çıkacağız, zira biz bölgeyi gezerken siz de bize buranın tarihini anlatacaksınız."

"Evet Harry," dedi mühendis, "hafızamın izin verdiği kadarıyla; ama bir şartım var: Neseli dostumuz Jack de bana yardım edecek! Ben anlatmaktan yorgun düştüğümde, o şarkıyı söyleyecek!"

"Bunu bana bir kez daha söylemenize gerek kalmayacak," diye yanıtladı Jack Ryan.

Sanki boğazını diapazonun *la* notasına ayarlamak istiyormuş gibi titrek bir nota çıktı ağızından.

Demiryoluyla Glasgow'dan Balloch'a kadar, yani İskoçya'nın ticari metropolü ile Lomond Gölü'nün güney ucu arasında yirmi mil ya var ya yoktu.

Tren Dumbarton'dan geçti. Birlik antlaşması uyarınca kentin şatosunun etrafı hâlâ surlarla çevriliydi. Büyük bir bazalt kayalığının iki tepesi üzerinde kondurulmuş resim gibi şatosuyla bir krallık kenti ve kontluğun yönetim merkeziydi burası.

Dumbarton, Clyde ile Leven'in kesişiminde yer almaktadır. James Starr bu konuda Mary Stuart'in maceralı öyküsünün birkaç ilginç noktasını anlattı. Kadın, II. François'yla evlenip Fransa Kraliçesi olmadan önce bu kentte yaşıyordu. 1815'ten sonra, İngiliz hükümeti Napoléon'u burada göz altında tutmaya karar verdi; ancak Sainte-Hélène adası tercih edildi ve bu yüzden İngiltere'nin tutsağı o efsanevi hatırlasına daha büyük katkıda bulunacak olan bir şekilde Atlantik'te bir kayalığın üzerinde öldü.

Kısa süre sonra tren Balloch'ta, gölün sevi-

yesine inen ahşap bir bentin yakınında durdu.

Sinclair adındaki bir buharlı vapur gölde gezinti yapacak turistleri bekliyordu. Nell ve arkadaşları Lomond Gölü'nün kuzey ucundaki Inversnaid için biletlerini aldıktan sonra vapura bindiler.

Gün, her zaman büründüğü İngiliz sislerinden kurtulan o güzel güneşe başlıyordu. Otuz millik bir güzergah boyunca uzanacak olan bu manzaranın hiçbir ayrıntısı *Sinclair*'in yolcularının gözünden kaçmamalıydı. Arka tarafta James Starr ile Harry'nin arasına oturmuş olan Nell, bu güzel İskoçya doğasının böylesine cömertlikle sunduğu o harika şiiri bütün duyularıyla sindiriyordu.

Jack Ryan *Sinclair*'in güvertesinde gidip geliyor, mühendise sürekli sorular soruyordu. Aslında Bay Starr'a soru sorulmasına hiç gerek yoktu. Rob Roy'un ülkesi bakışlarının önünde uzandığı sürece, o, gördüklerini heyecanlı bir hayranlıkla betimlemeyi südürecekti.

Lomond Gölü'nün başlarında, ilk önce birçok adacık göründü. Bir tarla gibi idi burası. *Sinclair* adaların dik kıyılarını takip ediyor ve iki ada arasında kahıssız bir vadi, kah dik kayalarla dolu issız bir boğaz görülmüyordu.

“Nell,” dedi James Starr, “tipki gölü çevreleyen tepeler gibi bu adacıkların da her birinin bir efsanesi ve kimi zaman da şarkısı var. Bu yörenin tarihinin adalardan ve dağlardan oluşan dev harflerle yazıldığını söylemek hiç de abartılı olmaz.”

“Lomond Gölü’nün bu kısmı bana neyi hatırlattı biliyor musunuz Bay Starr?” dedi Harry.

“Neyi hatırlattı Harry?”

“Ontario Gölü’ndeki, Cooper’ın harika bir biçimde betimlediği o bin adayı. Bu benzerlik benim gibi sana da çarpıcı gelmiş olmalı sevgili Nell, zira birkaç gün önce sana haklı olarak Amerikalı yazarın başyapıtı kabul edilen o romanı okumuştum.”

“Gerçekten Harry,” diye karşılık verdi genç kız, “bu aynı manzara. Sinclair’ın adaların arasından kayıp gidişi, Jasper Eau-Douce’un kotrasının Ontario Gölü’nde dolaşmasını hatırlatıyor.”

“Böylece,” diye devam etti mühendis, “her iki yörenin de iki ayrı şair tarafından anlatılmayı hak ettiği kanıtlanmış oluyor! Ontario’daki o bin adayı bilmiyorum Harry, ama bu Lomond takımadalarındakinden çok farklı

bir görünüme sahip olduğunu sanmıyorum. Şu manzaraya bakın! İşte Murray Adası ve eski kalesi Lennox. Burası, I. Jack'ın emriyle babası, kocası ve iki oğlunun kafası uçurulduktan sonra Albany Düşesi'nin yaşadığı yer. İşte Clar, Cro, Torr adaları. Kimisi kayalık, ıssız, bitkisiz, kimisi de yeşil ve yuvarlak yamaçlı. Şurada karaçamlar ve kayın ağaçları. Ötede sarı ve kurumuş çalılıklar. Doğrusu Ontario Gölü'ndeki bin adanın böylesi çeşitlilikte bir manzaraya sahip olduğuna inanmakta zorlanıyorum!"

"Şu küçük liman hangisi?" diye sordu gölün doğu kıyısına dönmüş olan Nell.

"Burası Highlands'in girişindeki Balmaha," diye yanıtladı James Starr. "Orada İskoçya'nın yüksek toprakları başlıyor. Şurada gördüğün kalıntılarsa Nell, eski bir kadınlar manastırına ait. Şu dağınık mezarlar; adları hâlâ bütün yörende bilinen Mac Gregor ailesinin çeşitli üyelerine ait."

"Meşhur olmalarının nedeni de döktükleri ve döktürdükleri kan!" diye konuştu Harry.

"Haklısun," diye yanıtladı James Starr, "saşlardan gelen ünün daha da çok yankı uyandırdığını itiraf etmek gerekiyor. Bu savaş

hikayeleri oldukça eski çağlara kadar gidiyor..."

"Ve şarkılar yaşamayı sürdürüler," diye ekledi Jack Ryan.

Ve iyi niyetli delikanlı, sözlerini desteklemek amacıyla, Sraë Ovası'ndan Alexandre Mac Gregor'un Luss'lı Sir Humphry Colquhoun karşısındaki kahramanlıklarını anlatan eski bir savaş türküsünün ilk beyitini okudu.

Nell dinliyordu, ancak bu savaş hikayelerinden sadece üzüntü duyuyordu. Neden genç kızın kocaman olduğunu düşündüğü, bu yüzden herkese yetecek kadar yerin bulunduğu bu düzlüklerde bu kadar kan dökülmüştü?

Gölün üç ila dört mil uzunluğundaki kıyıları, küçük Luss Limanı dolaylarında birbirine yaklaşıyordu. Nell bir an için eski şatonun ihtiyar kulesini görebildi. Derken Sinclair burnunu kuzeye çevirdi ve turistlerin gözlerinin önünde, göl seviyesinin üç bin ayak üzerinde yükselen Ben Lomond göründü.

"Harika bir dağı!" diye haykırdı Nell. "Kim bilir zirvesinden görünen manzara ne kadar güzeldir!"

"Evet Nell," diye yanıtladı James Starr. "Şu

tepenin, dağın alt bölgelerini kaplayan şu meşe, kayın ve karaçam yığınlarının arasından nasıl gururla yükseldiğine bak! Şurada bizim eski Kaledonya'mızın üçte ikisi görünüyor. Mac Gregor Klanı eskiden surada, gölün doğu kesiminde yaşırdı. Yakınlarda, Jacobite'lar ile Hanover'liler arasındaki çatışmalar bu ıssız boğazları birkaç defa kana boğmuştu. Şurada, güzel akşamlarda, eski hikayeleride 'Mac Farlane Feneri' diye adlandırılan o solgun ay yükselir. Şurada, Rob Roy ile Mac Gregor Campbell'in unutulmaz adları hâlâ yankılanır!"

Grampians sıradaglarının son zirvesi olan Ben Lomond, gerçekten de büyük İskoçyalı romancı tarafından övülmeyi hak eder. James Starr'ın da belirttiği gibi, tepesi sürekli karlarla örtülü olan daha yüksek dağlar da vardır, ancak belki de dünyanın hiçbir yerinde bundan daha şiirsel görünümülü yoktur.

"Şu Ben Lomond'un tamamının Montrose Dükü'ne ait olduğunu düşünüyorum da..." diye ekledi Starr. "Tıpkı Londra'daki bir burjuvanın bahçesindeki bir çimenliğe sahip olması gibi, majesteleri de bir dağa sahip."

Bu sırada Sinclair, gölün karşı kıyısındaki Tarbet kasabasına vardı ve Inverary'ye giden

yolcularını indirdi. Ben Lomond buradan bütün güzelliğiyle görülmüyordu. Sel yataklarıyla çizgi çizgi olan yamaçları, eriyen gümüş plakalar gibi parlıyordu.

Sinclair dağın eteği boyunca ilerledikçe, bölge daha da sarp hale geliyordu. Yer yer, aralarında dallarında bir zamanlar alt tabakan dan insanların asıldığı söğütlerin de bulunduğu tek tek ağaçlar vardı.

“Keneviri idareli kullanmak için” dedi James Starr.

Bu arada göl de kuzeye doğru daralıyordu. Yanlardaki dağlar onu daha çok sıkıştırıyordu. Buharlı vapur, Inveruglas, Eilad-Whou gibi Mac Farlane'lere ait bir kalenin kalıntılarının bulunduğu adalar ve adacıklar arasından ilerliyordu. Nihayet iki kıyı birleşti ve *Sinclair* Inverslaïd İstasyonu'nda durdu.

Orada, yemek hazırlanırken, Nell ve yol arkadaşları gemiden indikleri yerin yakınlarında, göle oldukça yüksektен dökülen bir şelaleyi görmeye gittiler. Sanki turistlerin zevki için oraya konmuş bir dekor gibiydi bu. Gürültülü suların üzerinde, bir sıvı tozunun ortasında titrek bir köprü sallanıyordu. Buradan bakıldığında Lomond'un büyük bir kısmı gö-

rülebiliyordu ve *Sinclair* sadece yüzeydeki bir noktadan ibaretti.

Yemek bittikten sonra Katrine Gölü'ne git dilecekti. Breadalbane ailesinin –bir zamanlar kaçak Rob Roy'a odun ve su vermiş olan o ail enin– armasını taşıyan birçok at arabası yolcuların hizmetindeydi ve onlara İngiliz arabacılığına özgü bütün konforu sunuyordu.

Harry, günün modasına uygun şekilde Nell'i üst kata yerleştirdi. Kendisi ve yol arkadaşları da kızın yanına oturdular. Kırmızı giysiler içindeki muhteşem bir arabacı, dört atının kayışlarını sol eline aldı ve hayvanlar şelanın dolambaçlı yatağını takip ederek dağın yamacını tırmanmaya başladı.

Yol bir hayli diki. Etraftaki tepeler, yol yükseldikçe değişiyor gibiydi. Karşı kıyıdıraki sıradagların ve Inveruglas Vadisi'ne hâkim durumdaki Arroquhar zirvelerinin muhteşem bir görünümle yükseldiği görülmüyordu. Solda, kuzey yamacının ani dikliğiyle fark edilen Ben Lomond sivriliyordu.

Lomond Gölü ile Katrine Gölü arasındaki bölge vahşi bir görünüm sunuyordu. Vadi, Aberfoyle düzüğünə açılan dar geçitlerle başlıyordu. Bu isim genç kıza, dibinde çocuklu-

günun geçtiği dehşet dolu uçurumları acı bir biçimde hatırlattı. James Starr da hemen hikayeleriyle kızın kafasını dağıttı.

Zaten bölge de buna olanak veriyordu. Rob Roy'un hayatındaki en önemli olaylar, küçük Ard Gölü'nün kıyısında meydana gelmişti. Orada çakıltaşıyla karışmış, zamanın ve atmosferin etkisiyle çimento gibi katılmış korkunç görünümlü kalker kayalar uzanıyordu. Yıkılmış ağilların arasında, hayvan inlerini andıran sefil kulübeler –'bourrochs'– görülyordu. Bunlarda insanların mı yoksa vahşi hayvanların mı yaşadığı bilinemezdi. İklim değişiklikleri nedeniyle saçlarının şimdiden rengi atmış olan birkaç yumurcak, büyük şaşkınlık gözlerle arabaların geçişini seyrediyorlardı.

"İşte Rob Roy'un ülkesi adını verebileceğimiz yer. Burada diyakos olan babasının saygıdeğer oğlu mükemmel yargıç Nichol Jarvie, Lennox Kontu'nun askerleri tarafından yakalandı. Gene tam burada pantolonundan asılıverdi. Allahtan pantolon Fransız çerçilerinin sattığı türden değil iyi bir İskoç kumaşından yapılmıştı! Forth Nehri'nin Ben Lomond şelallerinden beslenen kaynağının hemen yakı-

nında, kahramanın Montrose Dükü'nün askerlerinden kaçmak için geçtiği sılık görülür. Ah! Eğer bizim kömür ocağımızın karanlık sığınaklarını bilseydi, bütün arayışlarını oraya yönlendirirdi! Gördüğünüz gibi dostlarım, birçok bakımından muhteşem denebilecek bu yörede, Walter Scott'a ilham vermiş olan geçmişin anılarına rastlamadan bir adım dahi atmak mümkün değil! Mac Gregor Klanının silah başına çağrısını olağanüstü dizelerde dile getirmiştir Scott.”

“Hepsi iyi güzel de Bay Starr,” diye yanıtladı Jack Ryan, “Nichol Jarvie’nin pantolonundan asıldığı doğrusa, o zaman bizim ‘Bir İşkoç’un pantolonunu alabilenin kurnazlığına diyecek yoktur...’ atasözümüz ne anlama geliyor?”

“Tanrıım, Jack, haklısun,” diye yanıtladı James Starr gülerek. “Bu sadece bizim yargıcın o gün atalarının modasına uygun giyinmediğini gösteriyor!”

“Hata yapmış Bay Starr!”

“Aksini söyleyemem Jack!”

Araba şelalenin dik kıyılarını tırmandıktan sonra tekrar ağaçsız, susuz, sadece çılız çalılarla örtülü bir vadide indi. Bazı yerlerde pira-

mit şeklinde taş yığınları yükseliyordu.

“Bunlar Kelt tümülüsleri,” dedi James Starr. “Bir zamanlar buradan geçen herkes, burada yatan kahramanın onuruna bir taş koymak zorundaydı. Oradan da şu Gal deyişi çıktı: ‘Son selam taşını koymadan mezarnın önünden geçene yazıklar olsun!’ Eğer oğullar da babalarının inancını sürdürseydi, o zaman bu taş yığınları tepe halini almış olurdu. Aslında bu yörede her şey dağlıların kalbinde bulunan o doğal şıiri geliştirmeye katkıda bulunur! Bütün dağlık bölgelerde böyledir bu. Orada hayal gücü bu mucizeler sayesinde sürekli tetikte tutulur. Eğer Yunanlılar bir düzlükler ülkesinde otursalardı, antik mitolojiyi asla yaratamazlardı!”

Bu ve bunun gibi konuşmalar sürerken, araba dar bir vadinin geçitlerine daliyordu. Buralar koca Meg Mérillies'in tanıdık cinlerinin eğlenceleri için oldukça uygundu. Küçük Arklet Gölü solda kaldı ve Katrine Gölü'nün kıyısında, Stronachlacar hanına giden dik eğimli bir yol belirdi.

Orada, ufak bir bendin mendirek başında haliyle *Rob Roy* adını taşıyan küçük bir buharlı vapur vardı. Yolcular hemen bindiler: Vapur

kalkmak üzereydi.

Katrice Gölü, en geniş yeri iki mili geçmeyen bir genişliğe ve on mil uzunluğa sahipti. Kıyındaki ilk tepeler yine büyük bir şahsiyetin izlerini taşırlı.

“İşte haklı olarak uzun bir yılanbalığına benzeten göl,” diye haykırdı James Starr. “Bu gölün hiçbir zaman donmadığı iddia edilir. Bu konuda bir bilgim yok, ama buranın *The Lady of the Lake*'teki kahramanlıklara mekan olduğunu unutmamak gereklidir. Eminim ki dostumuz Jack iyi bakarsa, gölün yüzeyinde hâlâ güzel Helen Douglas'ın silik gölgesinin dolaştığını görecektir!”

“Tabii ki Bay Starr,” diye karşılık verdi Jack Ryan, “hem neden görmeyeyim ki? Kömür ocağındaki cinlerin Malcolm Gölü'nün sularında göründüğü gibi neden o güzel kadın da Katrine Gölü'nün sularında görünmesin?”

O anda *Rob Roy*'un arkasında bir gaydanın net sesi duyuldu.

Ulusal kostümleri içinde bir Kuzey İskoçyalı, üç borulu bir ‘bag-pipe’ çalıyordu. Boruların en büyüğü *sol*, ikincisi *si*, en küçüğü de en büyüğün bir oktav incesini veriyordu. Sekiz delikli kamış ise, *fa'sı* doğal olan bir *sol*

majör gamı veriyordu.

Kuzey İskoçyalı'nın çaldığı, nakaratı basit, yumuşak ve çocuksu bir şarkıydı. Gerçekte bu ulusal melodilerin hiç kimse tarafından bestelenmediği, rüzgarın uğultusu, suların mırıldısı ve yaprakların hissirtisının doğal bir karışımı olduğu düşünülebilir. Düzenli aralıklarla gelen nakaratın biçimini garipti. Cümle iki vuruşlu üç ölçüden ve üç vuruşlu bir ölçüden oluşuyor, zayıf bir vuruşla bitiyordu. Eski dönem şarkılarının aksine, şarkı majör tondaydı ve notalar yerine ton aralıklarını veren rakam dilinde şöyle yazılabilirdi:

5 1.2	3525	1.765	22.22
1.2	3525	1.765	11.11

O sırada Jack Ryan gerçekten mutlu bir insan oldu. İskoç göllerine özgü bu şarkıyı biliyordu. Bu sayede, Kuzey İskoçyalı, gaydasiyla eşlik ederken, o da, güçlü sesiyle eski Kaldonya'nın şiirsel efsanelerini anlatan bir marş söyledi:

Uyuyan dalgalarıyla güzelim göller
Saklayın sonsuza dek
O büyülü efsaneleriniz,

Güzelim İskoç gölleri!
Kıyılarınızda izleri var
O özlenen kahramaların
Walter'imiz şarkılarda anar
Asil soyumuzun mirasçılarını!
İşte büyütülerin kulesi
Bir mütevazı sofra kurarlar;
Orada engin fundalıklar
Fingal'in gölgesini ağırlar.

Şurada, karanlık gecede
Cinlerin çılgın dansı.
Şurada belirir uğursuz gölgедe
İhtiyar Püritenlerin suratları!
Ve vahşi kayalıklar arasında
Akşamleyin bir kez daha görünür
Waverley, ki kıylarınıza,
Flora Mac Ivor'u sürükler!

Göl Kadını gelir hiç şüphesiz
Atıyla dolaşmaya
Ve Diana yakınlarda kulak verir
Rob Roy'un çinlayan borusuna!
Duyulmamış mıdır daha önce
Fergus, klanının ortasında,
Savaş gaydasını öttürür de

Uyandırır Highlands'in yankısını
Sizden uzağa, şiirli göller,
Götürür kader adımlarımızı,
Koyaklar, kayalar, antik inler
Gözlerimizin asla unutmayacağı!
Ey erkenden biten rüya,
Gel bize doğru bir kez daha
Sana içiyoruz ihtiyar Kaledonya
Sana, tüm anılarımıza!

Uyuyan dalgalarıyla güzelim göller
Saklayın sonsuza dek
O büyülü efsanelerinizi,
Güzelim İskoç gölleri!

Saat öğleden sonra üç olmuştu. Ben An ile Ben Venue arasından Katrine Gölü'nün daha az engebeli batı kıyıları beliriyordu. Simdiden, yarı mil ötede *Rob Roy*'un Callander üzerinden Stirling'e gidecek olan yolcularını indireceği dar havza görünyordu.

Nell, kafasındaki sürekli gerginlik nedeniyle yorgun düşmüştü. Gözlerinin önüne hayranlık duyacağı bir şey geldiğinde dudaklarından tek bir sözcük çıkyordu: "Tanım! Tanım!" Bu kadar çok güzelliğin

anısını daha kalıcı şekilde zihnine yerleş-
tirebilmesi için birkaç saat dinlenmesi
gerekıyordu.

O anda Harry kızın elini tutmuştu. Genç
kızı heyecanla bakıp şöyle dedi:

“Nell, sevgili Nell, yakında karanlık yur-
dumuza dönmüş olacağız! Gün ışığında geçir-
diğin bu birkaç saat boyunca gördüklerinden
hiçbirini özlemeyecek misin?”

“Hayır Harry,” diye yanıtladı genç kız. “Bir
şeyler hatırlayacağım, ama sevgili kömür
ocağıma seninle beraber dönmekten de
mutluluk duyacağım.”

“Nell,” diye sordu Harry duygularını
boşuna saklamaya çalıştığı bir sesle, “kutsal
bir bağın bizi Tanrı'nın ve insanların önünde
birleşirmesini ister misin? Beni eş olarak
kabul eder misin?”

“İsterim Harry,” diye yanıtladı Nell o duru
gözleriyle bakarak, “isterim, eğer senin
hayatın için yeterli olabileceğime...”

Nell, Harry'nin bütün geleceğinin özetlen-
diği bu cümleyi bitirmeye kalmadan, açıklan-
ması zor bir olay meydana geldi.

Rob Roy, kıyıyla daha yarı mil olduğu hal-
de, ani bir çarpmayla sarsıldı. Vapurun omur-

gası gölün tabanına çarpmıştı ve motorlar, bütün çabalara rağmen omurgayı buradan kurtaramıyordu.

Bu kaza meydana geldiğine göre, Katrine Gölü'nün doğu kesimi neredeyse aniden, sanki göl yatağında dev bir çatlak oluşmuş gibi boşalmış olmaliydi. Göl, birkaç saniye içinde, büyük bir ekinoks gelgitinde suların çekildiği bir sahil gibi kurumuştu. Bütün su, yerin derinliklerine girip kaybolmuştu.

“Dostlarım,” diye haykırdı James Starr sanki olayın nedeni aniden Tanrisal bir esinle kendisine bildirilmiş gibi, “Tanrı Yeni Aberfoyle'u kurtarsın!”

SON BİR TEHLİKE

Ogün Yeni Aberfoyle'daki çalışmalar olağan haliyle sürüyordu. Uzaktan, kömür yatağını patlatan dinamit lokumlarının gümbürtüsü duyuluyordu. Bir yerde kömürün kırılmasını sağlayan kazma ve maşa darbeleri; bir başka yerde uzun delgileriyle kumtaşı ve şist faylarda delikler açan delme makinelerinin sesleri duyuluyordu. Her taraftan uzun, boğuk sesler geliyordu. Makinelerin püskürttügü hava, havalandırma galerilerinden dışarı çıkıyordu. Ahşap kapılar, bu şiddetli cereyan nedeniyle aniden kapanıyordu. Daha aşağıdaki tünellerde, mekanik hareketli küçük vagonlar saatte on beş mil hızla çalışıyor ve otomatik ziller, işçileri korunaklı yerlere çekilmeleri için uyarıyordu. Yerin yüzeyine yerleştirilmiş makinelerin dev silindirleriyle çekilen kafesler durmaksızın inip çıkıyordu. Parlak tekerler, Coal-City'yi canlı bir şekilde aydınlatıyordu.

Kısacası çalışmalar büyük bir yoğunlukla sürüyordu. Kömür yatağı, çekme kuyularının dibindeki yüzlerce vagonla boşaltılıyordu. Madencilerin bir kısmı gece vardiyasından sonra dinlenirken, gündüz ekipleri bir saat bile kaybetmeden çalışmaya koyuluyorlardı.

Simon Ford ve Madge, yemekten sonra kulübenin avlusuna oturmuşlardı. İhtiyar ustabaşı her zamanki gibi şekerleme yapıyor, bir yandan da mükemmel Fransız tütünüyle doldurulmuş piposunu tüttürüyordu. Karı koca konuşukları zamanlarda hep Nell'den, oglarından, James Starr'dan ve dünyanın yüzeyine yapılan geziden bahsediyorlardı. Neredeydiler? Şu anda ne yapıyorlardı? Nasıl olup da kömür ocağının hasretini çekmeden bu kadar uzun süre dışında kalabiliyorlardı?

O anda olağanüstü şiddette bir ugultu duyuldu. Dev bir çağlayanın kömür ocağında hızla ilerlediği sanılabilirdi.

Simon Ford ve Madge aniden ayaga kalktılar.

Derken Malcolm Gölü'nün suları yükseldi. Zincirinden boşalmış gibi yükselen büyük bir dalga, kıyıyı kapladı ve kulübenin duvarında patladı.

Simon Ford, Madge'ı tuttuğu gibi, hızla evin birinci katına götürmüştü.

Aynı anda, ani sel baskını tehlikesiyle karşı karşıya kalan Coal-City'nin her yerinden çığlıklar yükselmeye başladı. İnsanlar gölün kıyısındaki şistli kayaların üst kısımlarına sıçınmaya çalışıyorlardı.

Dehşet doruk noktasındaydı. Neredeyse çılgına dönmuş birkaç madenci ailesi, üst katlara çıkabilmek için tünele doğru yönelmişti. Denizin, galerileri Kuzey Kanalı'nın altına kadar uzanan kömür ocağına sızdığını endişe duyulabilirdi. Mahzen, ne kadar büyük olsada, tamamen suyla dolabilirdi. Yeni Aberfoyle'un bir sakini bile ölümden kurtulamazdı.

Ancak ilk kaçanlar tünelin ağzına vardıklarında, kendilerini kulübeyi derhal terk etmiş olan Simon Ford'un önünde buldular.

"Durun, durun arkadaşlar!" diye bağırdı onlara ihtiyar ustabaşı. "Eğer şehrimiz sular altında kalacaksa, sular sizden daha hızlı hareket edecektir ve kimse selden kaçamayacaktır! Ama sular artık yükselmiyor! Tehlike atlatılmış gibi görünüyor."

"Peki ya dip kısımlarda çalışan arkadaşlarımız?" diye haykırdı madencilerin birkaçı.

“Onlar için kaygılanacak bir şey yok,” diye yanıtladı Simon Ford. “Çalışmalar göl yatağının bir kat üzerinde sürdürülüyor!”

Olaylar ihtiyar ustabaşını haklı çıkarır gibiydi. Su baskını ani olmuştu; ancak dev kömür ocağının alt katına yayıldığı için, Malcolm Gölü'nün seviyesini birkaç ayak yükseltmekten başka bir etkisi olmamıştı. Bu nedenle Coal-city tehlikede değildi ve ocağın henüz işletmeye açılmamış olan derin kısımlarında meydana gelen su baskınının hiç kimseye zarar vermediği umulabilirdi.

Su baskınına gelince, Simon Ford ve arkadaşları, bunun nedeninin, bir iç tabakanın kömür kitlesinin çatlaklarından sızmazı mı, yoksa yüzeydeki bir akarsuyun çöken yatağından madenin son katlarına kadar inmesi mi olduğunu bilemiyorlardı. Zaman zaman kömür işletmelerinde yaşanan türden basit bir kazanın söz konusu olduğundan ise kimse şüphe etmiyordu.

Ancak o akşam olay açıklığa kavuştu. Kontluğun gazeteleri Katrine Gölü'nün sahne olduğu o garip olayın öyküsünü yayımlıyorlardı. Aceleyle kulübeye dönen Nell, Harry, James Starr ve Jack Ryan bu haberleri doğru-

ladılar ve Yeni Aberfoyle'da sadece maddi kaybın olduğunu öğrenerek memnun oldular.

Kısacası Katrine Gölü'nün yatağı aniden çökmüştü. Gölün suları, geniş bir çatlak boyunca ocağa kadar sızmıştı. İskoçyalı romançının en sevdiği gölde –en azından güney kesiminde–, Göl Kadını'nın güzel ayaklarını ıslatabilecek kadar su kalmamıştı. Sadece göl yatağının çöken kısmının aşağısında kalan yerlerde, birkaç dönümlük bir gölcük kalmıştı.

Bu tuhaf olay öyle büyük bir yankı uyandırdı ki! Hiç şüphesiz ilk defa bir göl, birkaç saniyede yerin derinliklerine akıp boşaliveriyordu. Çatlaklar –halkın katılımıyla– tıkanıp da içi yeniden suyla doldurulana kadar, bu gölü Birleşik Krallık haritalarından silmekten başka yapacak bir şey yoktu. Walter Scott –eğer hâlâ bu dünyada olsaydı– umutsuzluktan ölürdü!

Her şey bir yana, olayın açıklaması yoktu. Aslında o derin oyukla gölün yatağı arasında ikinci zamanlardan kalma topraklar, arazinin özel jeolojik yapısından dolayı, ince bir katmandan ibaretti.

Ancak her ne kadar bu çökme doğal nedenlerden kaynaklanmış gibi görünse de, Ja-

mes Starr, Simon ve Harry Ford kendi kendilerine bu olayın kaynağının kötü niyet olup olamayacağını soruyorlardı. Eskisinden daha da güçlü şüpheler duyuyorlardı. Acaba kötü niyetli cin, zengin kömür ocağıının işletmecilere tekrar el uzatmaya mı başlamıştı?

Birkaç gün sonra, James Starr, kulübede, eski ustabaşı ve oğluyla bu konuyu konuşuyordu.

“Simon,” dedi mühendis, “bence her ne kadar bu olay kendiliğinden açıklanabiliyor olsa da, nedenini hâlâ araştırdığımız olaylarla aynı kategoride olduğunu seziyorum!”

“Ben de sizin gibi düşünüyorum Bay James,” diye yanıtladı Simon Ford, “ama bana soracak olursanız, kimseye bir şey söylemeye lim ve araştırmamızı kendi başımıza yapalım.”

“Oo!” diye haykırdı mühendis. “Ben sonucu şimdiden biliyorum!”

“Ee! Neymiş peki?”

“Kötü niyetin izlerini bulacağız, ama kötü niyetli kişiyi bulamayacağız!”

“Ama gene de o var!” diye yanıtladı Simon Ford. “Nerede saklanıyor? Ne kadar sapıkın olursa olsun, hangi varlık bir gölün çökertilmesi gibi korkunç bir düşünceyi gerçekleştii-

rebilir? Gerçekten ben de sonunda Jack Ryan gibi evini işgal ettiğimiz için bizden intikam alan bir cinin varlığına inanacağım!”

Tabii Nell'in, bu gizli toplantıların mümkün olduğunca dışında tutulduğunu da belirtmek gerekiyor. Öte yandan o da, diğerlerinin istediği gibi, hiçbir şeyden şüphelenmeyip görünüyordu. Kızın davranışları, zaten, kendisini evlatlık alan aileninkiyle aynı kaygıları paylaştığını gösteriyordu. Üzgün yüzü, zihnini bulandıran iç mücadelelerin izini taşıyordu.

. Ne olursa olsun, James Starr, Simon ve Harry Ford çökmenin gerçekleştiği yere dönüp olayın nedenlerini anlamayı denemeye karar verdiler. Bu tasarılarından kimseye bahsetmediler. Düşüncelerine temel oluşturan olayları bilmeyen biri için, James Starr ve arkadaşlarının görüşü pek benimsenecek gibi değildi.

Birkaç gün sonra, üçü, Harry'nin kullandığı hafif bir kayığa binip Katrine Gölü'nün ya tağının çöktüğü kısmında kütleyi taşıyan doğal sütunları incelemeye gittiler.

Bu araştırma onları haklı çıkardı. Sütunlar mayınlanmıştı. Kara izler hâlâ görülebiliyor du, zira su seviyesi sızıntı nedeniyle düşmüş-

tü ve en alt kısımlara kadar her yeri görmek mümkün oldu.

Kubbe tonozunun bir kısmının düşmesi önceden tasarlanmış ve insan eliyle sağlanmıştı.

“Artık şüpheyeye yer yok,” dedi James Starr. “Ya bu çökme, küçük bir göl yerine denizin sularına geçit açsaydı? Kim bilir ne olurdu!”

“Evet!” diye haykırdı ihtiyar ustabaşı gururla. “Aberfoyle’umuzu ancak bir deniz batırabilir! Ama her şey bir yana, herhangi birinin işletmemizin mahvolmasında nasıl bir çıkarı olabilir ki?”

“Bunu anlamak mümkün değil,” diye yanıtladı James Starr. “Burada söz konusu olan, inlerinden çıkışip çalıp çırpmak için bütün ülkeye yayılacak bir grup adı hırsız değil! Böyle kötülükler yapsalardı, üç yıldır ortaya çıkarlardı! Benim zaman zaman düşündüğümün aksine, bu dev mağaraların bilmediğimiz köşelerine suç üretim merkezlerini saklayıp bizi buradan kovmaya çalışan kaçakçılar ya da kalmazanlar da söz konusu değil. Ne sahte para, ne de kaçak mal, saklamak için yapılmaz! Ne var ki, amansız bir düşmanın Yeni Aberfoyle’u yok etmeye ant içtiği ve çıkarlarının, onu, bi-

ze karşı beslediği nefreti tatmin etmek için tüm yolları denemeye ittiği de açık! Hiç şüphesiz açıkça eyleme geçmek için çok zayıf birisi, bu yüzden tuzaklarını karanlıkta hazırlıyor, ancak kullandığı zeka, onu korkunç bir varlık yapıyor. Dostlarım, kendisi yurdumuzun bütün sırlarını bizden daha iyi biliyor, zi-ra bunca zamandır bütün aramalarımızdan yakayı kurtarabiliyor! Bu kesinlikle işinin ehli birisi, büyük bir usta Simon. Nasıl çalıştığını bu kadar şaşırmamız da bunun açık kanıtı. Pekala! Hiç şüphelendiniz kişisel bir düşmanınız oldu mu? İyi düşünün. Zamanın söndüremediği nefret sapıntıları vardır. Gerekliyorsa geçmişinize geri dönün. Olup bitenler, bir tür soğuk ve sabırlı deliliğin eseri, bu yüzden bu konu hakkında en uzak anılarınıza kadar her şeyi hatırlamanız gerekiyor!”

Simon Ford yanıt vermedi. Dürüst ustasının açıklama yapmadan önce bütün geçmişini açık yüreklikle sorguladığı görülmüyordu. Sonunda kafasını kaldırarak:

“Hayır,” dedi, “Tanrı şahidimiz, ne Madge, ne de ben kimseye bir kötülük yapmadık. Bir tek düşmanımız bile olabileceğine inanmıyoruz!”

“Ah!” diye haykırdı mühendis. “Keşke Nell artık konuşmak isteseydi!”

“Bay Starr, babacığım,” diye karşılık verdi Harry, “rica ediyorum araştırmamızı gizli tutmaya devam edelim! Benim zavallı Nell’imi sorgulamayın! Onun zaten endişeli ve sıkıntılı olduğunu hissediyorum. Eminim ki kalbinde kendisini sıkan bir sırrı güçlükle saklıyor. Eğer susuyorsa, bunun nedeni ya söyleyecek bir şeyinin olmaması, ya da susmayı gereklî görmesidir! Bize, hepimize olan sevgisinden şüphe duyamayız! Eğer şu ana kadar sakladığı şeyi daha sonra bana söylese, sizin de bundan derhal haberiniz olacaktır.”

“Pekala Harry,” diye yanıtladı mühendis, “ama eğer Nell bir şey biliyorsa, bu suskunluğu izah etmek mümkün değil!”

Ve tam Harry haykıracakken:

“Sakin ol,” diye ekledi mühendis. “Evleneceğin kızı hiçbir şey söylemeyeceğiz.”

“Babacığım, sizin için de uygunsa, bu evliliğin daha fazla beklemeden yapılmasını istiyorum!”

“Oğlum,” dedi Simon Ford, “tamı tamına bir ay sonra evleneceksiniz. Siz Nell'in babasının yerini alabilir misiniz Bay James?”

“Bana güvenebilirsiniz Simon,” diye yanıtladı mühendis.

James Starr ve iki arkadaşı kulübeye geri döndüler. Araştırmalarının sonucuya ilgili kimseye bir şey söylemediler ve kömür ocağındaki herkes, tonozların çökmesinin basit bir kaza olduğunu düşündü. Sadece, İskoçya'daki göllerin bir tanesi eksilmıştı.

Nell yavaş yavaş her zamanki meşgalelerine geri döndü. Kontluğun yüzeyine yaptıkları o geziden unutulmaz anılar saklamıştı; Harry de kızın eğitimi için bunlardan faydalanyordu. Ama dışardaki hayatı yaptığı bu başlangıç, kızda hiçbir pişmanlığa yol açmamıştı. Tıpkı o keşfeten önce olduğu gibi şimdi de o karanlık yurdunu seviyordu, çocukluğu ile genç kızlığından sonra, bir eş olarak da orada yaşamaya devam edecekti.

Bu arada Harry Ford ile Nell'in yaklaşan evliliği, Yeni Aberfoyle'da büyük gürültüye yol açmıştı. Kulübeye tebrik yağıyordu. Jack Ryan da tebrik etmekte gecikmedi. Ondan, Coal-City'nin bütün ahalisinin katılacağı bu şenlik için en güzel şarkılarını şimdiden hazırlaması istendi.

Ancak düğün töreninden önceki ay, Yeni

Aberfoyle hiç görmediği kadar büyük bir felaket atlattı. Sanki Nell ile Harry'nin birleşmesi, felaket üstüne felaket getiriyordu. Gerçek nedeni bilinmeyen bu kazalar, esas olarak dipteki çalışmalarda meydana geliyordu.

Bir gün, bir yanın alt galerilerden birinin ahşap desteklerini yutuverdi ve kundakçının kullandığı lamba bulundu. Harry ve arkadaşları kömür yatağını tamamen yok edebilecek bu yanını durdurabilmek için hayatlarını tehlikeye attılar ve ancak acil durumlar için ocakta bulundurulan karbonik asitli suyla dolu yanın söndürücülerini kullanarak başarı sağlayabildiler.

Bir başka sefer, bir kuyunun payandalarındaki kopmadan dolayı bir çökme meydana geldi ve James Starr bu payandaların önceden testereyle zedelenmiş olduğunu tespit etti. Tam orada çalışmaları denetleyen Harry, molozların altında kaldı ve bir mucize sonucu ölmekten kurtuldu.

Birkaç gün sonra, mekanik çekmeli tramvayda Harry'nin oturduğu küçük vagonlar bir engele çarpıp devrildi. Daha sonra demir yolunun ortasına bir direk konmuş olduğu anlaşıldı.

Kıscası bu olaylar o kadar arttı ki, maden-ciler arasında bir tür panik başladı. İşçilerin çalışmayı sürdürmesi için şeflerinin varlığından başka bir neden kalmamıştı.

“Şu haydutlar tam bir çete!” diye tekrarla-yıp duruyordu Simon Ford. “Bir tekini bile yakalayamıyoruz!”

Araştırmalar tekrar başladı. Kontluğun polisleri gece gündüz tetikteydi, ancak hiçbir şey bulamadılar. James Starr, bu kötü niyetin doğrudan hedefliyor gibi göründüğü Harry'nin, çalışma sahasının dışında herhangi bir yere gitmesini yasakladı.

Harry'nin talimatı üzerine, kendisine geçmişini hatırlatabilecek bütün bu saldırı girişimlerinin saklandığı Nell'e de aynı şekilde davranışındı. Simon Ford ve Madge, sıkı bir şekilde ve sert bir ilgiyle onu sabah akşam koruyorlardı. Zavallı çocuk bunu hissediyordu, ancak ne bir uyarida bulunuyor, ne de sizlanyordu. Ona bu şekilde davranışının kendi yararına olduğunu biliyor muydu? Herhalde evet. Zaten o da kendince diğerlerine göz kulak oluyor gibi görünüyor ve ancak, sevdikleri, kulübede bir araya geldiği zamanlar rahatlamış görünüyordu. Akşamları, Harry eve

döndüğünde, normalde ölçülebilir sayılabilecek doğasına pek de uymayacak şekilde çılgınlar gibi mutlu oluyordu. Gece geçtikten sonra, herkesten önce ayakta oluyordu. Endişesi sabahтан, erkeklerin dipteki çalışmalar için evden ayrılmasından itibaren başlıyordu.

Harry, onu rahatlatmak için, evliliklerinin oldu bittiye getirilmesini istiyordu. Böyle geri dönenlemez bir durum karşısında artık işlevini yitirecek olan kötü niyetlilerin güçten düşeceğini ve Nell'in ancak karısı olduğunda kendini güvende hissedebileceğini düşünüyordu. James Starr'la beraber Simon Ford ve Madge da bu sabırsızlığı paylaşıyorlardı. Herkes gün sayıyordu.

Doğrusu şu ki, herkes en uğursuz sezgilerin etkisi altındaydı. Nerede yakalanacağı ve nasıl mücadele edileceği bilinmeyen bu gizli düşmanın, Nell'i ilgilendiren hiçbir konuda kayıtsız kalmadığı gizlidен gizliye söylenilirdi. Harry ile genç kızın bu gösterişli evlilik girişimleri, onun nefretinin yeniden harekete geçmesi için vesile olabilirdi.

Tören için saptanan tarihten bir hafta önce bir sabah Nell, kuşkusuz uğursuz bir sezginin itkisiyle, etrafa göz atmak için kulübeden her-

kesten önce çıktı.

Kapının eşiğine geldiğinde, tarifi güç bir üzüntü çığlığı kopardı.

Bu çığlık bütün evde yankılındı; Madge, Simon ve Harry bir çırpıda genç kızın yanına geldiler.

Nell'in rengi ölü gibi solgundu. Suratı alt üst olmuş, yüz hatlarını anlatılmaz bir dehşet sarmıştı. Konuşamaz haldeydi ve bakışları kuluşenin açık kapısına sabitlenmişti. Kasılmış elleriyle, geceleyin kazınmış olan ve görüntüsüyle insanı dehşete düşüren o satırları gösteriyordu:

“Simon Ford, benden eski kömür ocağımızın son damarını çaldın! Oğlun Harry, benden Nell'i çaldı! Size lanet olsun! Hepinize lanet olsun! Yeni Aberfoyle'a lanet olsun!”

“SILFAX.”

“Silfax! diye aynı anda haykırdı Simon Ford ile Madge.

“Kim bu adam?” diye sordu bakışları babaşıyla genç kız arasında gidip gelen Harry.

“Silfax!” diye tekrarlayıp duruyordu Nell umutsuzlukla. “Silfax!”

Ve Madge onu tutup neredeyse zorla odasına götürürken, bütün bedeni titriyordu.

James Starr koşup gelmişti. O tehdit cümlelerini birkaç defa okuduktan sonra:

“Bu satırları kazıyan eller,” dedi, “sizinkiy-le çelişen o mektubu yazan eller Simon! Bu adamın adı Silfax! Böyle alt üst olduğunuzu göre onu tanıyorsunuz! Kim bu Silfax?”

TÖVBEKÂR

Bu isim ihtiyar ustabaşı için birçok şeyi açıklamaya yetiyordu.

Bu isim Dochart Çukuru'nun son 'tövbe-kar'ına aitti.

Bir zamanlar, güvenlik lambasının icadından önce, Simon Ford her gün hayatı pahasına kısmi grizu patlamaları gerçekleştiren bu yabani adamı tanımiş ve elinde her zaman bir tür ak baykuş taşıyan bu tuhaf adamın madende dolaştığını görmüştü. Korkunç görünlüşlü bir gecekuşu olan yaratık, Silfax'ın elinin yetişemediği yerlere yanan bir fitil taşıyor, böylece ona bu tehlikeli mesleğinde yardımcı oluyordu. İhtiyar adam günün birinde, madende doğmuş olan ve ondan başka akrabası bulunmayan yetim torunuyla beraber ortadan kaybolmuştu. Tabii ki bu çocuk Nell'di. Böylece her ikisi de on beş yıl boyunca, Harry'nin Nell'i kurtardığı güne kadar, gizli bir uçurum-

da yaşamışlardı.

Ihtiyar ustabaşı, hem acıma hem de kızgınlık duygusuyla, mühendise ve ogluna, bu Silfax isminin ona hatırlattıklarını anlattı.

Anlatılanlar her şeyi aydınlatıyordu. Yeni Aberfoyle'un derinliklerinde boşu boşuna aranan o gizemli varlık Silfax idi!

"Demek onu tanınız Simon?" diye sordu mühendis.

"Doğrusu evet," diye yanıtladı ihtiyar ustabaşı. "Ak baykuşlu adam! Pek genç sayılmazdı. Benden on beş yirmi yaş büyüktü herhalde. Kimseyle görüşmeyen, ne sudan ne de ateşten korkuyormuş gibi görünen yabani biriydi! Pek az insanın üstlendiği tövbekarlık meslegini de isteyerek seçmişti. Bu tehlikeli meslek bütün düşüncelerini alt üst etmişti. Belalı biri olduğu söylenirdi ama belki de sadece deliydi. İnanılmaz bir kuvveti vardı. Kömür ocağını avucunun içi gibi bilirdi, en azından benim kadar iyi. Belli bir maddi rahatlığa sahipti. Tanrım, yillardır onun ölü olduğunu sanıyorum."

"Ama," diye devam etti James Starr, "benden eski kömür ocaklarımızın son damarını çaldın' sözleriyle ne demek istiyor?"

“Ah! Şöyle,” diye yanıtladı Simon Ford. “Uzun zaman oluyor, size anlattığım gibi kafası pek yerinde olmayan Silfax, eski Aberfoyle üzerinde hak iddia ediyordu. Dochart Çukuru –onun cukuru!– tü kendikçe, mizacı da sertleşiyordu! Ona göre her kazma darbesi, adeta kendi iç organlarından bir şeyler koparıyordu! Bunu hatırlıyorsundur Madge!”

“Evet Simon,” diye yanıtladı ihtiyar Iskoç kadın.

“Şimdi hatırlıyorum,” diye devam etti Simon Ford, “Silfax adını şu kapının üstünde gördüğümden beri hatırlıyorum; ama tekrar ediyorum, ben onun olduğunu sanıyorum ve onca zamandır aradığımız bu kötü niyetli varlığın Dochart Çukuru'nun eski tövbekarı olduğunu hayal bile edemezdim!”

“Sonuç olarak,” dedi James Starr, “her şey açıklanıyor. Bir tesadüf sonucu Silfax yeni damarı buldu. Deli bencilliğiyle kendini onun koruyucusu ilan etti. Kömür ocağında yaşayarak, gece gündüz içinde dolaşarak, sizin sırrınızı ele geçirdi Simon ve beni acele olarak klubeye çağırığınızı öğrendi. Sizinkiyle çelişen o mektubun nedeni bu; benim gelişimden sonra Harry'ye atılan taşın ve Yarow Kuyu-

su'nun merdivenlerinin imha edilmesinin nedeni bu; yeni damarın çatlaklarının tıkanmasının nedeni bu; ve nihayet önce kışırılmamızın, sonra da yardımsever Nell'imiz sayesinde hiç kuşkusuz Silfax'tan habersiz ve ona rağmen kurtulmamızın nedeni de bu!"

"Olayları muhtemelen meydana geldikleri gibi anlatıyorsunuz Bay James," diye yanıtladı Simon Ford. "Hiç şüphe yok ki eski tövbekar şu anda delirmiş durumdadır!"

"Bu daha iyi," dedi Madge.

"Bilmiyorum," diye devam etti James Starr başını sallayarak, "zira onunki korkunç bir delilik olmalı! Ah! Nell'in neden dehşete kapılmışdan onu düşünemediğini anlıyorum. Büyük babasını ele vermek istememesini de anlıyorum! O ihtiyarla ne kadar üzücü seneler geçirmiştir!"

"Oldukça üzücü!" diye yanıtladı Simon Ford. "O vahşi ile en az onun kadar vahşi ak baykuşu arasında! Tabii ki o kuş da ölmemişti! Lambamızı söndüren ve Harry ile Nell'in bağlı olduğu ipi koparmaya kalkan o kuştan başkası olamaz!"

"Ve anladığım kadariyla," dedi Madge, "torununun oğlumuzla evleneceği haberi, Sil-

fax'ın kinini arttırarak kızgınlığını ikiye katladı!"

"Aberfoyle'un son damarını kendisinden çalmakla suçladığı kişinin oğlunun Nell'le evlenmesi, onun öfkesini sonuna kadar artırmaktan başka neye yol açabilir ki?" diye devam etti Simon Ford.

"Gene de bu birleşmedeki yerini almalı!" diye haykırdı Harry. "Ortak yaşama ne kadar uzak olursa olsun, eninde sonunda Nell'in yeni hayatının, ocağın uçurumlarında geçirdiği günlerdekinden daha iyi olduğunu kabul etmesini sağlayabiliriz! Eminim ki, Bay Starr, onu ele geçirebilirsek derdimizi anlatabiliriz!"

"Deliye bir şey anlatılamaz zavallı dostum Harry!" diye yanıtladı mühendis. "Tabii ki düşmanını tanımak tanıtmamaktan iyidir, ama bugün onun kim olduğunu biliyoruz diye her şey hallolmuş sayılmaz. Kendimizi koruyalım arkadaşlar. Her şeyden önce Harry, Nell'e bir şeyler sormak gerekiyor! Gerekiyor! Şu anda suskunluğunun haklı bir yanı olmadığını anlayacaktır. Konuşması kendi büyüğbabasının da yararına olur. Onun o korkunç tasarılarına son vermek, onun için olduğu gibi bizim için de önemli."

“Eminim ki Bay Starr,” diye yanıtladı Harry, “Nell sorularınızı yanıtlamak için kendi isteğiyle gelecektir. Biliyorsunuz, şu ana kadar susması bilinçli ve zorunlu bir kararın sonucuydu. Siz istediğiniz anda, bilinçli ve zorunlu olarak konuşacaktır. Annem onu odasına götürmekle iyi etti. Biraz düşünmeye çok ihtiyacı vardı, ama şimdi gidip onu getireceğim...”

“Buna gerek yok Harry,” dedi tam o anda kulübenin büyük salonuna giren genç kız, kararlı ve net bir sesle.

Nell solgun görünüyordu. Ne kadar ağladığı gözlerinden anlaşılıyordu; ancak o anda sadakatinin onu zorunlu kıldığı adımı atmaya hazırıldı.

“Nell!” diye haykırmıştı Harry genç kızı doğru atılarak.

“Harry,” diye yanıtladı Nell nişanlısını bir el hareketiyle durdurarak, “baban, annen ve sen, bugün her şeyi öğrenmelisiniz. Sizin de Bay Starr, tanımadığınız halde kabul ettiğiniz ve Harry'nin, başına gelen kötü olaylar pahasına, uçurumun dibinden çıkardığı çocuk hakkında bilmediğiniz hiçbir şey kalmamalı.”

“Nell!” diye haykırdı Harry.

“Bırak Nell konuşsun,” dedi James Starr Harry’yi susturarak.

“Ben ihtiyar Silfax’ın torunuymuyum,” diye devam etti Nell. “Buraya geldiğim güne kadar da bir annem olmadı,” diye ekledi Madge’ a bakan-
rak.

“O güne uğurlar olsun kızım!” diye yanıt-
ladı ihtiyar Iskoç kadın.

“Simon Ford’u gördüğüm güne kadar bir
babam, Harry’nin eli benim elime değene ka-
dar bir arkadaşım olmadı,” diye devam etti
Nell. “On beş yıl boyunca madenin en ücra
köşelerinde, büyüğümle beraber yalnız ya-
şadım. Onunla beraber demeye bin şahit ister.
Onun zoruya demek daha doğru olur. Onu
çok az görüyordum. Eski Aberfoyle’dan kay-
bolduğunda, sadece kendisinin tanıdığı bu
derinliklere sığınmıştı. Korkutucu da olsa,
kendince bana iyi davranıyordu. Beni dışarı-
dan bulduklarıyla besliyordu; ancak önceleri,
daha küçük yaşlarında bana bir keçinin süt
anneliği yaptığını, keçinin ölümünün beni
çok üzdüğünü hayal meyal hatırlıyorum. Bü-
yükbabam benim bu kadar üzüldüğümü gö-
rünce, önce onun yerine başka bir hayvan
buldu – bana onun bir köpek olduğunu söy-

ledi. Ne yazık ki çok neşeli bir köpekti bu. Havlayıp duruyordu. Büyükbabam neşeli olunmasından hoşlanmazdı. Gürültüden nefret ederdi. Bana sessizliği öğretmişti, ancak köpeğe öğretememişti. Zavallı hayvan neredeyse aniden ortadan kayboluverdi. Büyükbabamın arkadaşı, yabani bir kuş, beni önceleri korkutan bir ak baykuştu; ama bu kuş ondan tıksınmeme rağmen beni öylesine sevdi ki, ben de ona karşılık verdim. Bana sahibinden daha iyi şekilde itaat etmeye başladı, bu da onun adına beni endişelendiriyordu. Büyükbabam kıskançtı. Ak baykuş ve ben, birlikteyken mutlu olduğumuzu elimizden geldiğince gizliyorduk! Böyle olması gerektiğini anlıyorduk!... Ama kendimden çok fazla bahsettim! Asıl önemlisi sizsiniz...”

“Hayır kızım,” diye yanıtladı James Starr. “İçinden nasıl geliyorsa öyle anlat.”

“Büyükbabam,” diye devam etti Nell, “sizin ocakta yakın olmanızı hiçbir zaman iyi karşılamadı. Aslında yer darlığı yoktu. Sığınaklarınızı sizden uzakta, oldukça uzakta seçiyordu. Sizin orada olduğunuzu hissetmek hoşuna gitmiyordu. Ona yukarıdaki insanlarla ilgili soru sorduğumda yüzü kararlıyor, yanıt ver-

miyor ve uzun süre sessiz kahiyordu. Ama sizin kendi yerinizle yetinmeyip onun bölgесine el uzattığınızı fark ettiğinde, kızgınlığı patlak verdi. O zamana kadar sadece kendisinin bildiği yeni ocağa girmeniz halinde öleceğinize yemin etti! Yaşına rağmen olağanüstü bir kuvveti vardı ve tehditleri hem onun hem de sizin adınıza beni titretiyordu.”

“Devam et Nell,” dedi Simon Ford, anılanını daha iyi toparlamak için bir anlığına durmuş olan genç kıza.

“İlk denemenizden sonra,” diye devam etti Nell, “büyüğüm Yeni Aberfoyle’un galerisine girdığınızı görünce ocağın ağını kapadı ve sizi oraya hapsetti. Ben sizi karanlık ocakta belli belirsiz görünen gölgelerinizden tanıyalıyordum ancak; ama hıristiyanların bu derinliklerde açlıktan öleceği düşüncesine tahammül edemeyeceğimden, yakalanma riskini göze aldım ve size birkaç gün boyunca su ve ekmek getirdim!... Sizi dışarıya yönlendirmek isterdim ancak büyüğüm gözetiminden kaçmak çok zordu! Ölecektiniz! Jack Ryan ve yanındakiler geldi... Allahtan o gün onlara rastladım! Onları size kadar getirdim. Dönüşte büyüğüm beni yakaladı. Bana

karşı öfkesi korkunç oldu. Ölümümün onun ellerinden olacağını sandım! Hayat o zaman- dan itibaren benim için tahammül edilemeye-cek bir hal aldı. Büyükbabamın düşünceleri tamamen rayından çıktı. Kendini karanlığın ve ateşin kralı ilan ediyordu! Kendisinin gibi gördüğü bu damara kazmalarınızla vurduğu- nuzu duydukça, kızgınlıkla dönüyor, beni öf- keyle dövüyordu. Kaçmak istedim. Beni o ka- dar yakından izliyordu ki, bu mümkün olma- di. Nihayet, üç ay önce, inanılmaz bir delilik nöbetindeyken, beni bulduğunuz o uçuruma indirdi ve ortadan kayboldu. Gitmeden önce baykuşu yanına çağrırdı ama boşunaydı, kuş sadakatle yanında kaldı. Ne kadar zamandır oradaydım? Bilmiyorum! Bütün bildiğim, sen gelip beni kurtardığında ölmekte olduğumu hissettiğimdi Harry! Ancak görüyorsun işte, ihtiyar Silfax'ın torunu Harry Ford'un karısı olamaz, zira senin ve hepinizin hayatı tehlike- de!”

“Nell!” diye haykırdı Harry.

“Hayır,” diye devam etti genç kız. “Bu feda- karlıktan vazgeçmeyeceğim. Ölmenizi önle- menin tek bir yolu var: Büyükbabamın yanına geri dönmem. O bütün Yeni Aberfoyle'u teh-

dit ediyor!... Affetmeyi bilmeyen bir ruhtur onunki ve intikam cinlerinin ona neler esinleyeceğini kimse bilemez! Yapmam gereken belki. Eğer bunu yapmakta tereddüt edersem yaratıkların en sefili olurum. Elveda ve teşekkürler! Bana bu dünyanın mutluluğunu tattırınız! Ne olursa olsun, bütün kalbimin sizinle beraber kaldığını bilin!”

Bu sözler üzerine Simon Ford, Madge ve Harry, büyük acıyla ayağa kalkmışlardı.

“Ne yani Nell!” diye haykırdılar umutsuzlukla. “Bizi terk etmek mi istiyorsun?”

James Starr otoritesini gösteren bir harketle onları durdurdu ve Nell'e doğru yürüyüp kızın ellerini tuttu.

“Pekala çocuğum,” dedi. “Söylemen gerekkenleri söyledin; ama sana cevabımız şu. Gitmeye izin vermeyeceğiz ve gerekirse seni güç kullanarak burada tutacağız. Senin bu cömert ikramını kabul edecek kadar alçak olabileceğimizi mi düşünüyorsun? Silfax'ın tehditleri korkunç; ama olsun! Her şey bir yana, bir kişi bir kişidir ve biz de önlemlerimizi alacağız. Bu arada, Silfax'ın da yararı için, bize onun alışkanlıklarını üzerine bilgi verip onun nerede gizlendiğini söyleyebilir misin? İstediğimiz tek

bir şey var: Onun insanlara zarar vermesini engellemek ve belki de ona tekrar aklın yolunu göstermek."

"İmkansızı istiyorsunuz," diye yanıtladı Nell. "Büyükbabam her yerededir ve hiçbir yerdedir. Onun sıçınaklarının yerini asla öğrenemedi! Onun uyuduğunu hiç görmedim. Sığınacak bir yer bulduğunda beni yalnız bırakır ve ortadan kaybolurdu. Kararımı aldığında, Bay Starr, bana verebileceğiniz bütün cevapları biliyordum. İnanın bana! Büyükbabamı savunmasız bırakmanın tek bir yolu var: Onu benim bulmam gerekiyor. O görünmezdir ama her şeyi görür. Onun bu izah edilemez bilme yeteneği olmasa, Bay Starr'a yazılış olan mektuptan benim Harry ile evlenme tasarıma kadar sizin en gizli düşüncelerinizi bile nasıl keşfetmiş olabileceğini bir düşünün. Büyükbabam, bilebildiğim kadarıyla delilinde bile zihni güçlü bir insandır. Bir zamanlar bana çok önemli şeyler söyledi. Bana Tanrı'yı öğretti ve beni sadece bir konuda kandırdı: Beni bütün insanların hain olduğuna inandırıp, onun bütün insanlığa karşı duyduğu nefretini desteklememi istediginde. Harry beni o kulübeye getirdiğinde, benim sadece

cahil olduğumu düşünüyordunuz! Hepsi bu değildi. Dehşet içindeydim! Ah! Affedin beni! Ama birkaç gün boyunca kötü niyetli kişilerin elinde olduğumu düşündüm ve kaçmak istedim! Ruhumu gerçeğe çevirmeye başlayan siziniz Madge; sözlerinizle değil, hayatınızla, sizin, kocanız ve oglunuz tarafından sayılıp sevildığınızı görmem sayesinde yaptınız bunu! Daha sonra o mutlu ve iyi kalpli işçilerin, kölesi olduklarını sandığım Bay Starr'a büyük saygı gösterdiklerini gördüğümde; Aberfoyle'un bütün sakinlerinin kiliseye gitliğini, orada diz çöküp Tanrı'ya yalvardıklarını ve sonsuz iyilikleri için ona teşekkür ettiklerini gördüğümde şöyle dedim kendi kendime: 'Büyükbabam beni kandırmış!' Ama bugün, bana öğretiklerinizin ışığında onun kendini de kandırdığını düşünüyorum! Bu yüzden bir zamanlar onunla birlikte yürüdüğüm o gizli yollara geri doneceğim. Beni mutlaka gözetleyecektir! Onu çağıracağım... Beni duyacaktır. Kim bilir, belki de ona dönerek onu gerçeğe döndürmüş olacağım."

Herkes genç kızın konuşmasına izin vermişti. Hepsi onları sonsuza kadar terk

edeceğine inandığı sırada kalbini açmasının iyi olduğunu hissediyordu. Ama yorgun düşüp gözlerinde yaşlarla sustuğunda, Harry Madge'a dönüp şöyle dedi:

“Anneciğim, az önce dinlediğiniz bu asil kızı bırakacak bir adam hakkında ne düşünürdünüz?”

“O adamın,” diye yanıtladı Madge, “bir korkak olduğunu düşünürdüm ve eğer o oğlum olsaydı, onu evlatlıktan reddeder, lanetlerdim!”

“Nell, annemizi duydu,” diye devam etti Harry. “Nereye gidersen git peşinden geleceğim. Eğer gitmekte ısrar edersen, birlikte gideceğiz...”

“Harry! Harry!” diye haykırdı Nell.

Ancak duyguları çok güçlüydü. Genç kızın dudaklarının titrediği görüldü. Baygıن vücutu Madge'in kollarına düştü. Kadın, mühendisten, Simon'dan ve Harry'den, kendisini kızla baş başa bırakmasını rica etti.

NELL'İN DÜĞÜNÜ

Birbirlerinden ayrıldılar, ancak ilk önce kulübe sakinlerinin her zamankinden daha fazla tetikte olmaları gerektiği konusunda anlaştılar. İhtiyar Silfax'ın tehdidi o kadar doğrudandı ki, göz önünde bulundurulmaması mümkün değildi. Eski tövbekarın bütün Aberfoyle'u ortadan kaldırabilecek korkunç bir yönteme sahip olup olmadığı da merak konusuuydu.

Böylece ocağın çeşitli çıkışlarına, sabah akşam nöbette durma emri almış silahlı muhafizler kondu. Madene yabancı olan herkes, kimliğinin belirlenmesi için James Starr'a götürülecekti. Coal-city sakinlerinin, yeraltı kolonisinin karşı karşıya bulunduğu tehlikelerden haberdar edilmesinde bir sakınca görülmeli. Silfax'ın herhangi bir casusu olmadığından, herhangi bir ihanet durumundan kaygılanması için sebep yoktu. Alınan bütün gü-

venlik önlemleri Nell'e de anlatıldı ve kız, kendini tamamen emin hissetmese de, biraz rahatladı. Ancak Harry'nin, onu gittiği her yerde takip etme kararı, kaçmayaçagına söz vermesinde en büyük rolü oynadı.

Nell ile Harry'nin evliliğinden önceki hafta boyunca, Yeni Aberfoyle'da hiçbir olay meydana gelmedi. Ayrıca madenciler de, o örgütlü gözetim sistemini bırakmadan, işletmeyi neredeyse tehlikeye atacak olan o panik halinden kurtuldular.

Bu arada James Starr, ihtiyar Silfax'ı aratmaya devam ediyordu. O kinci ihtiyar, Nell'in Harry ile asla evlenmeyeceğini ilan ettiği için, onun bu evliliği engellemek uğruna hiçbir şeyden çekinmeyeceğini kabul etmek gerekiyordu. En iyisi, adamı canına zarar vermeden ele geçirmekti. Böylece bir kez daha Yeni Aberfoyle'un itinayla araştırılmasına girişildi. Irvine'deki Dundonald-Castle'in kalıntılarının altındaki katlara kadar bütün galeriler arandı. Haklı olarak Silfax'ın o eski şato yoluyla dışarıyla irtibatını sağladığı ve o sefil varoluşu için gerekli şeyleri ya satın alarak ya da çalarak elde ettiği varsayılyordu. 'Ateşten Kadınlar'a gelince, James Starr ocağın bu kısmındaki bir

grizu püskürmesinin Silfax tarafından yakılmış olabileceğini ve o olaya yol açmış olabileceğini düşünüyordu. Yanılmıyordu. Ancak araştırmalar boşunaydı.

James Starr, bu bir türlü ele geçirilemeyen adama karşı an be an sürdürülen mücadele boyunca, pek belli etmemekle beraber insanların en mutsuzuydu. Düğün günü yaklaştıkça endişeleri artıyordu ve bu durumu sadece ihtiyar ustabaşıyla paylaşması gereğine karar vermiş, ihtiyar adam kısa zamanda ondan daha çok endişelenmeye başlamıştı.

Nihayet o gün geldi çatı.

Sifax hiçbir yaşam belirtisi vermemişti.

Coal-city'nin bütün sakinleri daha sabah-tan ayağa dikilmişti. Yeni Aberfoyle'daki çalışmalar ara verilmişti. Şefler ve işçiler ihtiyar ustabaşa ve oğluna saygılarını sunmak için sabırsızlanıyorlardı. Bu, onlar için, ocağa eski günlerin refahını getiren o iki cesur ve sebatkar adama borçlarını ödemek anlamına gelecekti.

Tören saat on birde, Malcolm Gölü'nün kıyısında yükselen Saint-Gilles Şapeli'nde yapılacaktı.

Söylenen saatte, kulübeden, kolunda an-

nesiyle Harry ve kolunda Nell ile Simon Ford çıktı.

Arkalarından, görünüşte soğukkanlı, ancak içinden her şeye karşı tetikte olan mühendis James Starr ile gaydacı kıyafeti içinde harika görünen Jack Ryan geliyordu.

Daha sonra da madenin diğer mühendisleri, Coal-city'nin seçkinleri, ihtiyar ustabaşının dostları ve arkadaşları ile Yeni Abefoyle'un o özel nüfusunu oluşturan büyük madenciler ailesinin bütün üyeleri geliyordu.

Dışarıda, özellikle Kuzey ülkelerinde dayanılmaz bir hal alan o kavurucu Ağustos günlerinden biri yaşanıyordu. Fırtınalı hava, ocağın, sıcaklığın anormal derecede yükseldiği derinliklerine kadar giriyyordu. Atmosfer, havalandırma kuyuları ve dev Malcolm Tüneli boyunca elektrikle doluydu.

Coal-City'deki barometrenin de kayda değer oranda düşüğü görülebilirdi; pek seyrek rastlanan bir durumdu bu. Gerçekten de bu yeraltı mahzeninin göğünü oluşturan sist kubbesinde bir fırtınanın patlayıp patlamayacağı merak ediliyordu.

Ancak gerçek şu ki, içerisindeki kimse dışarıdaki atmosfer tehlikeleriyle meşgul olmuyordu.

Söylemeye gerek yok, herkes düğün vesile-
siyle en güzel giysilerini giymişti.

Madge, eski zamanların giysilerini hatırla-
tan bir elbise giymişti. Tıpkı eskinin hanıme-
fendileri gibi başında bir 'toy' taşıyordu ve
omuzlarında Iskoç bayanların zarafetle taşdı-
ğı bir tür kareli şal olan 'rokelay' örtülüydü.

Nell, kafasındaki çalkantıları belli etmemeye
söz vermişti kendi kendine. Kalbine çarpmasını,
gizli korkularına da ortaya çıkmalarını
yasakladı ve cesur çocuk, insanların karşı-
sına sakin ve kendine gelmiş bir yüz ile çıkmayı
başardı.

Sade bir şekilde giyinmişti ve daha zengin
düzenlemelere tercih ettiği elbiselerinin sadeli-
ği, kişiliğinin cazibesini arttıryordu. Başında
sadece, genellikle genç Kaledonyalı kızların
taktığı çeşitli renkler taşıyan bir kurdela olan
'snood' vardı.

Simon Ford, Walter Scott'un saygın yargı-
cı Nichol Jarvie'yi pek aratmayacak şekilde gi-
yinmişti.

Bütün bu kalabalık şatafatlı bir biçimde
süslenmiş olan Saint-Gilles Şapeli'ne yöneldi.

Coal-City'nin göğünde, şiddetli akımlarla
canlanmış elektrikli tekerler birer güneş gibi

parıldıyordu. Işıklı bir hava bütün Yeni Aberfoyle'u dolduruyordu.

Kilisede de elektrikli lambalar canlı ışıklar saçıyordu ve renkli vitraylar ateşten kaleydoskoplar gibi parlıyordu.

Ayini yönetecek olan, papaz William Hobson'du. Saint-Gilles'in kapısında çiftin gelmesini bekliyordu.

Düğün alayı, Malcolm Gölü'nün kıyısını görkemli bir şekilde turladıktan sonra şapele yaklaşmaya başlamıştı.

O anda orgun sesi duyuldu ve iki çift, papaz Hobson'un arkasından Saint-Gilles'in mihrabına doğru ilerledi.

İlk önce herkes takdis edildi; daha sonra, Harry ve Nell, elinde kutsal kitabı tutan papazın önünde yalnız kaldılar.

“Harry,” diye sordu papaz Hobson, “Nell'i karınız olarak kabul ediyor ve onu daima seveceğinizeye yemin ediyor musunuz?”

“Yemin ediyorum,” diye yanıtladı genç adam güçlü bir sesle.

“Ya siz Nell,” diye devam etti papaz, “Harry Ford'u eşimiz olarak kabul ediyor ve...”

Genç kız cevap verecek fırsatı bulamadan, dışarda müthiş bir gürültü koptu.

Kilisenin yüz ayak uzağında, Malcolm Gölü'nün kıyısına doğru çıktıtı yapan taraça biçimindeki dev kayalardan biri, aniden, patlamadan, sanki düşüşü önceden hazırlanmış gibi açıldı. Altında, kimsenin orada olduğunu bilmediği derin bir oyuga sular doluyordu.

Derken, yıkılan kayaların arasından sert bir akıntıyla gölün yüzeyine hızla atılan bir kayak belirdi.

Bu kayığın içinde, koyu renk, kukuletalı bir papaz cübbesi giymiş, saçları diken diken olmuş, beyaz sakalı göğsüne dek uzanan bir İhtiyar ayakta duyuyordu.

Elinde, metal örtüyle korunan bir alevin yandığı bir davy lambası tutuyordu.

İhtiyar aynı anda, güçlü bir sesle bağırıyordu:

“Grizu! Grizu! Hepinize lanet olsun! Lanet!”

O anda karbonik hidrojenin o tipik hafif kokusu havaya yayıldı.

Bunun nedeni, kayaların yıkılmasıyla birlikte, ağızı şistlerle kapalı dev ‘grizu deposu’nda birikmiş büyük miktarda patlayıcı gazın açığa çıkmış olmasıydı. Grizu, beş ila altı atmosferlik bir basınçla kubbenin tonozlarına

doğru püskürüyordu.

İhtiyar bu grizu depolarından haberdardı ve yeraltı mahzeninin atmosferini patlayıcı hale getirmek için onları aniden açmıştı.

Bu arada James Starr ve birkaç kişi, aceleye kiliseyi terk edip kıyıya doğru atılmışlardı.

Tehlikenen ne kadar yakın olduğunu anlayan mühendis, Saint-Gilles'in kapısında "Madenin dışına çıksın! Madenin dışına çıksın!" diye alarm çığıtları attı.

"Grizu! Grizu!" diye tekrarlıyordu İhtiyar, kayığını gölün suları üzerinde daha da ileriye sürerek.

Harry, nişanlığını, babasını ve annesini alıp aceleye kiliseyi terk etmişti.

"Madenin dışına çıksın! Madenin dışına çıksın!" diye tekrarlıyordu James Starr.

Kaçmak için çok geçti! İhtiyar Silfax orada, son tehdidini de yerine getirmeye, Nell ile Harry'nin evliliğini, Coal-City'nin bütün ahalisini ocağın yıkıntılarına gömerek engellemeye hazır haldeydi.

Başının üstünde beyaz tüyleri siyah noktalara dolu dev ak baykuşu uçuyordu.

Ancak tam o sırada bir adam gölün sularına atlayıp var gücüyle kayğa doğru yüzdü.

Bu Jack Ryan'dı. Deli adam yıkım işini gerçekleştirmeden önce onu yakalamaya çabaliyordu.

Silfax onun geldiğini gördü. Lambasının camını kırdı ve yanın fitili koparıp havada salladı.

Karadaki herkeste bir ölüm sessizliği kol geziyordu. Yazgısına boyun eğmiş durumdaki James Starr, engellenmesi mümkün olmayan patlamanın Yeni Aberfoyle'u çoktan yok etmemiş olmasına şaşıyordu.

Yüz çizgileri gerilmiş haldeki Silfax, alt tabakalarda yayılmak için çok hafif olan grizunun kubbenin yükseklerinde birliğini fark etti.

O anda baykuş, Silfax'ın bir el hareketi üzerine, yanın çıkarmaya yarayacak olan fitili pençesiyle kapıp, eski zamanlarda Dochart Çukuru'nun galerilerinde yaptığı gibi, ihtiyarın eliyle gösterdiği yüksek tonozlara doğru yükselmeye başladı.

Birkaç saniye sonra, Yeni Aberfoyle yok olacaktı.

O anda Nell, Harry'nin kollarından kurtuldu.

Kız, hem sakin, hem de cesaretle gölün

kıyısına, suyun kenarına kadar koştu.

“Baykuş! Baykuş!” diye bağırıldı net bir sesle. “Bana! Bana gel!”

Sadık kuş, şaşkınlıkla bir an için tereddüt etmişti. Ancak aniden, Nell'in sesini tanıyarak yanınan fitili gölün sularına bıraktı ve geniş bir çember çizerek genç kızın ayaklarının dibine kondu.

Grizunun havaya karıştığı yukarıdaki patlayıcı tabakalara ulaşamamıştı!

O anda kubbenin altında korkunç bir çığlık koptu. Bu ihtiyar Silfax'ın son çığlığı oldu.

İntikamını almadığını gören ihtiyar, tam Jack Ryan elini kayığın kenarına atacağı anda, gölün sularına atlamıştı.

“Kurtarın onu! Kurtarın!” diye haykırdı Nell yürek parçalayıcı bir sesle.

Harry onu duydu. O da yüzmeye koyuldu, kısa zamanda Jack Ryan'a yetişti ve birkaç defa dalıp çıktı.

Ancak çabaları boşunaydı.

Malcolm Gölü'nün suları kurbanını geri vermedi onlara. Sular, ihtiyar Silfax'ın üzerini sonsuza kadar örtmüştü.

İHTİYAR SİLFAK EFSANESİ

Bu olaylardan altı ay sonra, Harry Ford ile Nell'in böyle tuhaf şekilde yarı kalan düğün törenleri, Saint-Gilles Şapeli'nde yapılyordu. Papaz Hobson birleşmelerini kutsadıktan sonra, hâlâ siyahlara bürünmüş haldeki genç evliler kulübeye girdiler.

Artık her türlü endişeden kurtulmuş olan James Starr ve Simon Ford, törenin ardından yapılan ve ertesi güne kadar süren kutlamada baş köşedeydiler.

Bu unutulmaz ortamda, gaydacı kostümle-ri içindeki Jack Ryan, enstrümanının tulumunu şışirdikten sonra etrafındakilerin alkışları arasında hem çaldı, hem şarkı söyledi, hem de dans etti.

Ve ertesi gün, dışında ve içerideki çalışmalar, mühendis James Starr'ın yönetiminde yeniden başladı.

Harry ile Nell'in mutlu olduklarını söyle-

meye gerek bile yok. Bu iki gönül, bunca badieden sonra, birlikteliklerinde hak ettikleri mutluluğu buldular.

Simon Ford'a gelince, Yeni Aberfoyle'un onursal ustabaşı, iyi kalpli Madge ile ellinci yıldönümünü kutlamak için gün sayıyordu.

"Bundan sonra neden bir elli yıl daha olmasın ki?" diyordu Jack Ryan. "İki kez ellinci yıl kutlamak sizin için fazla sayılmayacaktır Bay Simon!"

"Haklısin oğlum," diye yanıtladı sakince ihtiyar ustabaşı. "Yeni Aberfoyle'un, yani dışarının hava değişikliklerinin yaşanmadığı ortamın ikliminde iki kez yüzüncü yıl kutlansa bile şaşmamak gereklidir."

Coal-City'nin sakinleri bu ikinci törene katılacaklar mıydı? Bunu gelecek gösterecek.

Her ne olursa olsun, olağanüstü uzun bir ömür yaşayacak olan bir kuşvardı, o da ihtiyar Silfax'ın ak baykuşuydu. O, karanlık bölgelerde dolaşmaya devam ediyordu. Nell, ihtiyarın ölümünden sonra ona bakmayı denediyse de, birkaç gün sonra kaçmıştı. İnsanlar eski sahibinden daha çok hoşuna gitse de, Harry'ye özel bir kin besliyor gibiydi; bu kıskanç kuş, mağaradan çıkarken dalaştığı bu ço-

cuktan, Nell'in gönlünü çalan ilk insan olduğunu için her zaman nefret ediyordu.

O zamandan sonra, Nell onu ancak uzun aralarla, Malcolm Gölü'nün üzerinde süzülürken gördü.

Baykuş, eski arkadaşını tekrar mı görmek istiyordu? Silfax'ın boğulduğu o uçuruma delici bakışlarını mı daldırmak istiyordu?

Her iki yorum da kabul edildi, zira ak baykuş efsaneleşti ve Jack Ryan'a birkaç fantastik hikaye için ilham verdi.

İşte bu neşeli arkadaş sayesindedir ki, bugün İskoçya gecelerinde hâlâ ihtiyar Silfax'ın, Aberfoyle ocaklarının eski tövbekarının kuşunun efsanesi anlatılır.

JULES VERNE

Madenin Esrarı

150 yıl işletildikten sonra en ince damarlarına kadar tüketilen zengin Aberfoyle kömür ocaklarından geriye terk edilmiş kuyular, issız galeriler kalmıştır. BüTÜn hayatını bu madenlerde çalışmaya adayan İskoçya'nın en önemli bilim adamlarından mühendis James Starr, işletmenin kapanmasından 10 yıl sonra Aberfoyle Postanesi'nin damgasını taşıyan esrarengiz bir mektup alır. Mektup Aberfoyle kömür ocaklarında hayatını geçirmiş ve orayı terk etmeyip, derinliklerindeki kulübede yaşamaya devam eden eski ustabaşı Simon Ford'dan gelmektedir.

Ve herşey, Starr'ın, sıradan gibi görünen bu daveti kabul etmesiyle değişir. James Starr'ın yıllar sonra –halk arasında hayaletli olduğuna inanılan– Aberfoyle kömür ocaklarına yapacağı ziyaret, şaşırtıcı olaylarla dolu, gizemli bir serüvenin başlangıcı olacaktır.